

Õppenõustamisteenustega rahulolu ja nende kättesaadavus

Uuringu lõpparuanne

Laura Kirss

Tellijä: Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus

Tartu 2011

Poliitikauuringute Keskus PRAXIS
Tornimäe 5, 10145 Tallinn, Eesti
tel 640 8000, faks 640 8001
e-post: praxis@praxis.ee
<http://www.praxis.ee>

Poliitikauuringute Keskus PRAXIS on Eesti esimene sõltumatu mittetulunduslik mõttekeskus (ingl *think tank*), mille eesmärk on toetada analüüsile, uuringutele ja osalusdemokraatia põhimõtetele rajatud poliitika kujundamist.

Käesoleva aruande aluseks olev uuring on valminud paljude inimeste suure abi toel. Suur tänu kõigile nõuandjatele, ankeetküsitlusele vastanutele ja intervjueeritutele!

Sisukord

Sissejuhatus.....	4
1. Erivajadustega laste ja õpilaste toetamine Eestis	5
2. Ülevaade Euroopa Sotsiaalfondi programmist „Õppenõustamissüsteemi arendamine”	10
2.1. Ülevaade programmist ja piirkondlikest õppenõustamiskeskustest	10
2.2. Ülevaade nõustamistegevusest.....	12
3. Küsitlus õppenõustamisteenuste kohta	16
3.1. Tugiteenuste kättesaadavus koolis ja lasteaias	18
3.2. Teave piirkondlike õppenõustamiskeskuste kohta	29
3.3. Piirkondlike õppenõustamiskeskuste kasutamine, rahulolu ning ootused	32
4. Intervjuud koolide ja lasteaedade juhtidega.....	46
4.1. Intervjuud lasteaedade juhtidega	47
4.2. Intervjuud koolijuhtidega	54
5. Kokkuvõtte ja soovitused	65
Lisa 1	68
Lisa 2	70
Lisa 3	74
Lisa 4	84

Sissejuhatus

Et tagada hariduse tugiteenuste kvaliteet ja kättesaadavus kogu Eestis, alustati 2008. aastal Euroopa Sotsiaalfondi programmi „Õppenõustamissüsteemi arendamine”. Programmi tulemusel loodi 2009. aastal igasse Eesti maakonda ja Tallinnasse piirkondlikud õppenõustamiskeskused, mis pakuvad psühholoogilist, eripedagoogilist, logopeedilist ja sotsiaalpedagoogilist nõustamis- ja tugiteenust nii haridustöötajatele, lastele, õpilastele¹ kui ka lapsevanematele.

Piirkondlike õppenõustamiskeskuste ellurakendamise edukuse hindamiseks tellis Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus (REKK) uuringu. Õppenõustamisteenustega rahulolu ja nende kättesaadavuse uuringu eesmärgid olid välja selgitada:

1. piirkondlikes õppenõustamiskeskustes pakutavate nõustamisteenuste **kättesaadavus** üldhariduskoolidele ja koolieelsetele lasteasutustele maakondlikul ja riiklikul tasemel;
2. üldhariduskoolide ja koolieelsete lasteasutuste õpetajate ja juhtide **rahulolu** piirkondlikes õppenõustamiskeskustes pakutavate nõustamisteenustega maakondlikul ja riiklikul tasemel;
3. üldhariduskoolide ja koolieelsete lasteasutuste **ootused** piirkondlike õppenõustamiskeskuste suhtes;
4. tugiteenuste kättesaadavus ning erivajadustega laste ja õpilaste **toetamine haridusasutustes**.

Õppenõustamisteenustega rahulolu ja kättesaadavuse uuring koosnes kahest osast:

1. üldhariduskoolide ja koolieelsete lasteasutuste õpetajate ning juhtide ankeetküsitlus;
2. üldhariduskoolide ja koolieelsete lasteasutuste² juhtide intervjuerimine.

Käesolev lõpparuanne võtab kokku uuringu tulemused. Esmalt antakse siin ülevaade erivajadustega laste ja õpilaste toetamise korraldusest Eestis, seejärel tutvustatakse programmi „Õppenõustamissüsteemi arendamine” ning lõpuks esitatakse nii küsitlusuuringust kui ka intervjuudest saadud analüüsi tulemused. Aruande lõpus tehakse uuringust kokkuvõte ning antakse soovitusi hariduslike erivajadustega laste ja õpilaste tugiteenuste ning programmi parandamiseks.

---

¹ Käesolevas aruandes kasutatakse koolieelses lasteasutuses ja üldhariduskoolis käivate laste eristamiseks vastavalt nimetusi „lapsed” ja „õpilased”.

² Edaspidi kasutatakse aruandes teksti ladususe mõttes vastavalt nimetusi „kool” ja „lasteaed”.

1. Erivajadustega laste ja õpilaste toetamine Eestis

Erivajadustega laste ja õpilaste toetamise korraldus

Eesti on hariduspoliitika kujundamisel võtnud aluseks kaasava hariduse põhimõtte, mille kohaselt on kõigil õppijatel õigus saada haridust vastavalt oma võimetele ja vajadustele. Selle põhimõtte keskne element on erisuste ja erivajaduste käsitlemine haridussüsteemi loomuliku osana, mitte nende kõrvaldamine. Praktikast tähendab see seda, et erivajadustega lapsi ja õpilasi püütakse võimalikult suurel määral tavakoolidesse ja lasteaedadesse lõimida, luues seal erivajadustega arvestamiseks sobivad tingimused.

Koolieelse lasteasutuse seaduse³ kohaselt peab valla- või linnavalitsus looma keha-, kõne-, meele- või vaimupuuetega ning eriabi või erihooldust vajavatele lastele (*erivajadustega lapsed*) võimalused arenemiseks ja kasvamiseks elukohajärgses lasteaias. Seejuures tuleb neile lastele luua tingimused kasvamiseks sobitusrühmades koos teiste lastega. Lasteaias on võimalik luua erirühmi (kehapuudega laste rühm, tasandusrühm spetsiifiliste arenguhäiretega lastele, arendusrühm vaimse alaarenguga lastele, meelepuudega laste rühm, liitpuudega laste rühm, pervasiivsete arenguhäiretega laste rühm).

Kui elukohajärgses lasteaias puuduvad võimalused sobitusrühma moodustamiseks, loob valla- või linnavalitsus erirühmad või asutab erilasteaiad.

Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses (PGS)⁴ on õppe korraldamise põhimõtete hulgas sätestatud, et kvaliteetne üldharidus on võrdväärselt kättesaadav kõigile isikutele, sõltumata nende sotsiaalsest ja majanduslikust taustast, rahvusest, soost, elukohast või hariduslikust erivajadusest. Teise aluspõhimõtte järgi lähtub kool oma tegevuse korraldamisel riiklikes õppekavades väljendatud ühiskonna ootustest, õpilaste vajadustest ja huvidest.

PGSi kohaselt on haridusliku erivajadusega selline õpilane, kelle andekus, õpiraskused, tervises seisund, puue, käitumis- ja tundeeluhäired, pikemaajaline õppest eemalviibimine või kooli õppekeele ebapiisav valdamine toob kaasa vajaduse teha muudatusi või kohandusi õppe sisus, õppeprotsessis, õppe kestuses, õppekoormuses, õppekeskkonnas (nagu õppevahendid, õpperuumid, suhtluskeel, sealhulgas viipekeel või muud alternatiivsed suhtlusvahendid, tugipersonal, spetsiaalse ettevalmistusega pedagoogid), taotletavates õpitulemustes või õpetaja poolt klassiga töötamiseks koostatud töökavas.

PGSis on sätestatud, et hariduslike erivajadustega õpilaste õpet korraldatakse kaasava õppe põhimõttel, mille kohaselt üldjuhul õpib haridusliku erivajadusega õpilane elukohajärgse kooli tavaklassis. Niisuguse õpilase õppe korraldamise põhimõtted tuleb sätestada kooli õppekavas. Koolijuht peab määrama koolis isiku (*haridusliku erivajadusega õpilase õppe koordineerija*), kelle ülesanne on haridusliku erivajadusega õpilase õppe ja arengu toetamiseks vajaliku koostöö korraldamine tugispetsialistide, andekate õpilaste juhendajate ja õpetajate vahel. Haridusliku erivajadusega õpilase õppe koordineerija toetab ja juhendab õpetajat haridusliku erivajaduse väljaselgitamisel ning teeb õpetajale, vanemale ja direktorile ettepanekuid edaspidiseks pedagoogiliseks tööks, koolis pakutavate õpilase arengut toetavate meetmete rakendamiseks või lisauuringute läbiviimiseks, tehes selleks koostööd õpetajate ja tugispetsialistidega.

Hariduslike erivajadustega õpilaste õppe paremaks korraldamiseks võib koolis moodustada erinevaid rühmi ja klasse, et luua vajalikud tugiteenused õpilastele, kellele neid ei ole võimalik tagada

³ <https://www.riigiteataja.ee/akt/13197929?leiaKehtiv>.

⁴ <https://www.riigiteataja.ee/akt/13332410?leiaKehtiv>.

tavaklassis (nt õpiabirühmad põhiharidust omandavatele õpilastele eripedagoogilise või logopeedilise abi osutamiseks, käitumisprobleemidega õpilaste klassid, raskete somaatiliste haigustega õpilaste klassid, kõne-, nägemis-, kuulmis- või liikumispuudega õpilaste klassid, õpiraskustega õpilaste klassid, tundeelu- ja käitumishäiretega õpilaste klassid jne).

PGS sätestab, et nõustamiskomisjoni soovitusel ja vanema nõusolekul rakendab kool õpilase suhtes lihtsustatud, toimetuleku- või hooldusõpet, viib ta üle hariduslike erivajadustega õpilaste klassi, korraldab põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava järgse õppe, terviseseisundist tuleneva koduõppe või ühele õpilasele keskendatud õppe, asendab või vähendab põhikooli riiklikus õppekavas ette nähtud õpitulemusi või vabastab ta kohustusliku õppeaine õppimisest.

PGS võimaldab hariduslike erivajadustega õpilaste õppe paremaks korraldamiseks asutada nendele õpilastele mõeldud kooli ja pidada seda.

Lasteaegade ja koolide tugispetsialistid

Koolieelse lasteasutuse personali miinimumkoosseisus⁵ peavad olema järgmised tugispetsialistide ametikohad:

- lasteaias, kus on tasandusrühmi, luuakse üks logopeedi ametikoht rühma kohta;
- lasteaias, kus on kehapuudega laste rühmi, luuakse üks logopeedi ametikoht kümne kõneravi vajava kehapuudega lapse kohta;
- lasteaias, kus on meelepuudega laste rühmi, luuakse üks eripedagoogi ametikoht rühma kohta;
- lasteaias, kus on arendusrühmi ja/või liitpuudega laste rühmi, luuakse 0,5 eripedagoogi ja 0,2 logopeedi ametikohta rühma kohta;
- lasteaia laste üldteenindamiseks luuakse üks logopeedi ametikoht iga 30 kõneravi vajava lapse kohta.

Kooli miinimumkoosseisus peavad olema järgmised tugispetsialistid⁶:

- eripedagoogi ametikoht luuakse iga 40–50 eripedagoogilist abi vajava õpilase kohta;
- tugiteenuste spetsialistide (psühholoog, sotsiaalpedagoog) ametikohtade arv sõltub õpilaste arvust: 0,25 ametikohta kuni 69 õpilase, 0,5 ametikohta 70–200 õpilase, 1 ametikoht 201–350 õpilase, 1,5 ametikohta 351–600 õpilase, 2 ametikohta 601–900 õpilase ja 3 ametikohta 901 ja enama õpilase puhul.

Kui koolis puuduvad teenuse osutamiseks vajalikud ruumid ja õpilase vanem annab nõusoleku, on kooli pidaja tellitavat teenust lubatud osutada ka piirkondlikus õppenõustamiskeskuses.

Riigieelarvest toetatakse üldhariduskoolide tugispetsialistide palkamist palgavahendite toetuse kaudu, milles sisalduvat vabade vahendite lõtku võib muu hulgas vajadust mööda kasutada tugiteenuste toetamiseks koolis. 2011. aastal toetati tugisüsteeme ja õpiabirühmasid 72 miljoni krooniga (4,6 miljonit eurot)⁷.

⁵ <https://www.riigiteataja.ee/akt/13170173?leiaKehtiv>.

⁶ <https://www.riigiteataja.ee/akt/115122010005>.

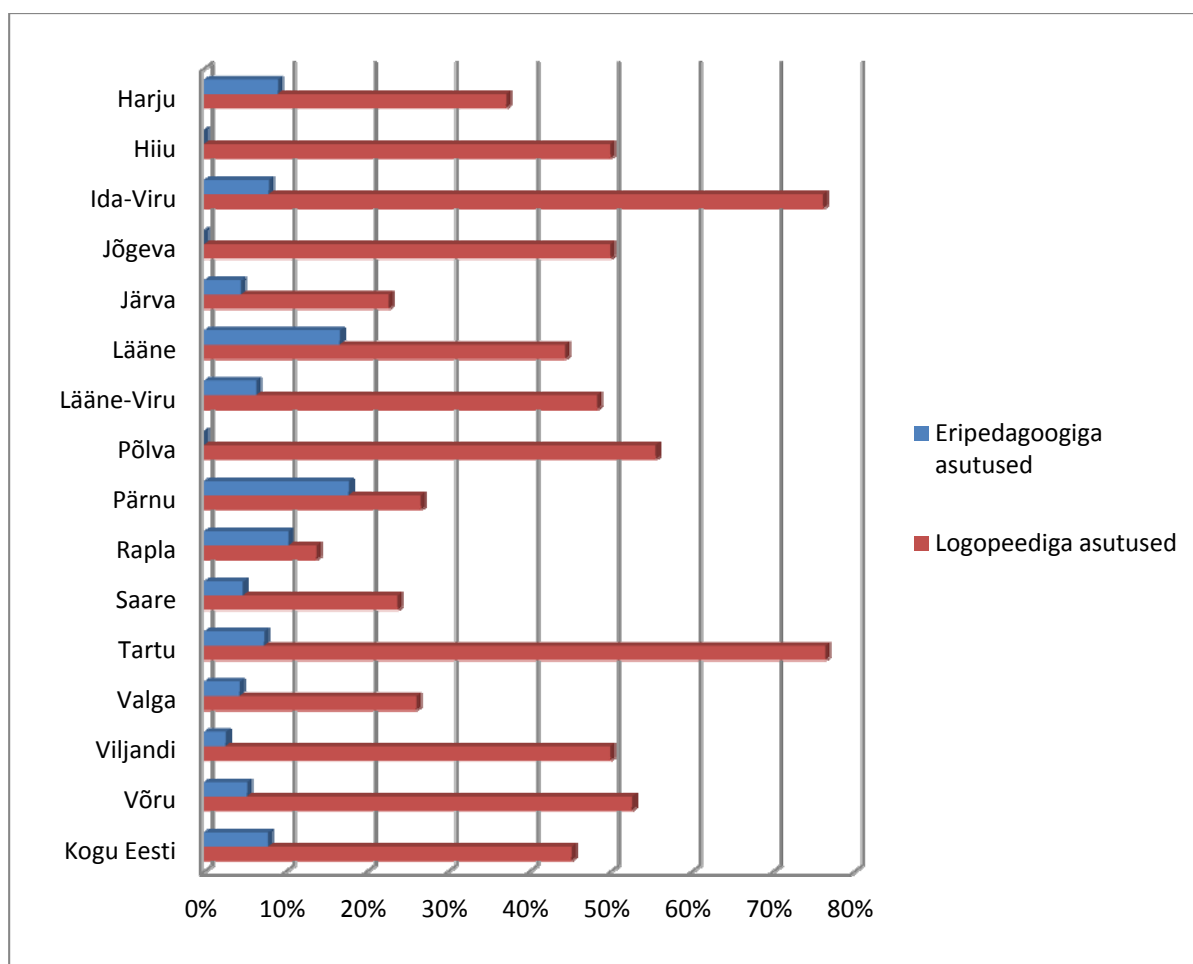
⁷ <http://www.fin.ee/index.php?id=75340>.

Erivajadustega laste ja õpilaste statistika

Eesti Hariduse Infosüsteemi (EHIS) andmetel oli 2010/2011. õppeaastal Eestis kokku 638 lasteaeda (sh 107 lasteaed-alkkooli), millest ainult kolm (0,5%) olid erilasteaiad. Kokku õppis lasteaedades 64 259 last, sh erilasteaias vaid 196 last (0,3%).

Üldhariduskooli oli samal õppeaastal EHISe andmetel Eestis kokku 561, sellest 502 tavakooli, 43 (7,7%) erivajadustega laste kooli ja 16 täiskasvanute gümnaasiumi. Üldhariduskoolide päevaõppes oli 138 448 õpilast, nendest 3769 (2,7%) õppis erivajadustega laste koolis.

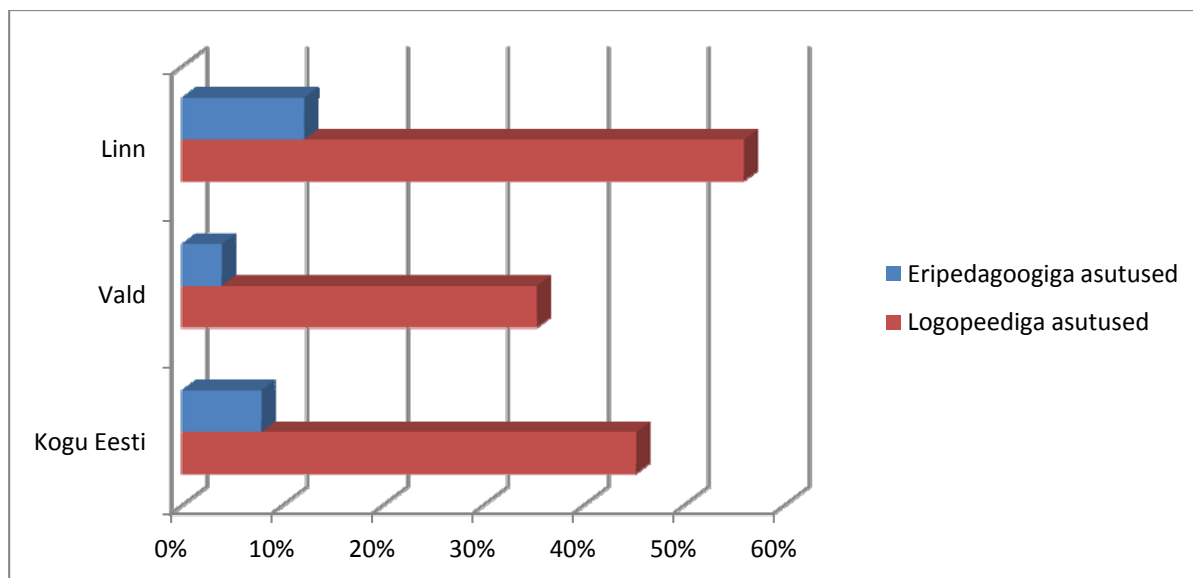
EHISe andmetel (vt joonis 1 ja lisa 1 tabel 1) on logopeed ligi pooltes (45%) Eesti lasteaedades, kuid sealsete eripedagoogide hulk on palju väiksem – oma eripedagoogi tugiteenust saab kohapeal kasutada vähem kui iga kümnes lasteaed. Maakonniti esineb tugispetsialistidega kaetuses selgeid erinevusi. Rohkem logopeede töötab Tartumaal ja Ida-Virumaal, kõige raskem on logopeedilist abi saada Rapla-, Järva-, Saare- ja Valgamaal. Eripedagoogide vallas on parimas seisus Pärnu- ja Raplamaa, kuid Hiiu-, Jõgeva- ja Põlvamaal pole üheski lasteaias eripedagoogi.

Joonis 1. Tugispetsialistidega tavalasteaedade osakaal eri maakondades⁸ 2010/2011. õppeaastal
Allikas: EHIS.

⁸ EHISe andmetes sisaldub Tallinn Harjumaa andmetes, küsitlusuuringus on Tallinna Harjumaast eraldi käsitletud.

Linnade ja valdade lasteaiad erinevad üksteisest tugispetsialistide olemasolu poolest (joonis 2). Eripedagooge, keda on üleüldse Eesti lasteaeades napilt, on siiski linnalasteaedades poole sagedamini kui vallalasteaedades. Kui logopeed on olemas veidi enam kui pooltel linnalasteaedadel, siis vallalasteaedades omab eripedagoogi vaid ligi kolmandik.

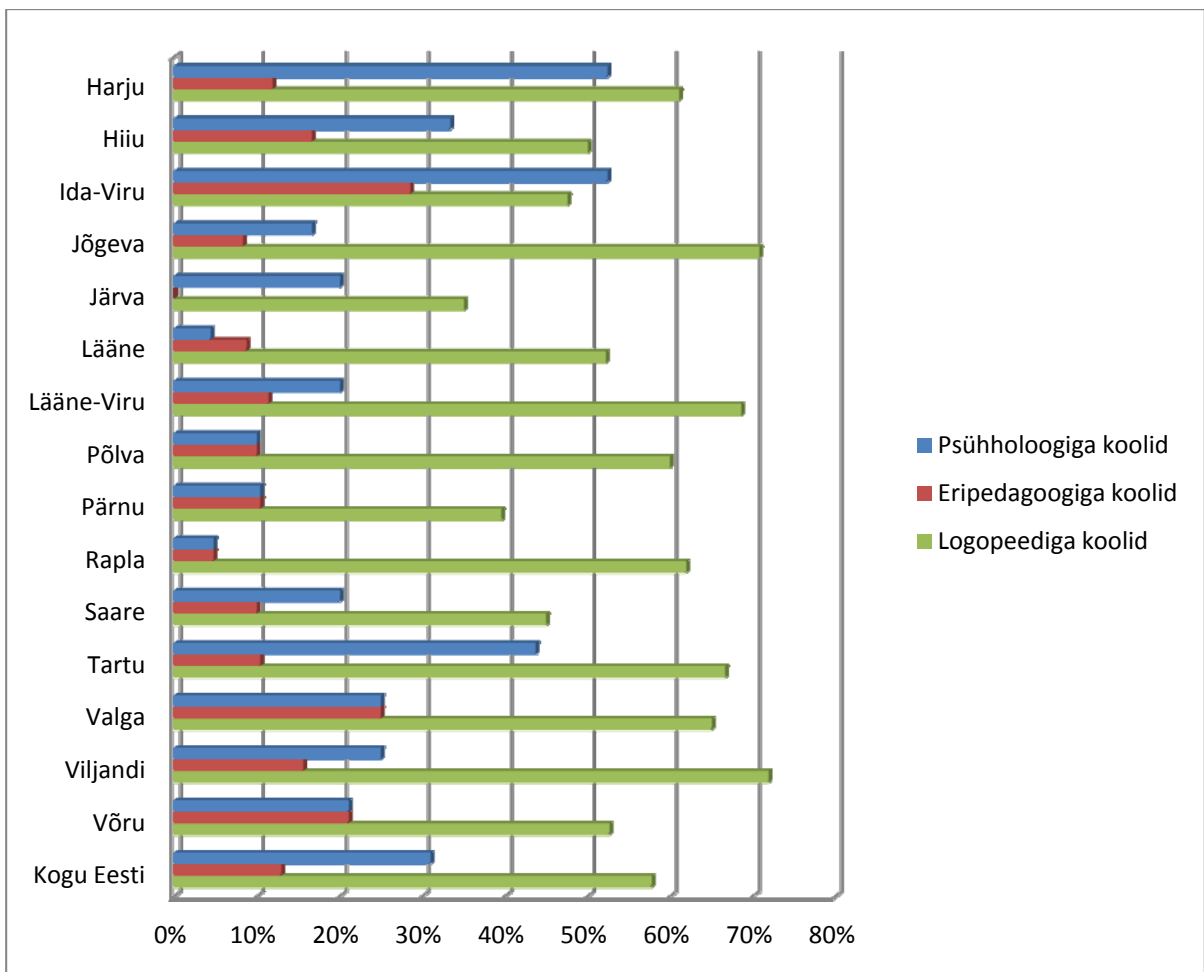

Joonis 2. Tugispetsialistidega tavalasteaedade osakaal linnades ja valdades 2010/2011. õppeaastal
Allikas: EHIS.

Eesti üldhariduskoolides on EHISE andmetel (joonis 3 ja lisa 1 tabel 2) tugispetsialistidest kõige sagedamini olemas logopeed (ligi 60% koolidest). Kuigi koolide miinimumkoosseisus pole logopeedi ametikohta täna enam nõutud, on nende suur arv seletatav sellega, et eelmises koolide miinimumkoosseisu regulatsioonis oli logopeedi ametikoht nõutud. Logopeedilist teenust vaadeldakse koolis nüüd eripedagoogilise teenuse ühe osana ning eripedagoogid saavad sellise ettevalmistuse, et tulevad toime ka logopeedilise tööga. Samas on eripedagoogi ametikoht koolis uus nähtus (olemas ainult igas kümnes koolis) – see määrati koolide miinimumkoosseisu alles 2010. aastal. Seega on kuni viimase õppeaastani (2010/2011) koolidel olnud tavaks palgata logopeede, kes vajadusel täidavad ka nii eripedagoogi, psühholoogi kui ka nõustaja ülesandeid.

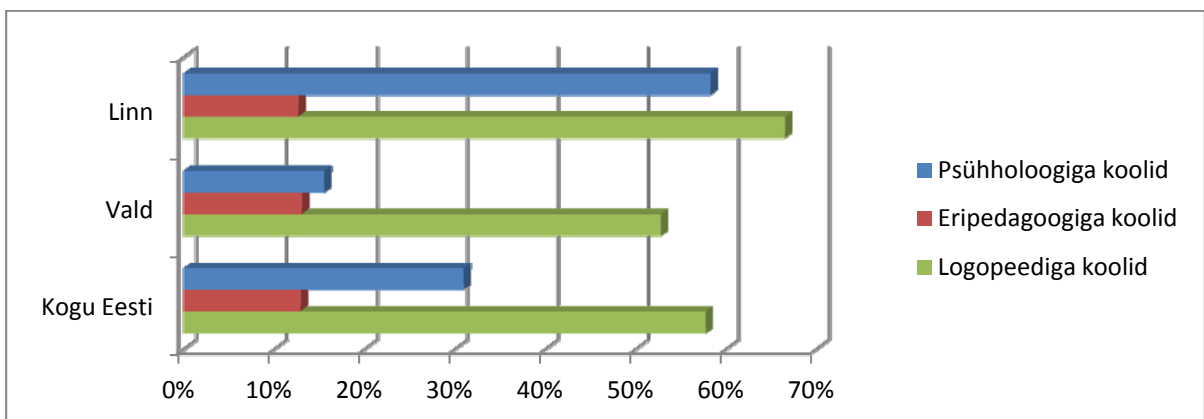
Logopeedide kõrval on enamlevinud psühholoogi koht – ligi kolmandik Eesti koolidest saab selle spetsialisti teenust kasutada. Sotsiaalpedagoogide kohta EHISEs andmed puuduvad. Logopeedidega on kõige paremini kaetud Viljandi- ja Jõgevamaa, samuti on enam kui 60% koolidest logopeed olemas ka Lääne-Viru, Tartu, Valga, Rapla ja Harju maakonnas. Kõige vähem on logopeede Järvamaal. Koolipsühholoogide osakaal on kõige suurem Harjumaal ja Ida-Virumaal, samuti on suhteliselt palju psühholooge Tartumaa koolides. Lääne- ja Raplamaa koolides on psühholooge kõige kesisemalt. Eripedagooge on kõige enam Ida-Virumaal, Valgamaal ja Võrumaal. Järvamaa koolides eripedagoogid puuduvad, ka Raplamaal on nende hulk teiste maakondadega võrreldes suhteliselt napim.

Joonis 3. Tugispetsialistidega tavauldhariduskoolide osakaal eri maakondades⁹ 2010/2011. õppeaastal
Allikas: EHIS.

Kui võrreldes tugispetsialistide olemasolu linna- ja maakoolides (joonis 4), on näha, et kui logopeedide ning eripedagoogide osas ei ole erinevused väga suured, siis psühholoogide puhul on olukord märkimisväärselt erinev. Koolipsühholoog on olemas ligi 60% linnakoolidest ning ainult 16% maakoolidest.

Joonis 4. Tugispetsialistidega tavauldhariduskoolide osakaal linnades ja valdades 2010/2011. õppeaastal
Allikas: EHIS.

⁹ EHISe andmetes sisaldub Tallinn Harjumaa andmetes, küsitlusuuringus on Tallinna Harjumaa eraldi käsitletud.

2. Ülevaade Euroopa Sotsiaalfondi programmist „Õppenõustamissüsteemi arendamine”

2.1. Ülevaade programmist ja piirkondlikest õppenõustamiskeskustest

Euroopa Sotsiaalfondi programmiga „Õppenõustamissüsteemi arendamine”¹⁰ tehti Eestis algust 2008. aastal „Riikliku struktuurivahendite kasutamise strateegia 2007–2013” prioriteetse suuna „Elukestev õpe” meetme „Teavitamis- ja nõustamissüsteemi arendamine” raames.

Õppenõustamissüsteemi arendamise programmi eesmärk on korrastada nõustamissüsteem. Eripedagoogilise, logopeedilise, psühholoogilise ja sotsiaalpedagoogilise nõustamise koondamine piirkondlikesse õppenõustamiskeskustesse ja toimiva nõustamisvõrgustiku loomine aitavad õpilastel osaleda edukalt võimetekohases õppes, vähendada koolist väljalangevust ja parandada noorte konkurentsivõimet igapäevaelus ja tööturule minekul. Programmi „Õppenõustamissüsteemi arendamine” koordineerib REKK ja see lõpeb 2011. aasta detsembris.

Programmi ellukutsumise põhjusteks olid pedagoogilis-psühholoogilise nõustamise killustatus Eestis ja suured erisused piirkonniti. Seetõttu kannatas õpiraskustesse sattunud, hariduslike erivajadustega või sotsiaalsete probleemidega lastele, nende vanematele ja õpetajatele pakutava toe kvaliteet. Eripedagoogilist, logopeedilist, psühholoogilist ja sotsiaalpedagoogilist nõustamist ning õpituge pakkuvad keskused olid kohalike omavalitsuste rahastamisel loodud vaid Tartus ja Pärnus, seepärast oli probleeme tugiteenuste kättesaadavusega eri piirkondades. Kättesaadavust ja kvaliteeti mõjutas tuntavalt ka kvalifitseeritud tugispetsialistide vähesus haridusasutustes. Kuna väiksemates asutustes ei jätkunud tugispetsialistidele piisavalt koormust, oli otstarbekas koondada nad õppenõustamiskeskustesse, luues nõustamisvõimalused eri sihtrühmadele (lapsevanemad, õpetajad jt). Samuti tulenes nõustamiskeskuste loomise vajadus asjaolust, et hariduslike erivajadustega õpilaste kohta otsuseid langetavatele nõustamiskomisjonidele ei olnud antud ülesannet osutada nõustamisteenust. Seega täideti keskuste loomisega suur tühimik haridusteenuste vallas.

Programmi raames luuakse õppenõustamissüsteem, mis hõlmab kolme tasandit:

- I töö lapsega koolis või lasteaias,
- II töö piirkondlikus õppenõustamiskeskuses (sh haridustöötajate ja lapsevanemate nõustamine, lapse uuringud ja suunamine spetsialisti juurde),
- III töö riiklikus metoodikakeskuses (õppenõustamiskeskuste töötajate nõustamine, hea tava ja metoodika koondamine).

Programmi kaudu toetatakse rahaliselt ainult II tasandi nõustamisteenuse pakkumist piirkondlikus õppenõustamiskeskuses. I tasandi teenuste saamise vahendid tuleb haridusasutuse pidajal endal leida.

Alates 2009. aastast on psühholoogilist, eripedagoogilist, logopeedilist ja sotsiaalpedagoogilist nõustamis- ja tugiteenust pakkunud programmi raames igasse maakonda ja Tallinna linna loodud piirkondlikud õppenõustamiskeskused (kokku 16 keskust). 2009. aasta jaanuarist alustasid teenuse osutamist kohe need keskused, mis toimisid sellisena juba varasemast ajast. Piirkondlikud õppenõustamiskeskused teenindavad kõiki piirkonna üldharidus- ja kutsekoole ning lasteaedu. Lisaks on programmi kaasatud kaks erikooli (Tartu Emajõe Kool ja Tartu Hiie Kool). Suuremates maakondades (nt Harjumaa) on keskuse tööpiirkond jaotatud kaheks, et tagada spetsialistide suurem kättesaadavus. Nõustamisteenust osutatakse nii keskustes kui ka õppeasutustes kohapeal.

---

¹⁰ Ülevaade programmist tugineb programmidokumendile (Haridus- ja Teadusministeerium, 2009) ning ajakirja Eripedagoogika temaatilisele eriväljaandele (Eesti Eripedagoogide Liit, 2010).

Õppenõustamiskeskuse tööd reguleerib õppenõustamise standard¹¹, milles on sätestatud õppenõustamiskeskuse ülesanded, nõustamisteenuse põhimõtted ja teenuse kvaliteedi põhimõtted, sh nõustajate kvalifikatsiooninõuded. Standardi järgi peab nõustamiskeskus olema kergesti leitav ja ligipääsetav ning nõustamisteenust tuleb seal osutada vähemalt 20 tundi nädalas. Vajaduse korral peab nõustamisteenuseid osutama ka väljaspool keskuse ruume.

Riik finantseerib piirkondlikku õppenõustamiskeskust Euroopa Sotsiaalfondi kaudu baasrahastuse põhimõttel: igale keskusele eraldatakse ühe täiskoormusega spetsialisti aasta tasu; lisatoetus jagatakse vastavalt piirkonna laste arvule (EHISe andmed); peale selle toetatakse keskuses ühte täiskoormusega koordinaatori kohta. Erikoolid saavad toetust ainult vastavalt teenuste osutamisele (ühete täis koormusega spetsialisti aasta tasu ja koordinaatori tasu neile ei eraldata). Keskused on spetsialiste tööle võtnud sedamööda, kuidas vajalik ja võimalik. Mõnel pool on igal spetsialistil 0,25 ametikohta, mõnel pool ollakse tööl suurema või veel väiksema koormusega. Programmi raames piirkondade kaupa tehtud eraldistest aastatel 2008–2011 on antud ülevaade lisa 2 tabelis 3. Kokku on sellel ajavahemikul keskusi toetatud 1,75 miljoni euroga (u 27 miljonit krooni).

Keskuse rahastamine ja töömaht sõltub ka omavalitsuse toest. Omavalitsuse ülesanne on anda õppenõustamiskeskusele ruumid ja tagada muud tööks vajalikud tingimused. Praegu puudub täpne ülevaade kohalike omavalitsuste rahalisest panusest keskuse toetamisel.

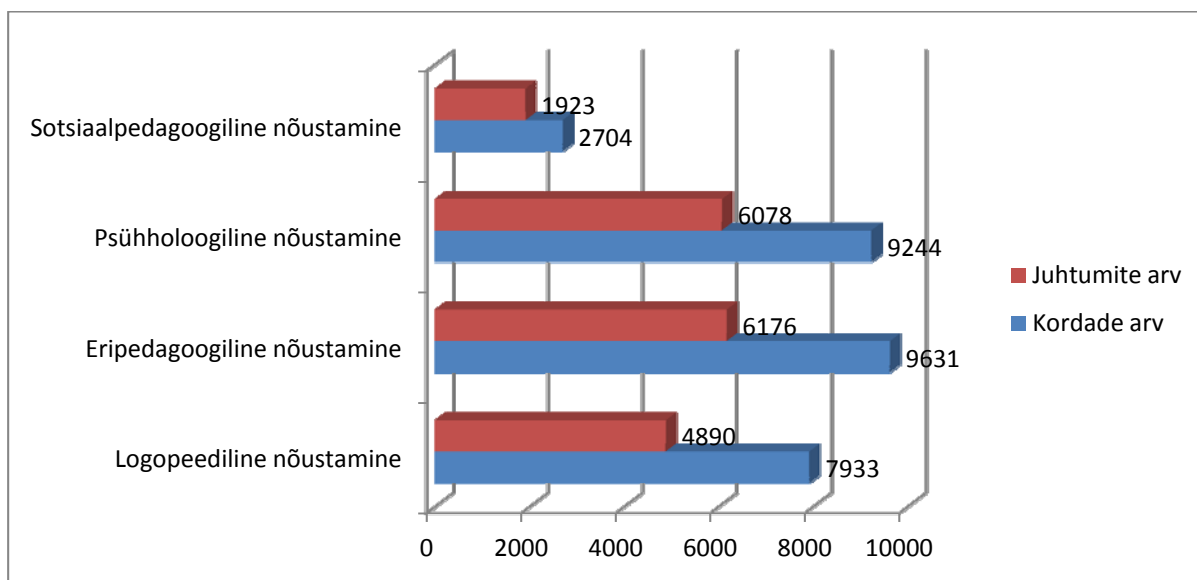
Tabel 4 lisa 2 annab ülevaate piirkondlike õppenõustamiskeskuste personali kohta Eesti maakondades ja Tallinnas (andmed ainult õppenõustamissüsteemi arendamise programmist finantseeritud spetsialistide kohta). Piirkondlikes õppenõustamiskeskustes töötavate spetsialistide arv varieerub maakonniti. Kui Tallinnas on õppenõustamiskeskustes tööl 26 spetsialisti, siis Põlvas ainult 4. Ka spetsialistide koormus on erinev – seda võimaldab keskuse paindlik töökorraldus ning tingivad kohalikud vajadused. Keskuste personali ülevaatest hakkab silma töö suur killustatus – vähene töökoormus jaotub tihti suure hulga erinevate spetsialistide vahel. Tabelis 5 (lisa 2) selgitatakse täpsemalt, millised spetsialistid eri piirkondades töötavad. Kõige rohkem on keskuste juures palgal psühholooge, kõige vähem sotsiaalpedagooge.

---

¹¹ <http://www.ekk.edu.ee/programmid/programm-oppenoustamise-susteemi-arendamine/oppenoustamise-standard>

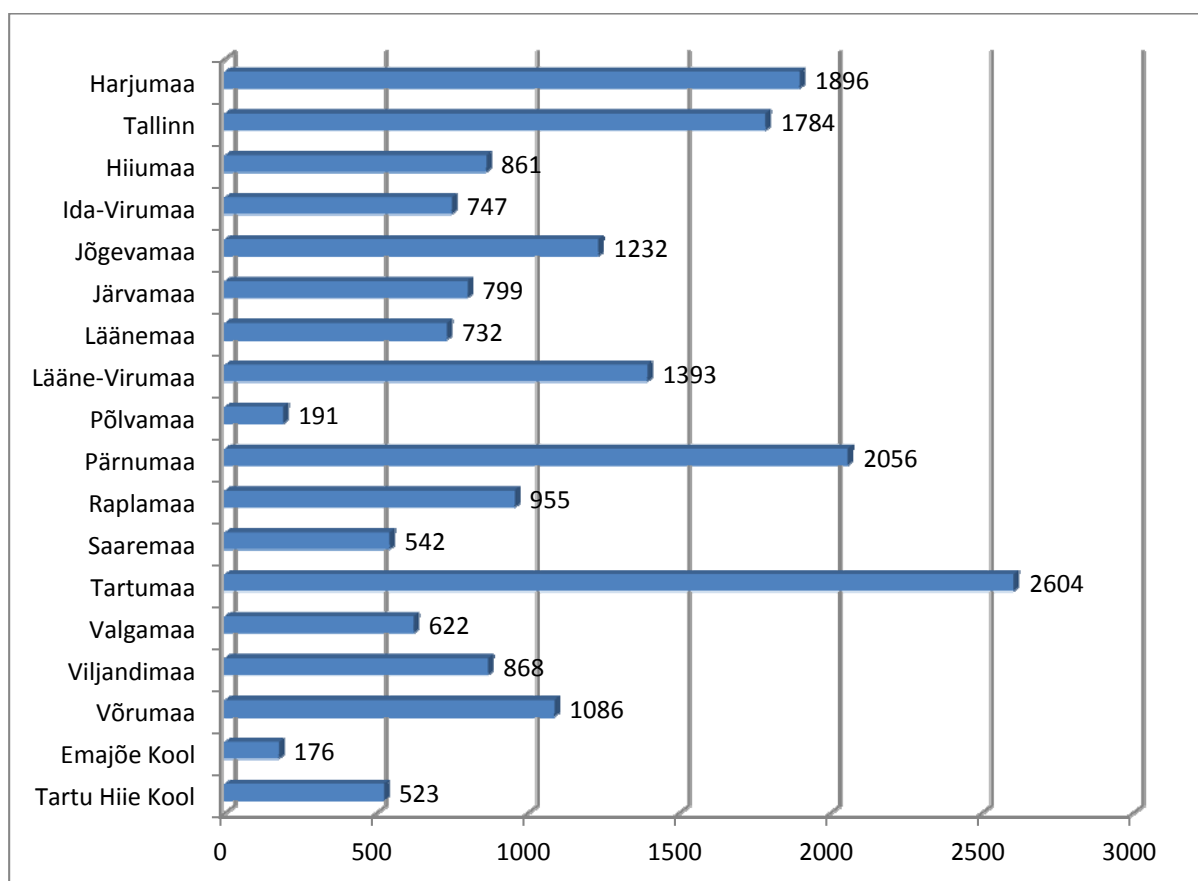
2.2. Ülevaade nõustamistegevusest

2009. aasta jaanuarist kuni 2011. aasta juunini oli REKKi andmetel nõustamiskeskustes (sh Emajõe Kool ja Tartu Hiie Kool) 19 067 nõustamisjuhtumit ja teenust osutati 29 512 korral. Joonisel 5 on kujutatud eri tüüpi nõustamisjuhtumite ja -kordade jagunemine. Ligi kolmandik õppenõustamisteenusete juhtumitest olid eripedagoogilised (6176 juhtumit). Peaaegu sama palju pakuti psühholoogilist nõustamist (6078). Logopeediline nõustamine moodustas kõigist juhtumitest veerandi (4890). Kõige vähem sooviti sotsiaalpedagoogilist nõustamist – see teenus moodustas 10% kõigist juhtumitest (1923). Väiksem logopeedilise nõustamise vajadus on selgitatav sellega, et koolides ja lasteaedades töötab suhteliselt palju logopeede. Küllalt sageli on ka logopeedised ja eripedagoogilised probleemid omavahel põimunud, mistõttu nendel vahele on selgelt piiri keeruline tõmmata. Sotsiaalpedagoogide teenuse kesise nõudluse taga võib olla vähene teadlikkus selle teenuse sisust. REKKi spetsialistide hinnangul mõistavad sihtrühmad selle teenuse olemust vähem, mistõttu ei osata seda ka kuigi sageli küsida või otsida. Erinevalt teistest spetsialistidest puudub sotsiaalpedagoogidel praegu ka kutsestandard.

Joonis 5. Eri tüüpi nõustamisjuhtumite ja -kordade arv 2009. aasta jaanuarist 2011. aasta juunini
Allikas: REKK.

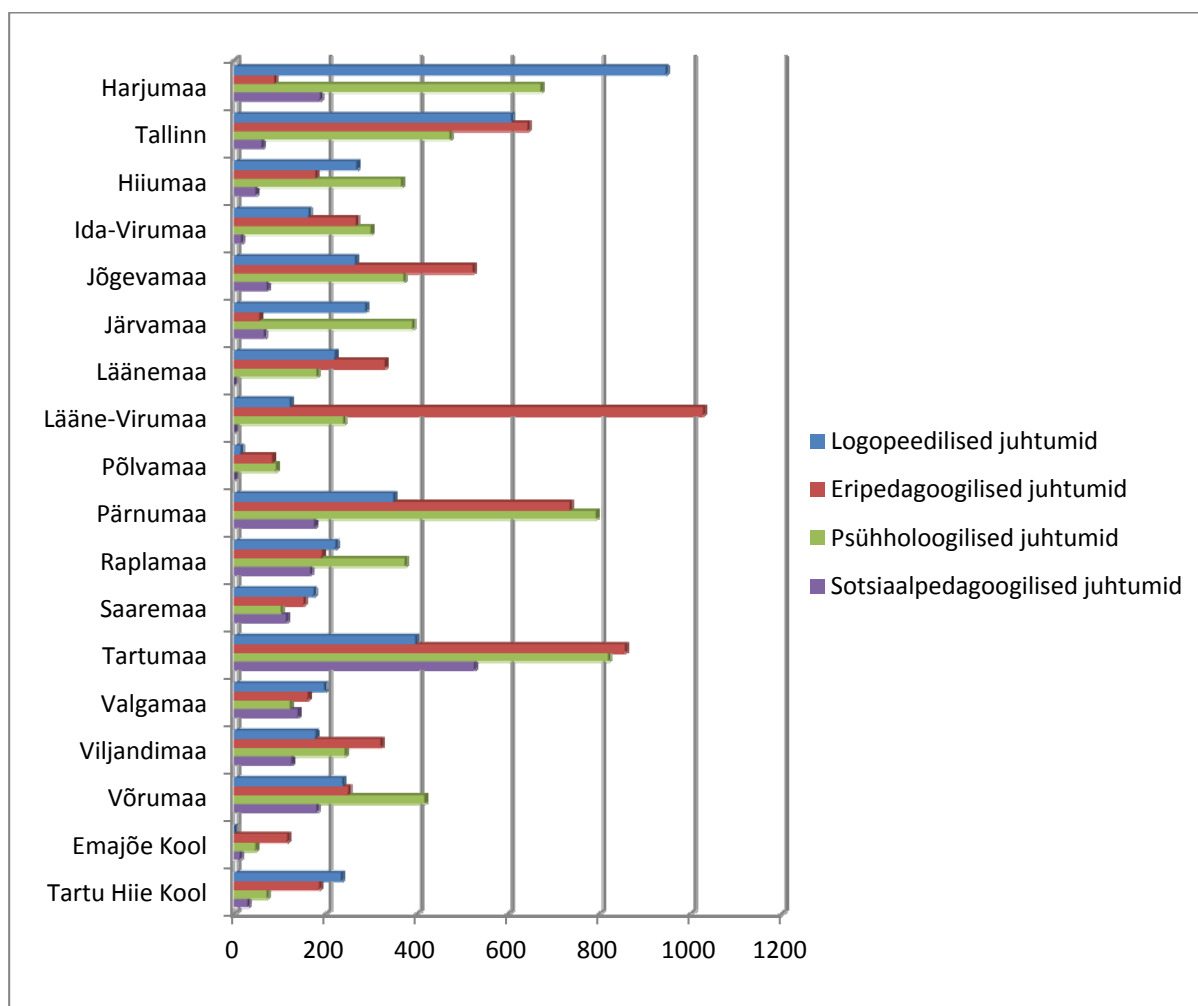
Joonisel 6 on toodud nõustamisjuhtumite esinemine keskuste kaupa. Näha on juhtumite arvu märkimisväärset lahknevust eri keskustes. Nagu eeldada võis, pakuti kõige enam nõustamisteenust Tartumaal ja Pärnumaal, kus keskused (või nende eelkäijad) on juba kaua aega toimunud ja end juba sisse töötanud. Nendes keskustes registreeriti vaadeldaval perioodil vastavalt 2604 ja 2056 nõustamisjuhtumit. Lisaks Tartule ja Pärnule torkab aktiivse nõustamise poolest silma ka Harjumaa keskus, kus nõustamisjuhtumeid oli 1900 ringis. Kõige vähem juhtumeid registreeriti Põlvamaal ja Emajõe koolis¹². Suure õpilaste arvuga maakondades (Harju/Tallinn, Tartu, Pärnu) on teistest suuremad juhtumite arvud ootuspärased. Siiski on üllatav, et Ida-Virumaal, kus õpilaste arv on peaaegu sama mis Tartus, on nõustamisteenust kasutatud üsna vaoshoitult – seal registreeriti vaadeldaval perioodil üle kolme korra vähem juhtumeid kui Tartus. Teisalt tuleb arvestada, et Ida-Viru keskus tegutseb alles alates 2008. aasta oktoobrist. Samuti on sealsete spetsialistide arv väiksem – kui Tartumaal töötab õppenõustamiskeskustes spetsialiste kokku 6,6 ametikoha ulatuses, siis Ida-Virumaal ainult 2,0 koormusega, mis tähendab, et ka teenust pakutakse tagasihoidlikumalt. REKKi andmetel on Ida-Virumaale olnud raske spetsialiste leida, mistõttu kasutatakse Lääne-Virumaa spetsialistide abi. Põlvamaa keskus alustas oma tegevusega samuti suhteliselt hilja – alles 2009. aasta oktoobris. Eri piirkondades vähendab vajadust keskuste teenuste järele ka erinevate tugiteenuste spetsialistide olemasolu koolides. Lisaks on keskuste uudsuse tõttu alles käimas nendes pakutavate teenuste tutvustamine. Mõnes piirkonnas on keskuste töölesaamine olnud keerulisem, sest maakonnas puuduvad vastava ala spetsialistid.

Joonis 6. Juhtumite arv 2009. aasta jaanuarist 2011. aasta juunini
Allikas: REKK.

¹² Emajõe kooli näol on tegemist on vaegnägijate kooliga ja seega väga kitsale valdkonnale keskendunud asutusega, mistõttu on seal tavapärasest suhteliselt vähem juhtumeid.

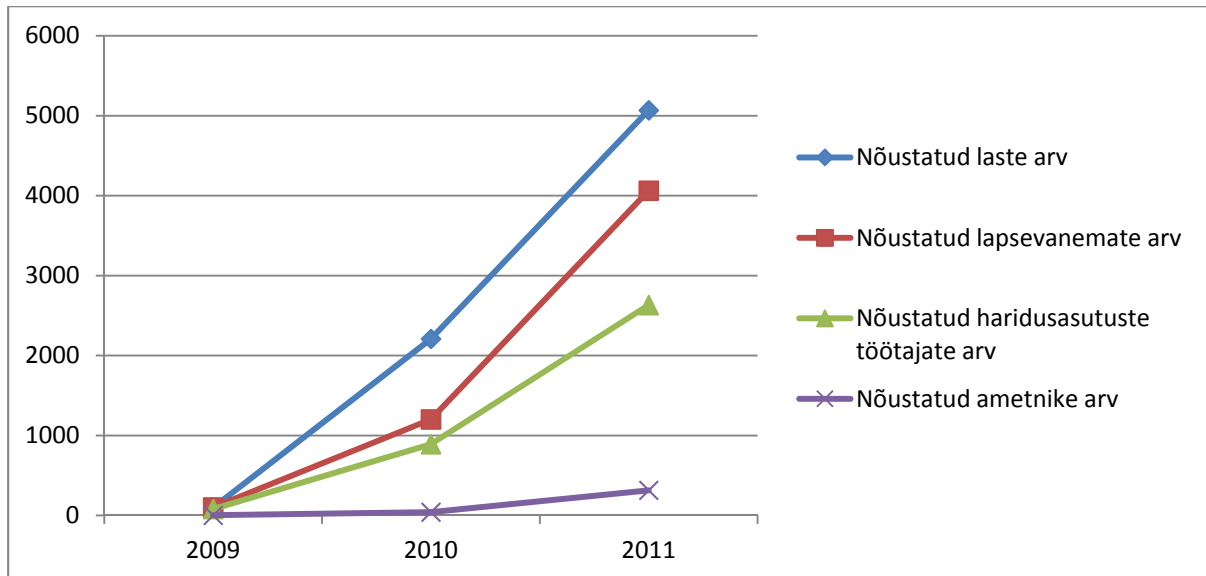
Joonis 7 kätkeb eri tüüpi nõustamisjuhtumite sagedust erinevates nõustamiskeskustes. Nagu ilmneb, erinevad keskused pakutud nõustamisteenuste poolest märkimisväärselt. Kui Saare- ja Vagemaal oli nõudlus eri tüüpi teenuste järele üsnagi ühtlane, siis Lääne-Virumaal ja ka Jõgevamaal registreeriti peamiselt eripedagoogilise nõustamise juhtumeid, Harjumaal logopeedilise ja psühholoogilise nõustamise juhtumeid, Pärnumaal ja Tartumaal eripedagoogilise ja psühholoogilise nõustamise juhtumeid. Esiteks mõjutavad teenuste kasutamist palgatud spetsialistide arv või nende olemasolu, teiseks taas I tasandi spetsialistide olemasolu haridusasutustes, kolmandaks on piirkondades üldiselt erinev ka nii laste kui ka tugispetsialistide abi vajavate laste arv.

Joonis 7. Juhtumite arv eri nõustamistüüpide ja keskuste kaupa 2009. aasta jaanuarist 2011. aasta juunini
Allikas: REKK.

Tabel 6 lisas 2 toob ära andmed nõustamise eri liikide, sihtrühmade ja aastate kohta. Tabelist ilmneb, et nõustamine on aasta-aastalt üha intensiivistunud, peegeldades keskuste järk-järgulist käivitumist. Samuti on näha, et peamiselt on õppenõustamiskeskustes tegeletud individuaalse nõustamise pakkumisega – rühmanõustamist on olnud kordades vähem kui individuaalset nõustamist. Kaks kolmandikku nõustatud lastest on olnud poisid ning vaid kolmandik tüdrukud. Samas on lapsevanemad olnud suures osas naissoost, vaid vähem kui kümnendik nõustatud lapsevanematest on olnud mehed. Haridusasutuste töötajatest nõustatud on olnud peaaesjalikult naised.

Joonis 8 esitab ülevaate nõustatutest sihtrühmade ja aastate kaupa. Kahe ja poole aastaga on nõustatute arv kasvanud kõigis sihtrühmades, eriti aga laste (sh õpilaste), lapsevanemate ning haridusasutuste töötajate seas. 2011. aasta juuniks oli juba nõustatute arv võrreldes eelmise aastaga kasvanud kolmekordseks.

Joonis 8. Nõustatute arv sihtrühmade kaupa 2009. aasta jaanuarist 2011. aasta juunini
Allikas: REKK.

Kokkuvõttes võib öelda, et andmed kinnitavad veenvalt, et piirkondlikud õppenõustamiskeskused on tänaseks hästi käivitunud ning nendes käib intensiivne eri sihtrühmade nõustamistegevus.

3. Küsitlus õppenõustamisteenuste kohta

Küsitluse eesmärk

Üldhariduskoolide ja lasteaedade küsitluse eesmärk oli välja selgitada õppenõustamiskeskuste teenuste kättesaadavus, rahulolu maakondlikul ja riiklikul tasemel, ootused õppenõustamiskeskusele, tugiteenuste kättesaadavus ja hariduslike erivajadustega laste ning õpilaste toetamine haridusasutuses. Küsitluse abil on võimalik saada ka ülevaade sellest, mil määral ollakse praeguse süsteemiga rahul ja mis vallas vajaksid teenused parandamist või edasiarendamist. Konkreetsetest probleemidest ja muredest tehakse kokkuvõtte intervjuude analüüsis.

Metoodika ja valim

Õppenõustamisteenuste teemalise küsitluse (vt ankeeti lisas 3) valimisse kuulusid kõik tavakoolid ning -lasteaiaid. EHISe 2010/2011. õppeaasta andmetel oli valimisse kuuluvaid asutusi 1037, neist lasteaedu 635 ja kooli 504, sh 102 neist tegutses ühel ajal nii lasteaia kui ka koolina. Veebiküsitluse uuring edastati koos küsitluse juhistega kõigile asutustele nende avalikul e-posti aadressil, mis oli EHISesse sisestatud¹³. Lasteaias kuulusid uuringu sihtrühma 5–6aastaste laste õpetajad ja asutuse juht/õppealajuhataja, koolis vastavalt õpetajad ning asutuste juht/õppealajuhataja. Küsitlus oli anonüümne, nii et ei isikut ega asutust ei olnud võimalik kindlaks teha.

Tabel 1 sisaldab ülevaadet küsitluse valimist ja vastanute arvust maakondade kaupa. Nagu tabelist näha, jaotusid küsitlusele vastanud proportsionaalselt koolide ja lasteaedade arvuga – ükski maakond ei olnud teistest rohkem üle- või alaesindatud. Seega on tulemused maakondlikult tasakaalus ja võimaldavad teha usaldusväärseid järeldusi nii piirkonna kui ka riigi tasemel.

Tabel 1. Küsitluse valim ja vastanute arv

Maakond	Koolide ja lasteaedade arv	Protsentides	Vastanute arv	Protsentides
Harju maakond	323	31%	343	32%
Hiiu maakond	12	1%	7	1%
Ida-Viru maakond	104	10%	76	7%
Jõgeva maakond	46	4%	44	4%
Järva maakond	39	4%	38	3%
Lääne maakond	36	3%	40	4%
Lääne-Viru maakond	52	5%	56	5%
Põlva maakond	33	3%	52	5%
Pärnu maakond	85	8%	92	8%
Rapla maakond	44	4%	43	4%
Saare maakond	39	4%	32	3%
Tartu maakond	107	10%	110	10%
Valga maakond	41	4%	33	3%
Viljandi maakond	50	5%	89	8%
Võru maakond	26	3%	32	3%
KOKKU	1037	100%	1087	100%

¹³ Üksikutelt e-posti aadressidelt saabus veateade.

Kokku vastast ankeedile 1087 inimest. Täpsem ülevaade vastanutest on esitatud allolevas tabelis 2.

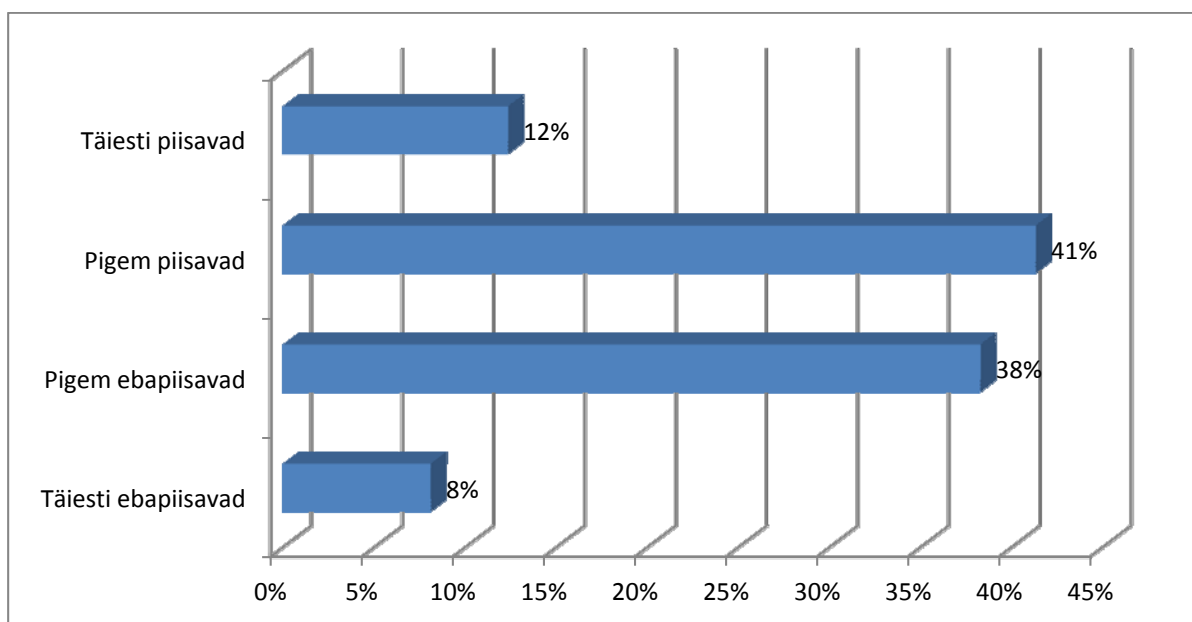
Tabel 2. Küsitlusele vastanute jagunemine tunnuste kaupa

Tunnus	Alatunnus	Vastajate jaotus
Asutuse tüüp	lasteaed	41%
	lasteaed-alkkool	5%
	lasteaed-põhikool	4%
	põhikool	19%
	gümnaasium	15%
	põhikool ja gümnaasium ühe asutusena	17%
	muu	0,4%
Linn/maa	linnakool/-lasteaed	53%
	maakool/-lasteaed	47%
Õppekeel	eesti	85%
	vene	14%
	muu	0,5%
Amet	õpetaja	39%
	direktori asetäitja õppe- ja kasvatustöö alal (õppealajuhataja)	13%
	koolidirektor	8%
	lasteaiaõpetaja	19%
	lasteaia õppealajuhataja	5%
	lasteaia direktor	16%
Õpetamine kooliastmes (õpetajad)	I kooliaste	35%
	II kooliaste	17%
	III kooliaste	34%
	gümnaasium	14%
Õpetamise valdkond (õpetajad)	klassiõpetaja	43%
	keel ja kirjandus	10%
	võõrkeeled	12%
	matemaatika	9%
	loodusained	12%
	sotsiaalsained	6%
	kunstiained	5%
	tehnoloogia	1%
	kehaline kasvatus	2%
Osalemine eripedagoogika alastel täiendkoolitustel/kursustel	jah	61%
	ei	39%

3.1. Tugiteenuste kättesaadavus koolis ja lasteaias

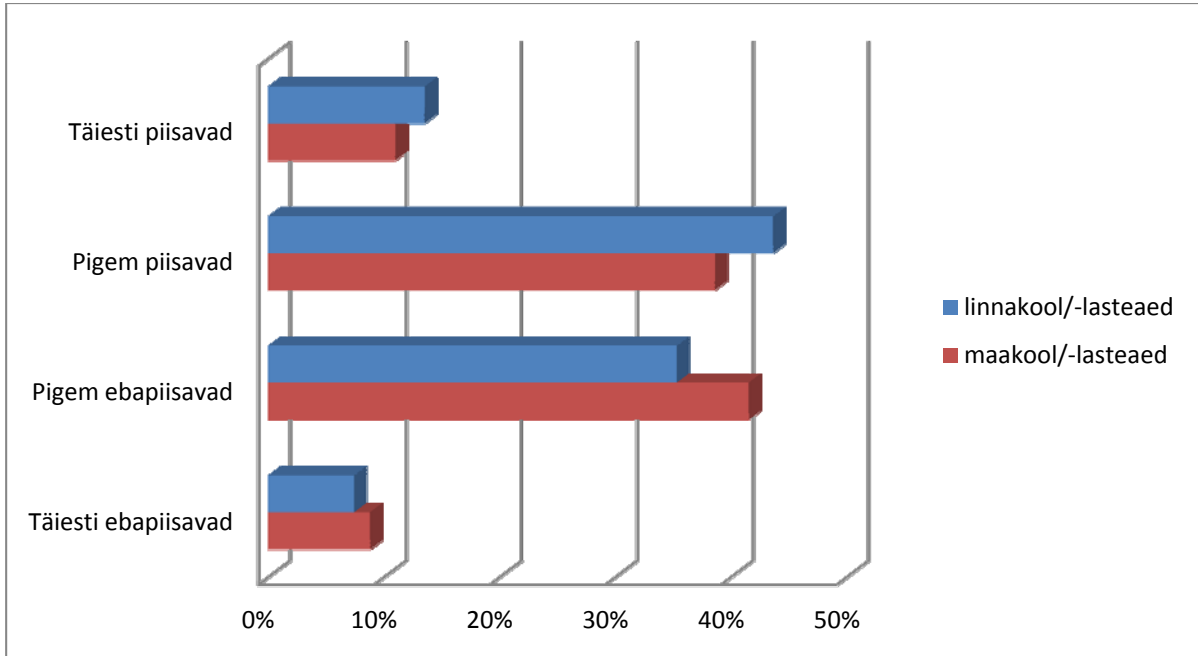
Nagu eespool kirjeldatud, on Eesti koolides ja lasteaedades tugispetsialistidest kõige sagedamini tööl logopeedid. 45%l lasteaedades ja 58%l koolidest on olemas logopeedi kasutamise võimalus. Kolmandikul koolidest on võimalik kasutada koolipsühholoogi teenuseid. 13% koolidest ja 8% lasteaedades saavad kasutada ka eripedagoogi. Sotsiaalpedagoogide kohta riiklik statistika puudub.

Õppenõustamisteenuste teemalise rahuloluküsitluse kohaselt hindab ligi pool (53%) vastanutest oma asutuse võimalusi erivajadustega laste ning õpilaste toetamisel kas täiesti või pigem piisavaks. Täiesti rahul on siiski ainult kümnendik vastanutest (12%). Teine pool vastajaid hindab oma asutuse võimalusi pigem või täiesti ebapiisavaks. Täiesti rahuolematuid oli siiski vaid 8% vastanutest.

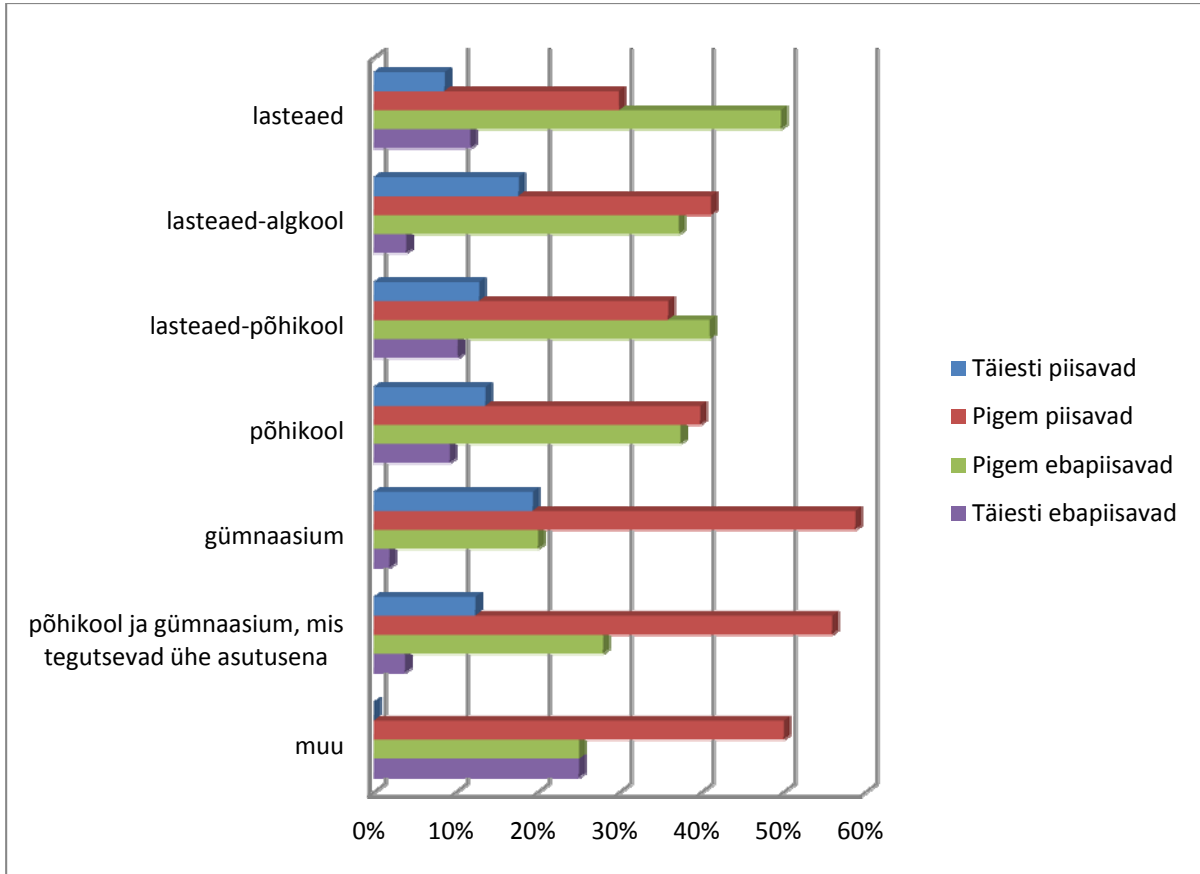
Joonis 9. Asutuse võimalused erivajadustega laste ning õpilaste toetamiseks

Kui võrrelda omavahel maakoole/-lasteaedu ning linnakoole/-lasteaedu (joonis 10), siis hindavad maapiirkondade koolide õpetajad ja juhid tugiteenuste piisavust veidi kriitilisemalt. Kui linnakoolide ja -lasteaedade juhtidest ja õpetajatest peab teenuseid pigem ebapiisavaks 35%, siis maapiirkondades on see näitaja 42%. Siiski ei ole erinevused maa ja linna vahel väga suured. EHISE andmetel on maapiirkondade asutused halvemini tugispetsialistidega varustatud.

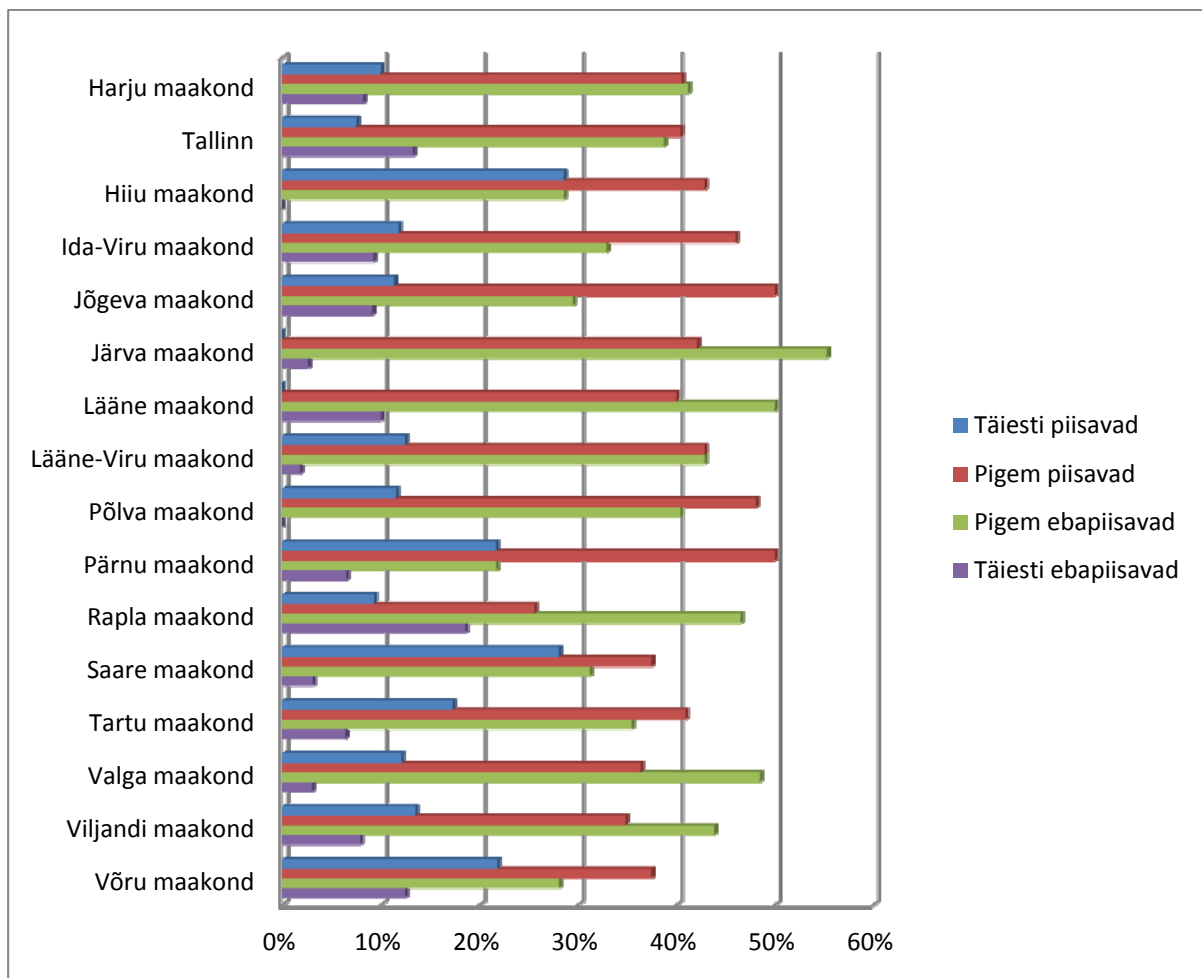
Joonis 10. Asutuse võimalused erivajadustega laste ning õpilaste toetamiseks asulatüübi kaupa

Joonis 11 kajastab erivajadustega laste ning õpilaste toetamise võimalustele antud hinnanguid asutuse tüübi järgi. Sellest nähtub, et ligi 60% lasteaedadest hindab oma võimalusi pigem või täiesti ebapiisavaks. Samas gümnaasiumide puhul on see näitaja ligi kolm korda väiksem. Üldiselt võib märgata tendentsi, et mida kõrgema astme haridusasutusega tegu on, seda paremaks võimalusi hinnatakse.

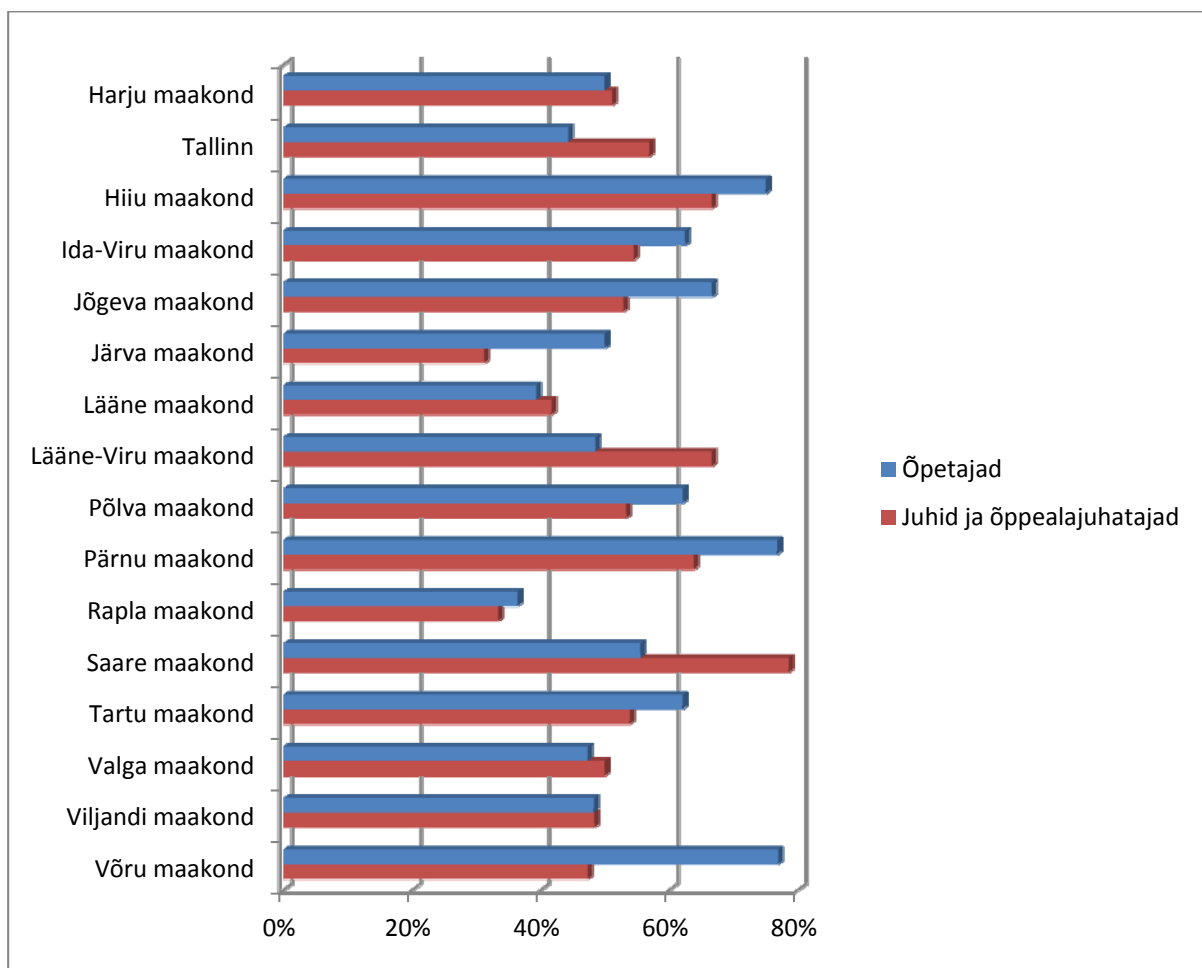
Joonis 11. Asutuse võimalused erivajadustega laste ning õpilaste toetamiseks asutuse tüübi järgi

Maakonniti erinevad asutuste juhtide ja õpetajate hinnangud märkimisväärselt (joonis 12). Hiiu-, Saare-, Pärnu- ja Võrumaa juhid ja õpetajad leiavad keskmisest palju sagedamini, et nende asutusel on täiesti piisavad võimalused erivajadustega laste toetamiseks. Samal ajal ei ole Läänemaal ega Järvamaal ühtegi vastajat, kes peaks oma asutuse võimalusi täiesti piisavaks. Kõige enam on oma asutuse võimalusi täiesti ebapiisavaks pidanud Rapla maakonna juhid ja õpetajad. „Pigem ebapiisav” on olnud kõige levinum vastus Järva, Lääne, Rapla, Valga ja Viljandi maakonna juhtide ja õpetajate seas. Hinnanguid kokku võttes võib öelda, et kõige halvemad erivajadustega laste toetamise võimalused on juhtide ja õpetajate hinnangu järgi Rapla, Lääne ning Järva maakonnas. Need on ka piirkonnad, kus tugispetsialiste on vähe (EHISE andmed) – eriti puudutab see Rapla- ning Järvamaad. Samas on nendes piirkondades olnud ka tagasihoidlikult nõustamisjuhtumeid, mis osutab kas vähesele teadlikkusele tugiteenustest või siis teenuste ligipääsuprobleemile.

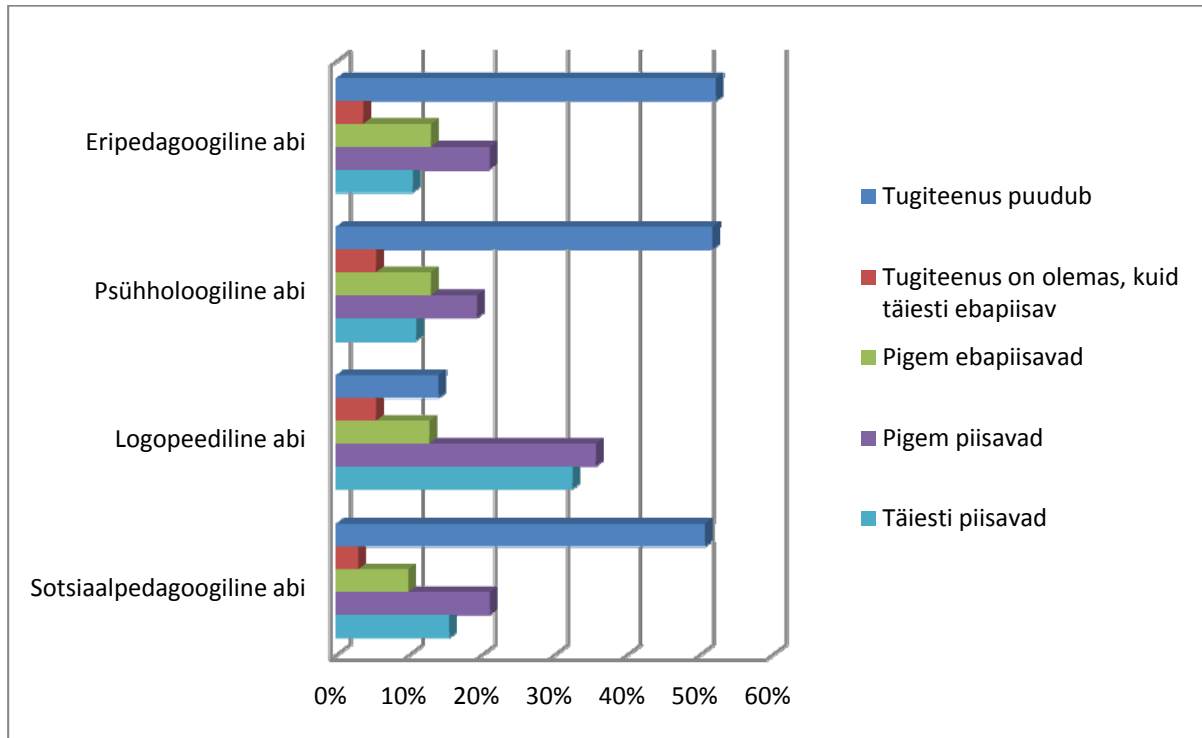
Joonis 12. Asutuse võimalused erivajadustega laste ning õpilaste toetamiseks maakondade kaupa

Joonis 13 toob esile, et õpetajad ja juhid (sh õppealajuhatajad) ei ole alati võimaluste piisavuses osa ühel meel. Osades kohtades on õpetajad võrreldes juhtidega andnud positiivsemaid hinnanguid, teistes piirkondades on õpetajad aga juhtidest kriitilisemad.

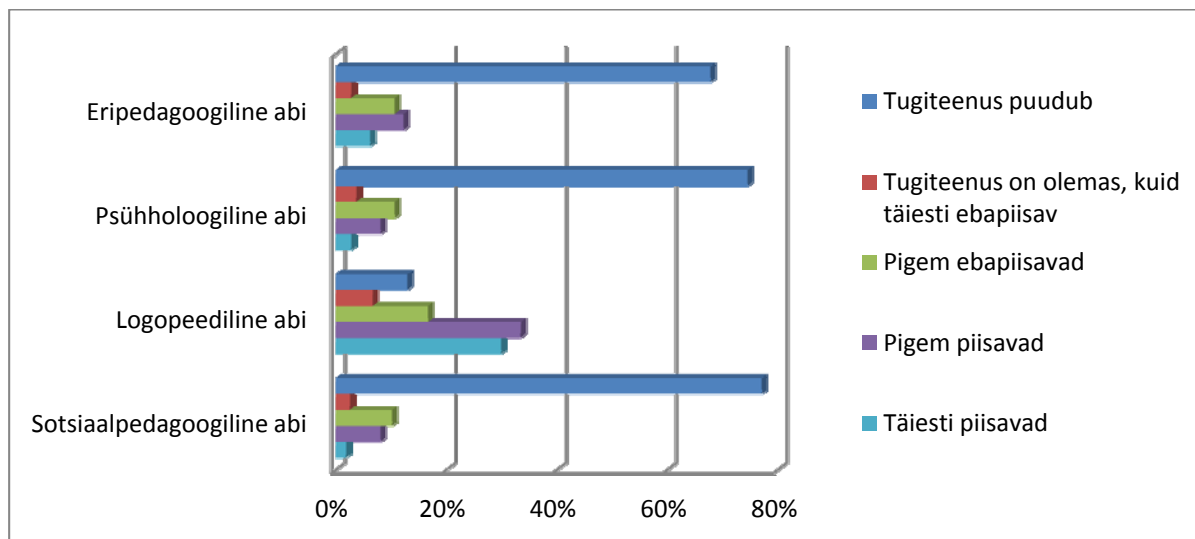
Joonis 13. Asutuse tugiteenuseid täiesti või pigem piisavaks hinnanud juhid ja õpetajad maakondade kaupa

Joonis 14 annab ülevaate kooli ja lasteaia tugiteenuste piisavusele antud hinnangutest erinevate tugiteenuste kaupa. Jooniselt nähtub, et logopeediline abi eristub teistest tugiteenuste liikidest selgelt. Logopeedilise abi puudumisele on osutanud ainult 14% vastajatest, samas kui teiste abiliikide puudumist on tunnistanud pool vastanuist. Logopeedilise abi kättesaadavust hindab oma asutuses täiesti piisavaks või piisavaks ligi 70% juhtidest ja õpetajatest, samal ajal kui eripedagoogilise abi kohta on sama hinnangu andnud 31%, sotsiaalpedagoogilise abi kohta 36% ja psühholoogilise abi kohta 30% vastanuist.

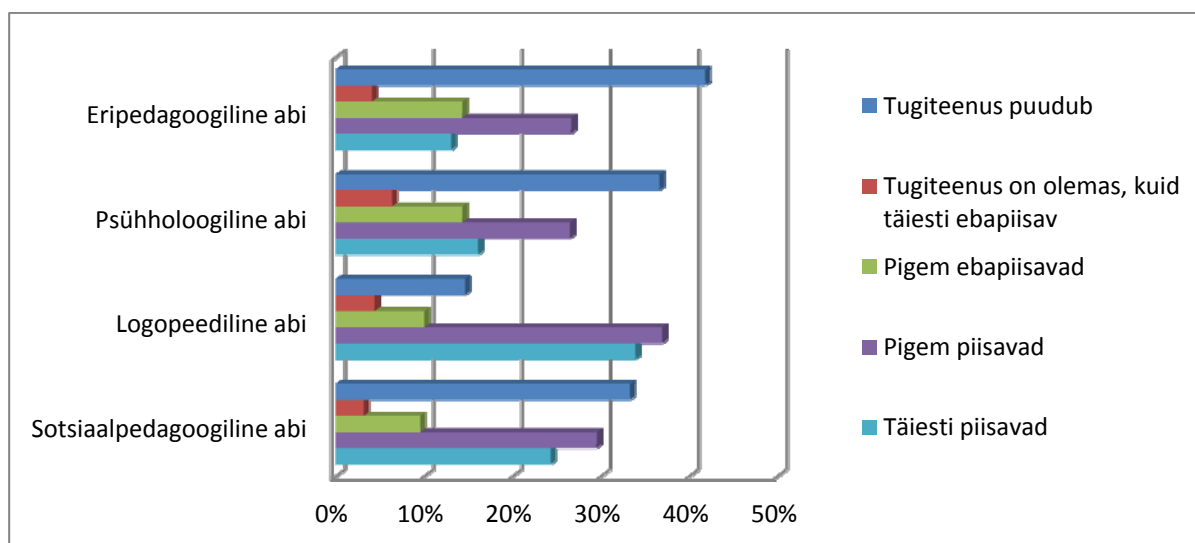
Joonis 14. Asutuse võimalused erivajadustega laste ning õpilaste toetamiseks tugiteenuste kaupa

Kui võrrelda lasteaedade (joonis 15) ja koolide (joonis 16) töötajate hinnanguid oma asutuse tugiteenuste võimaluste piisavuse kohta, ilmneb koolide mõnevõrra suurem rahulolu ja paremad võimalused. Kui eripedagoogilise, psühholoogilise ning sotsiaalpedagoogilise abi puudumist on nimetanud lasteaia töötajatest enam kui pool, siis koolitöötajate seas märgiti seda selgelt vähem kui pooltel kordadel. Siiski tuleb silmas pidada, et lasteaedades ei ole psühholoogi ega sotsiaalpedagoogi ametikohta kohustuslikus korras ette nähtud. Lasteaia töötajate hinnangud on väga kriitilised kõigi teenuste piisavuse kohta, välja arvatud logopeediline abi, mida peetakse 63% ulatuses pigem piisavaks või täiesti piisavaks.

Joonis 15. Lasteaedade juhtide ja õpetajate hinnangud asutuse võimaluste kohta erivajadustega laste toetamiseks

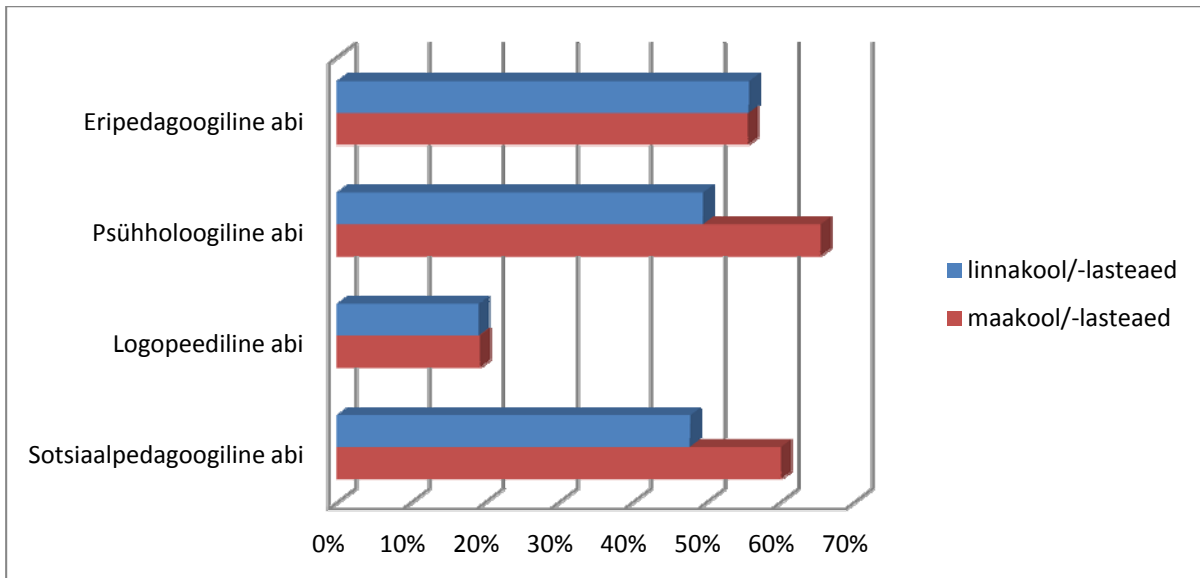
Koolid hindasid oma asutuse tugiteenuste piisavust positiivsemalt kui lasteaiaid. Kõige sagedamini on viidatud eripedagoogilise abi kasutamise puudumisele (42%), kõige piisavamaks hinnatakse logopeedilist abi (täiesti või pigem piisavaks peab seda 71%). Eripedagoogilise abi sagedase puudumise märkimist on vähemalt osaliselt võimalik selgitada sellega, et kuni viimase ajani ei olnud eripedagoogi ametikoht koolis nõutud ning logopeed täitis vajadusel ka eripedagoogi ja teiste spetsialistide ülesandeid. Seega võivad vastajad teatud osas eripedagoogilise abi puudumist üle hinnata – ametikohta puudumine ei pruugi alati tähendada, et sisuline abi samuti puudub. Suhteliselt head on ka hinnangud sotsiaalpedagoogilise abi piisavuse kohta – pool koolijuhtidest ja õpetajatest peab seda pigem või täiesti piisavaks.

Joonis 16. Koolide juhtide ja õpetajate hinnangud asutuse võimaluste kohta erivajadustega õpilaste toetamiseks

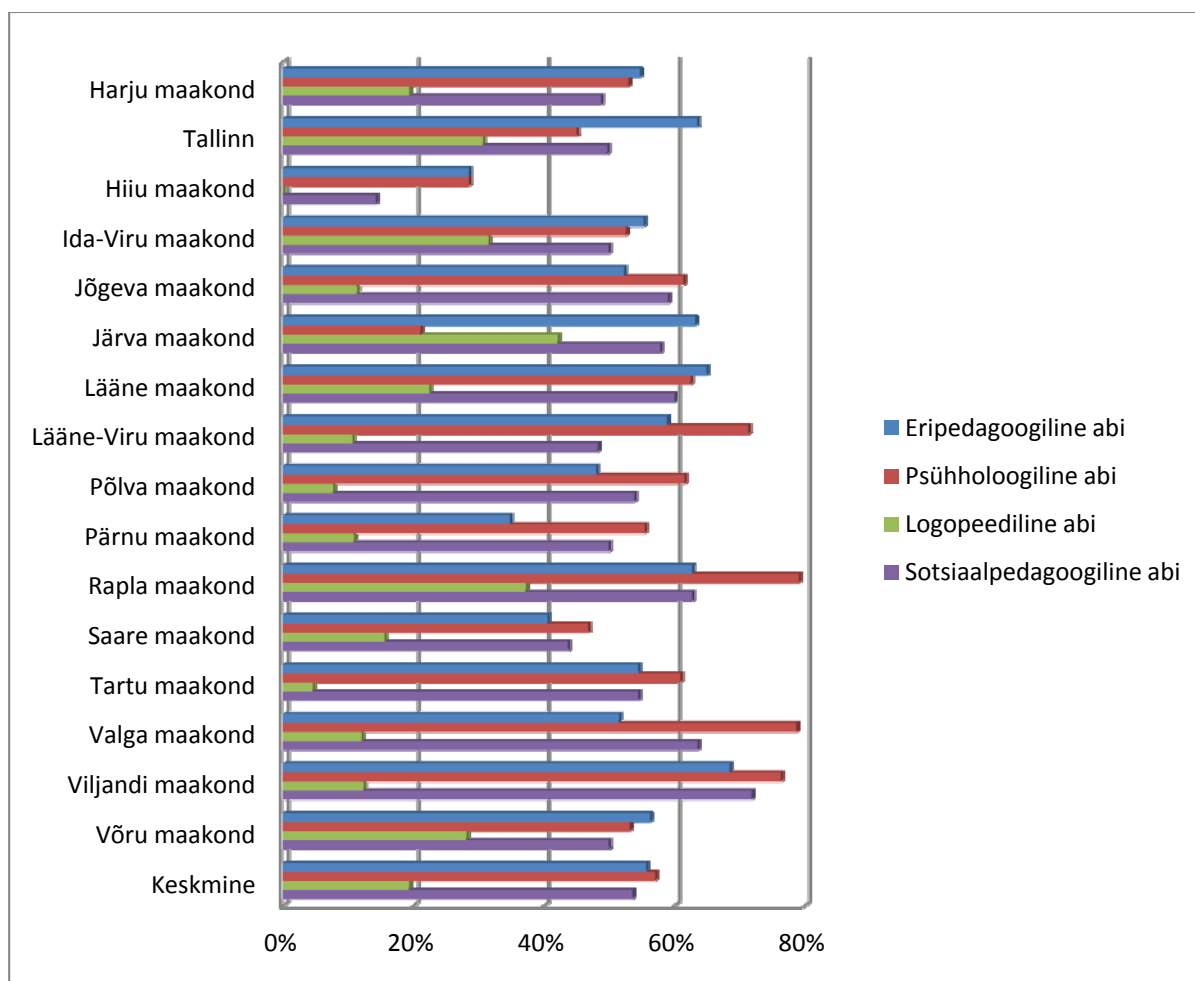

Maakoolides ja -lasteaedades on vastajate hinnangul erivajadustega laste tugiteenuste kasutamise võimalused mõnevõrra kehvemad kui linnaasutustes. Maapiirkonna koolides ja lasteaedades puuduvad sagedamini või on täiesti ebapiisavad psühholoogilise ja sotsiaalpedagoogilise abi võimalused.

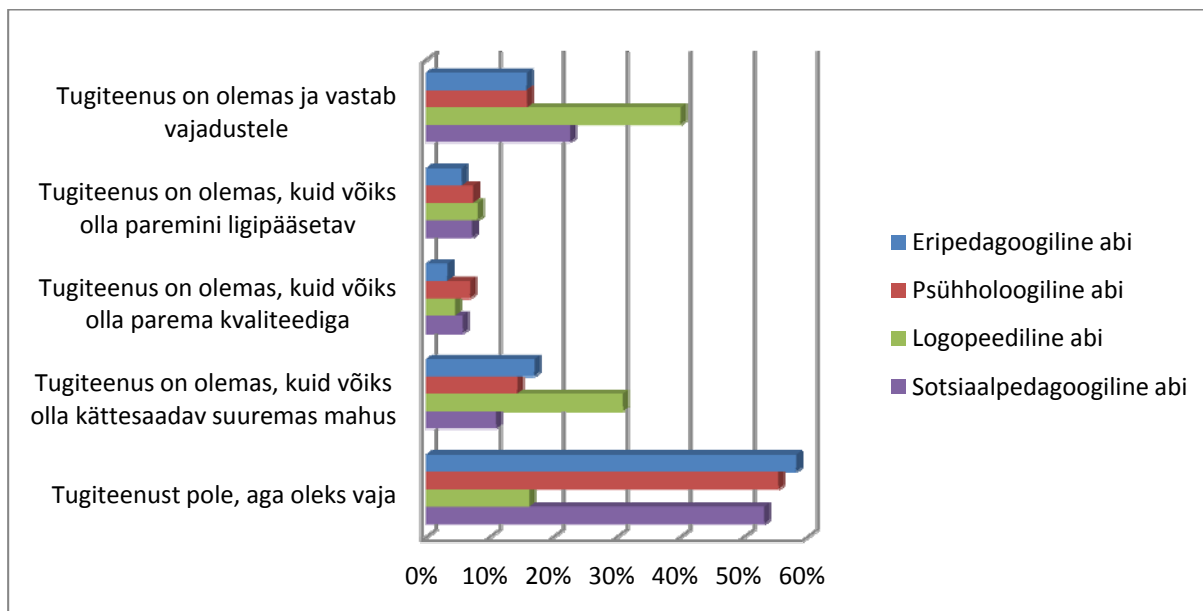
Joonis 17. Puuduvad või täiesti ebapiisavad võimalused erivajadustega laste ning õpilaste toetamiseks tugiteenuse kaupa linna- ja maa-asutustes

Maakondi teenuste kaupa analüüsid (joonis 18) selgub, et eripedagoogilise abi puudumist või täielikku ebapiisavust tõstavad oma asutustes teistest sagedamini esile Viljandi (69%), Lääne (65%), Rapla (63%), Järva (63%) maakonna ja Tallinna (64%) vastajad. Psühholoogilise abi puudumisele või täielikule ebapiisavusele on tihedamini osutanud Valga (79%), Rapla (79%), Viljandi (76%), ja Lääne-Viru (71%) maakonna vastajad. Logopeedilise abi võimalused on vastajate hinnangul kasinad eelkõige Järvamaal (42%), Raplamaal (37%), Ida-Virumaal (32%), aga ka Tallinnas (31%) ning Võrumaal (28%). Sotsiaalpedagoogilist abi on teistest rohkem puudevaks või ebapiisavaks märkinud Viljandimaa (72%), Valgamaa (64%) ning Raplamaa (63%). Kõige enam torkab silma Viljandi maakond, kelle puhul on kas puudevaks või täiesti ebapiisavaks peetud kolme teenust – nii eripedagoogilist, psühholoogilist kui ka sotsiaalpedagoogilist abi.

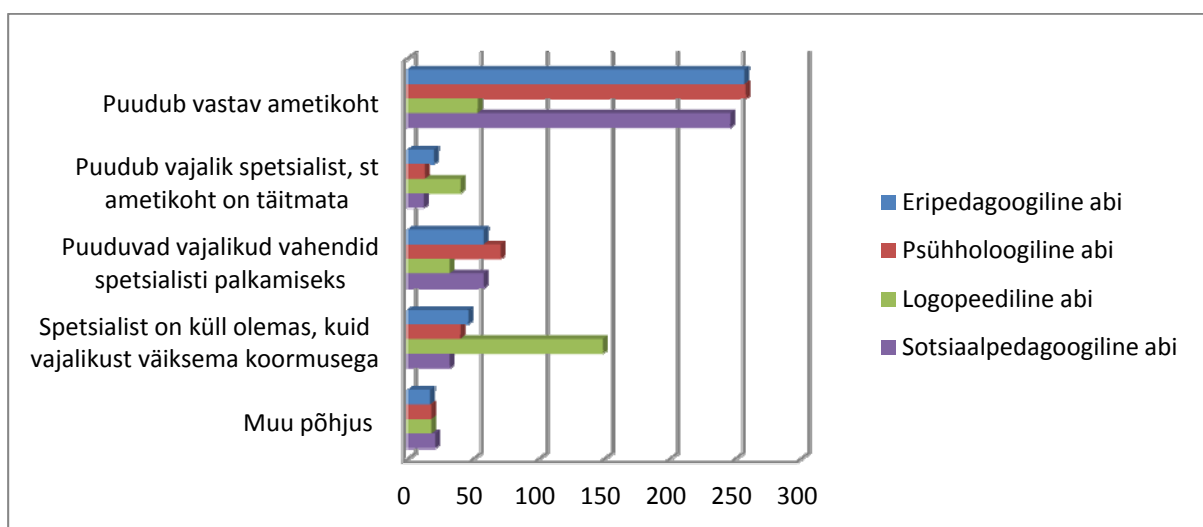
Joonis 18. Puudevaks või täiesti ebapiisavad võimalused erivajadustega laste ning õpilaste toetamiseks tugiteenuste kaupa maakonniti

Joonisel 19 on antud vastajate hinnangud selle kohta, milliste spetsialistide abist tuntakse koolides ja lasteaedades kõige rohkem puudust. Enam kui pool vastajatest on kinnitanud vajadust nii eripedagoogilise, psühholoogilise kui ka sotsiaalpedagoogilise abi järele, mida seni ei ole pakutud. Kuigi logopeediline abi näib koolides ja lasteaedades olevat paremini kättesaadav, tuntakse selle järele siiski veel suuremat vajadust (31% vastanutest leiab, et selle teenuse mahtu tuleb suurendada). Allolevalt jooniselt võib näha, et koolides ja lasteaedades, kus teenused on olemas, ollakse üldjuhul nende kvaliteedi ja ligipääsetavusega rahul.

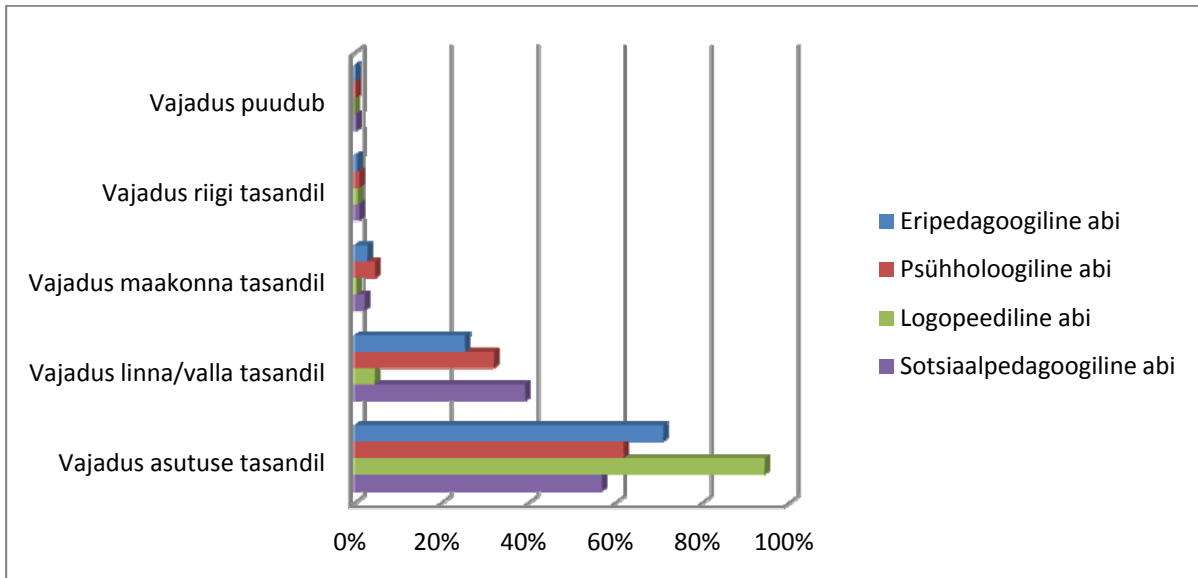
Joonis 19. Erivajadustega lastele ning õpilastele osutatavad tugiteenused, mida oleks asutuses senisest enam või lisaks vaja

Põhjused, miks ei osutata tugiteenuseid koolis või lasteaiaas või tehakse seda soovitus vähem, on kokku võetud alloleval joonisel 20. Eripedagoogi, psühholoogi ja sotsiaalpedagoogi puhul on põhjuseks peamiselt vastava ametikoha puudumine, mis on omakorda seotud spetsialisti palkamiseks vajalike vahendite vajakajäämisega. Logopeediga seoses on peamiselt märgitud vajalikust väiksemat töökoormust. Vaid vähestel juhtudel on põhjusena nimetatud muret, et spetsialisti ametikohta on keeruline täita.

Joonis 20. Asutuste juhtide nimetatud põhjused, miks mõnda tugiteenust pakutakse soovitus vähem või ei pakuta üldse

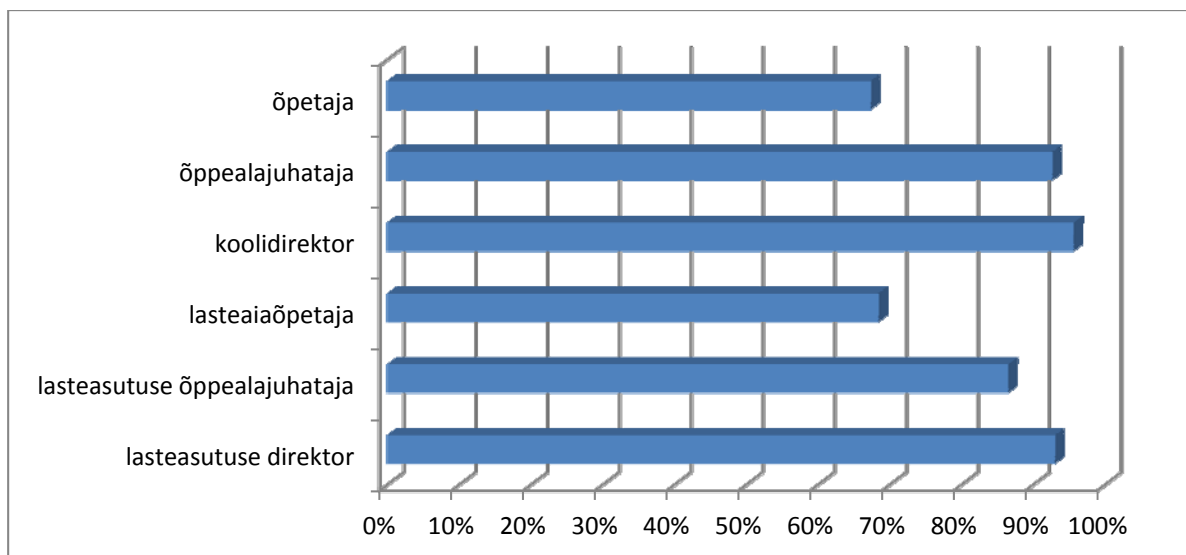
Kui küsida koolide ja lasteaedade juhtidelt ning õpetajatelt, mis tasemel peaksid erinevad tugiteenuste spetsialistid kättesaadavad olema, siis joonise 21 põhjal eelistaks enamik neist spetsialistide olemasolu oma asutuses. Eriti vajalikus peetakse logopeedi kättesaadavust (94%), kuid soovitakse, et ka teised spetsialistid oleksid asutuses kohapeal olemas. Vastanutest 25–39% on arvamusel, et eripedagoog, psühholoog ja sotsiaalpedagoog võiksid olla kättesaadavad kohaliku omavalitsuse tasandil. Spetsialistide olemasolu maakonna tasandil eelistab väga väike hulk vastanuid.

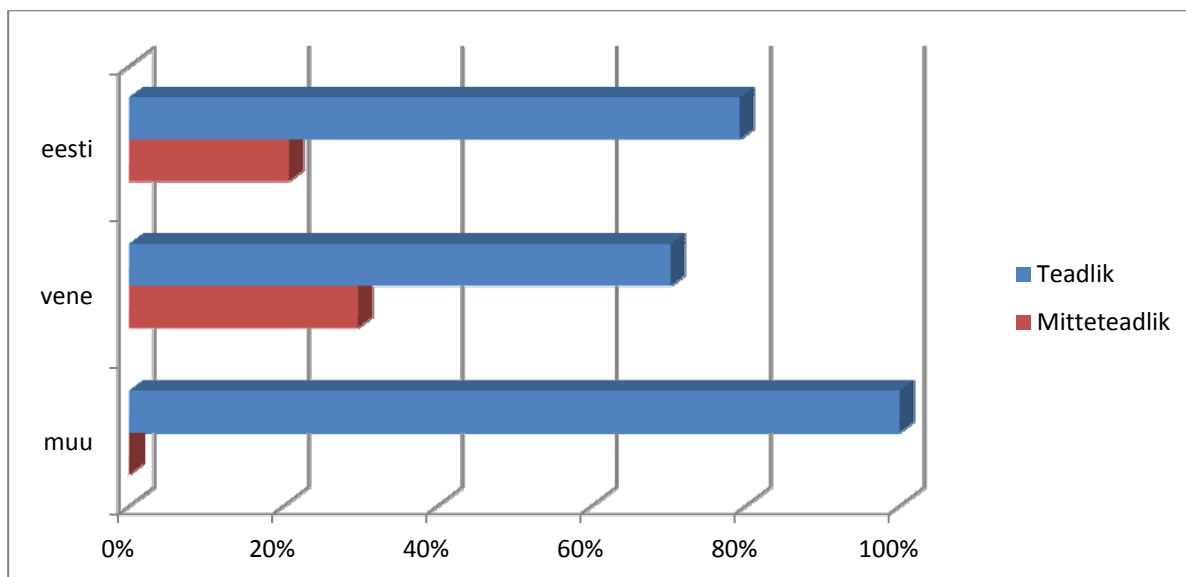
Joonis 21. Tugiteenuste vajaduse hinnang

3.2. Teave piirkondlike õppenõustamiskeskuste kohta

Piirkondlikest õppenõustamiskeskustest on teadlik 78% vastanutest. Jooniselt 22 nähtub siiski, et erinevate ametikohtade võrdluses on teatud lahknevusi – koolide ja lasteaedade õpetajad on vähem informeeritumad kui asutuste juhid ja õppealajuhatajad. Õpetajate teadlikkus jääb nii koolides kui ka lasteaedades veidi alla 70%, sama ajal kui juhtide oma on ligi 90% või kõrgem. Piirkondadest paistab kõige väiksema teadlikkusega silma Tallinn (55%). Eri õppekeelega asutusi võrreldes selgub, et vene õppekeelega koolid ja lasteaiad on mõnevõrra vähem informeeritud (70%) kui eesti õppekeelega asutused (79%). Üldjuhul näib siiski, et õppenõustamiskeskusest ollakse küllalt teadlik.

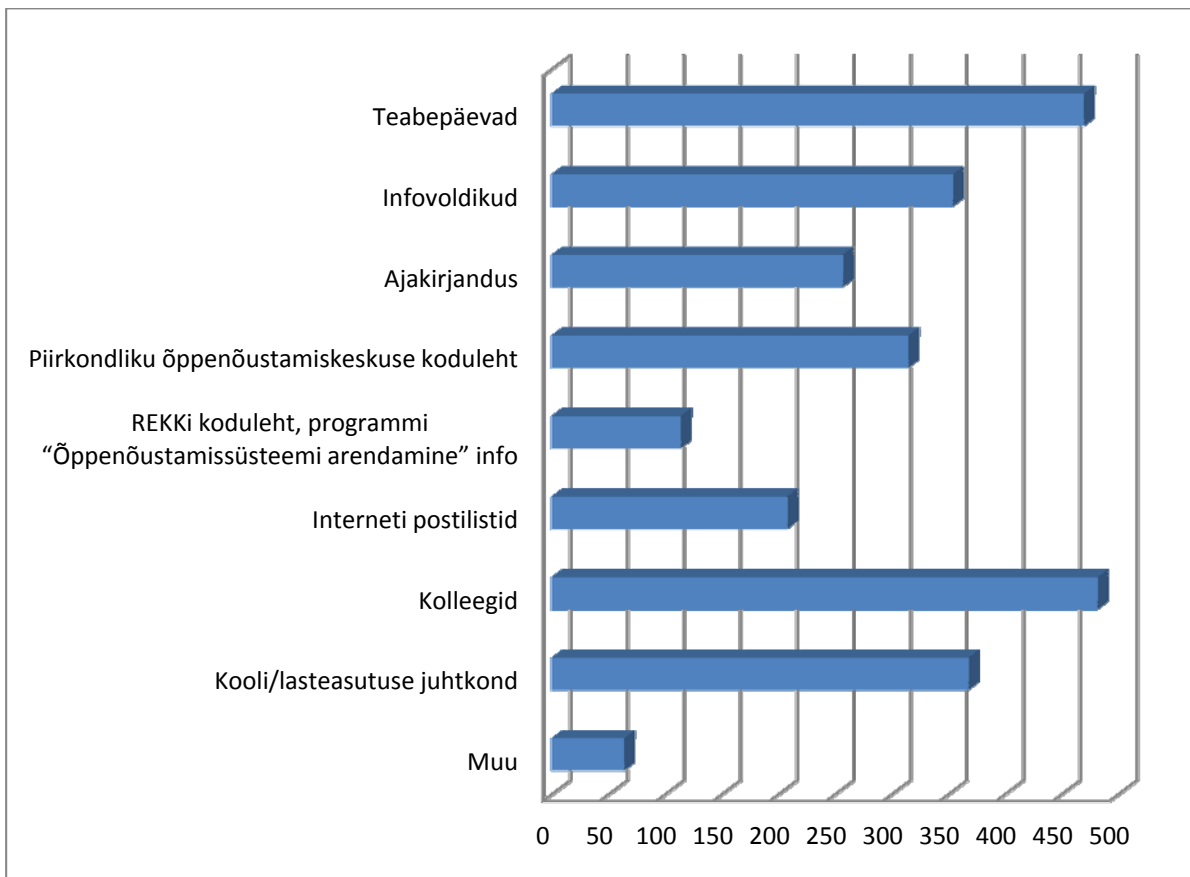

Joonis 22. Teadlikkus piirkondlike õppenõustamiskeskuste teenustest ja tegevusest

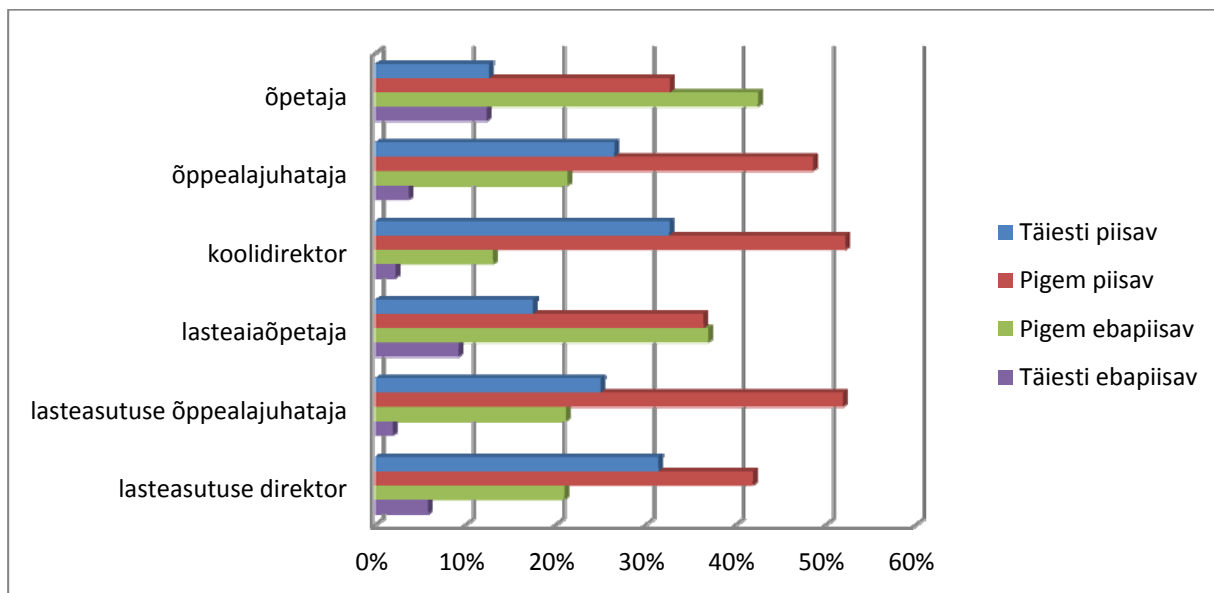
Joonis 23. Teadlikkus piirkondlike õppenõustamiskeskuste teenustest ja tegevusest eri õppekeele kaupa

Õppenõustamisteenustest teadlikud vastajad kuulsid nõustamiskeskuste tegevusest peamiselt eelmisel (2009/2010) või üle-eelmisel (2008/2009) õppeaastal. Enamjaolt on teavet saadud teabepäevadelt, kolleegidelt, asutuse juhtkonnalt ja infovoldikutest (joonis 24).

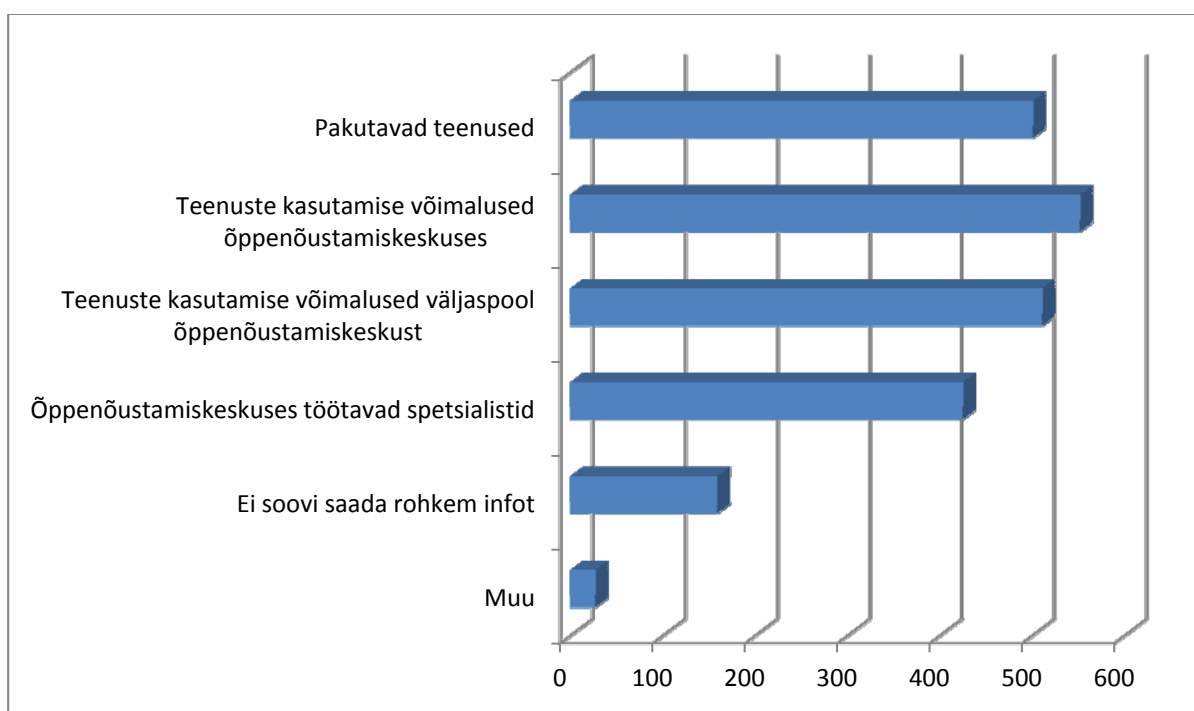
Joonis 24. Infoallikad, kust on saadud teavet õppenõustamiskeskuste teenuste ja tegevuse kohta

Jooniselt 25 selgub, et piirkondliku õppenõustamiskeskuse tegevust puudutava info piisavuse kohta antud hinnangud jagunevad kaheks – 60% vastanute arvates on info õppenõustamiskeskuse tegevuse kohta kas täiesti või pigem piisav, 40% on arvamusel, et info täiesti või pigem ebapiisav. Täiesti ebapiisavaks hindab infot vähem kui kümnendik vastanutest (8%). Ametikohtade kaupa arvamused lahknevad. Kuna nii lasteaedade kui ka koolide õpetajad paistavad olevat juhtidega võrreldes vähem teadlikud, siis on ka õpetajate hinnang info piisavuse kohta kriitilisem. Õpetajatest hindavad infot ebapiisavaks ligi pooled, juhtide seas on see osakaal märksa väiksem, küündides veerandini.

Joonis 25. Eri ametikohtadel töötajate hinnang piirkondliku õppenõustamiskeskuse tegevust puudutava info kohta

Küsitlusele vastanud sooviksid olla õppenõustamiskeskuse tegevuse peamistest tahkudest paremini informeeritud (joonis 26). Vastanud vajavad teavet pakutavate teenuste kohta üldiselt, teenuse kasutamise võimaluste kohta nii keskus kohapeal kui ka väljaspool keskus, samuti keskus töötavate spetsialistide kohta.

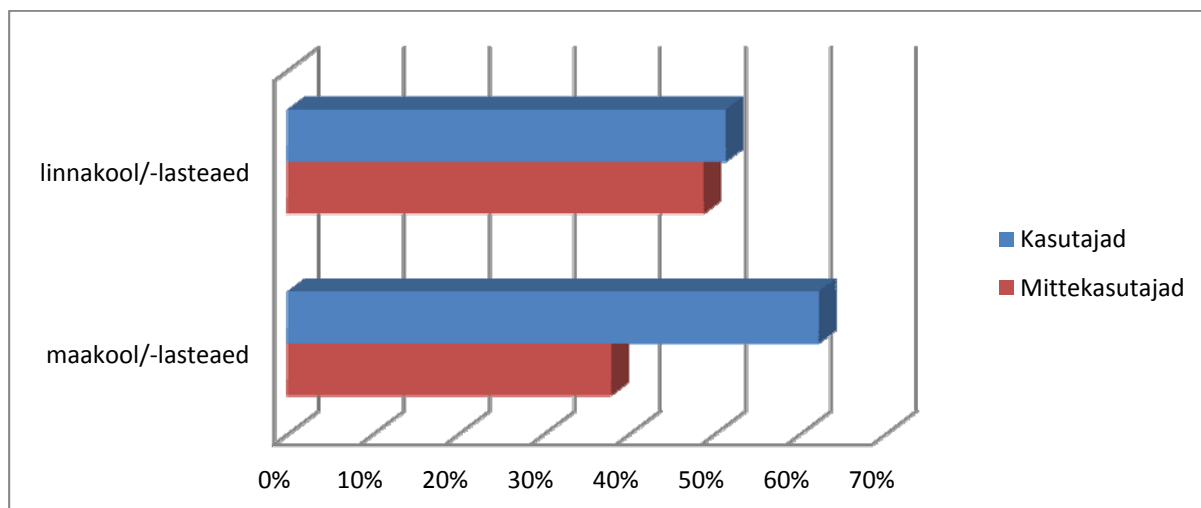

Joonis 26. Milliste õppenõustamiskeskuse tegevuse tahkude kohta vajate rohkem infot?

3.3. Piirkondlike õppenõustamiskeskuste kasutamine, rahulolu ning ootused

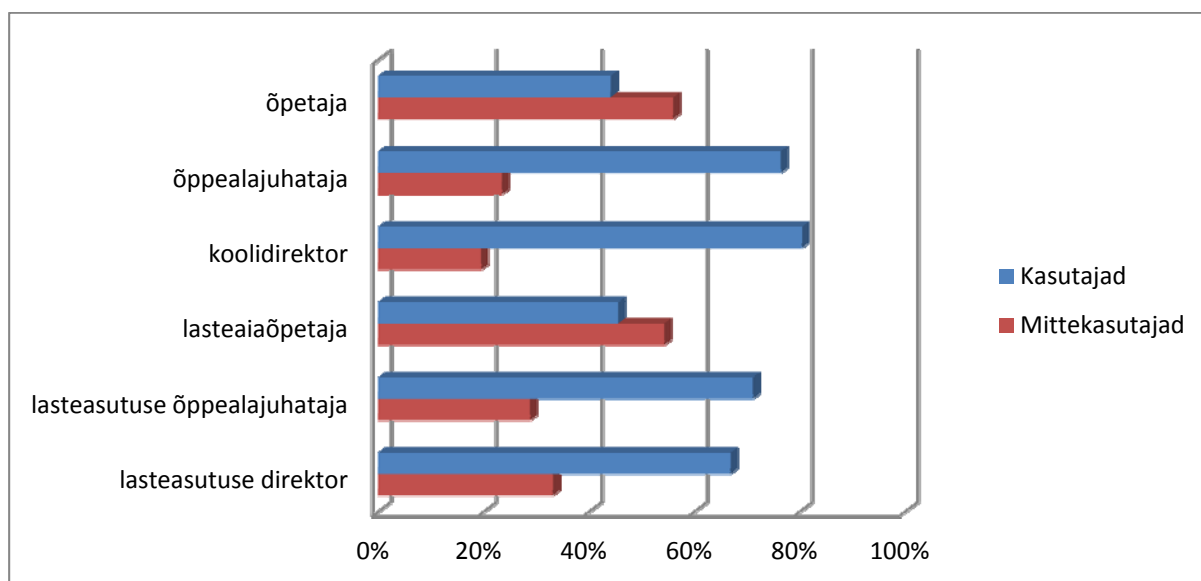
Piirkondliku õppenõustamiskeskuse teenuste kasutamine

Veidi enam kui pool (56%) küsitlusele vastanud koolide ja lasteaedade juhtidest ning õpetajatest on piirkondliku õppenõustamiskeskuse teenuseid ühel või teisel moel kasutanud – nad on kas ise keskuse poole pöördunud, suunanud sinna lapsi/vanemaid või soovitanud seda teistele. Joonise 27 järgi võib näha, et kui linnakoolides/-lasteaedades on õppenõustamiskeskuse teenuseid kasutanud ligi pool vastanutest, siis maakoolides on kasutajaid mõnevõrra rohkem (62%). Nagu eelpool selgus, on maakoolide ja lasteaedade ligipääs tugiteenustele oma asutuses ka mõnevõrra kehvem.

Joonis 27. Piirkondliku õppenõustamiskeskuse teenuste kasutamine piirkonniti

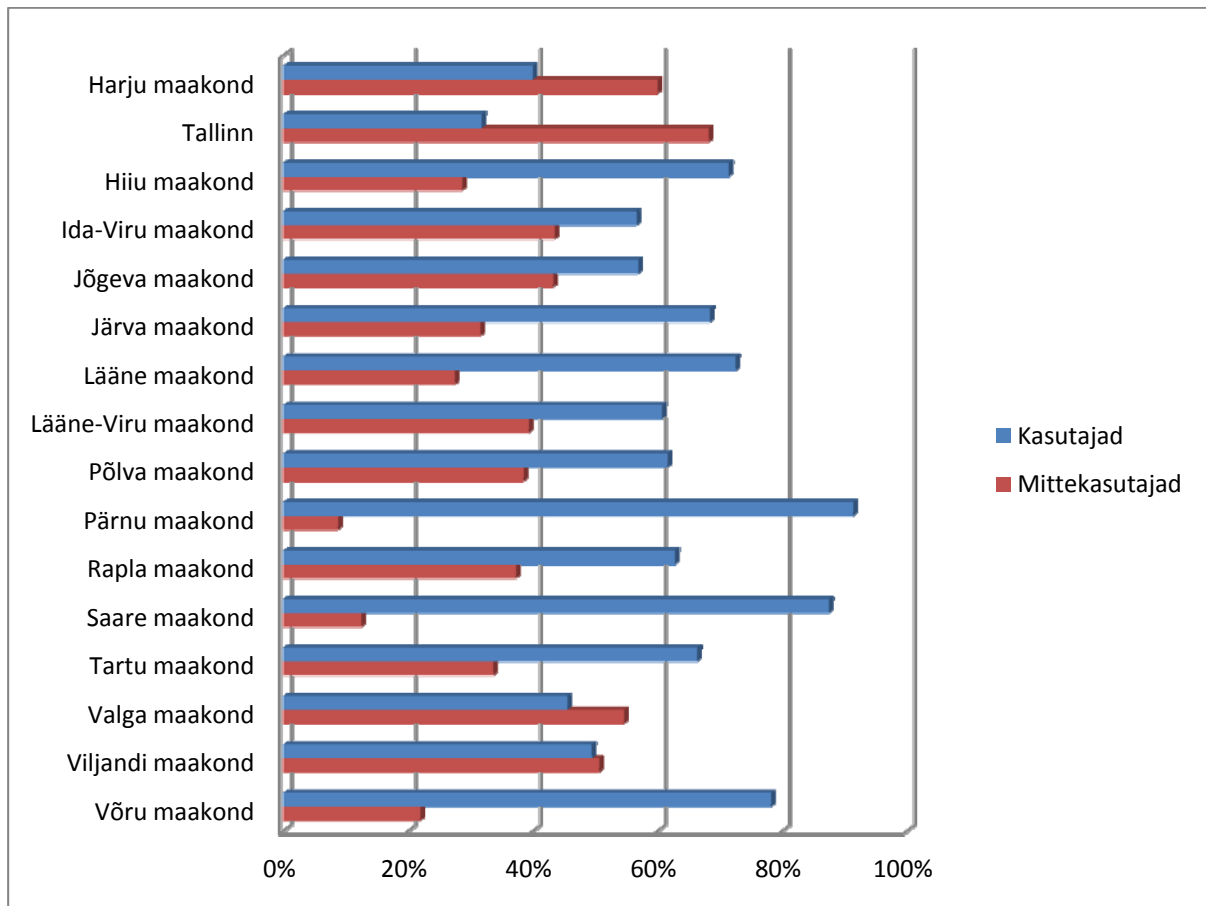
Piirkondliku õppenõustamiskeskuse teenust on kasutanud tihedamini pigem asutuste juhid kui õpetajad. Viimased on ka teenustest halvemini informeeritud. Küsitlusele vastanud õpetajate seas oli rohkem neid, kes pole õppenõustamiskeskuse teenuseid kasutanud. Samas on asutuste juhtide seas õppenõustamiskeskuse teenuste tarbimine märksa aktiivsem. Koolijuhtidest ja õppealajuhatajatest 76–80% on märkinud, et nad on õppenõustamiskeskuse teenuseid kasutanud. Lasteaedade juhtide ja õppealajuhatajate puhul on see näitaja veidi väiksem – 67–75% (joonis 28).

Joonis 28. Piirkondliku õppenõustamiskeskuse teenuste kasutamine ametikohtade kaupa

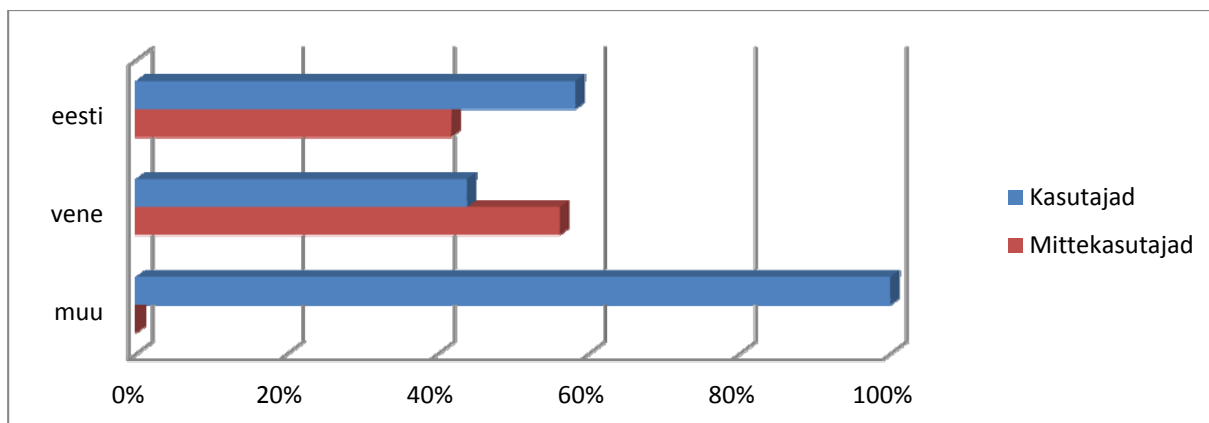

Eesti maakonnad erinevad piirkondliku õppenõustamiskeskuse teenuste kasutamise poolest suuresti (joonis 29). Kui näiteks Pärnumaal on teenuseid mittekasutanute osakaal alla 10%, siis Harjumaal ja Tallinnas pole piirkondliku õppenõustamiskeskuse teenuseid kasutanud enam kui pool vastanutest (vastavalt 60% ja 68%). Valga ja Viljandi maakonnas ületab mittekasutajate osakaal kasutajate oma veidi. Siiski on enamikus maakondades olukord vastupidine – õppenõustamiskeskuse teenuste kasutajaid on märgatavalt rohkem kui mittekasutajaid.

Joonis 29. Piirkondliku õppenõustamiskeskuse teenuste kasutamine maakondade kaupa

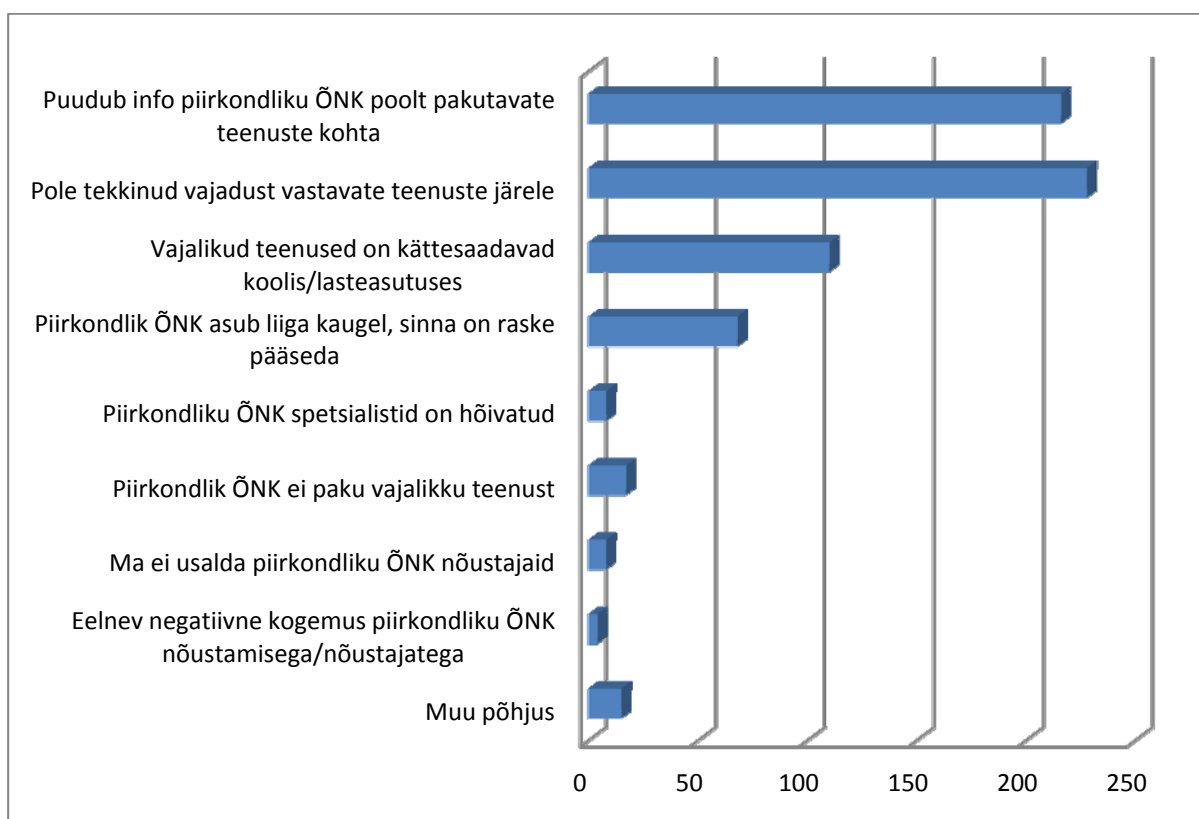
Kui vaadelda õppekeelt (joonis 30), siis ka selles vallas esineb piirkondlike õppenõustamiskeskuste kasutamises erisusi – eesti õppekeelega koolides ja lasteaedades on ülekaalus keskuse teenuste kasutajad, kuid vene õppekeelega koolides on enam neid, kes ei ole õppenõustamiskeskuse teenuseid kasutanud. Eelnevalt tuli ka välja, et vene õppekeelega koolides ollakse piirkondliku õppenõustamiskeskuse tegevusest ja teenusest mõnevõrra halvemini informeeritud.

Joonis 30. Piirkondliku õppenõustamiskeskuse teenuste kasutamine õppekeele järgi

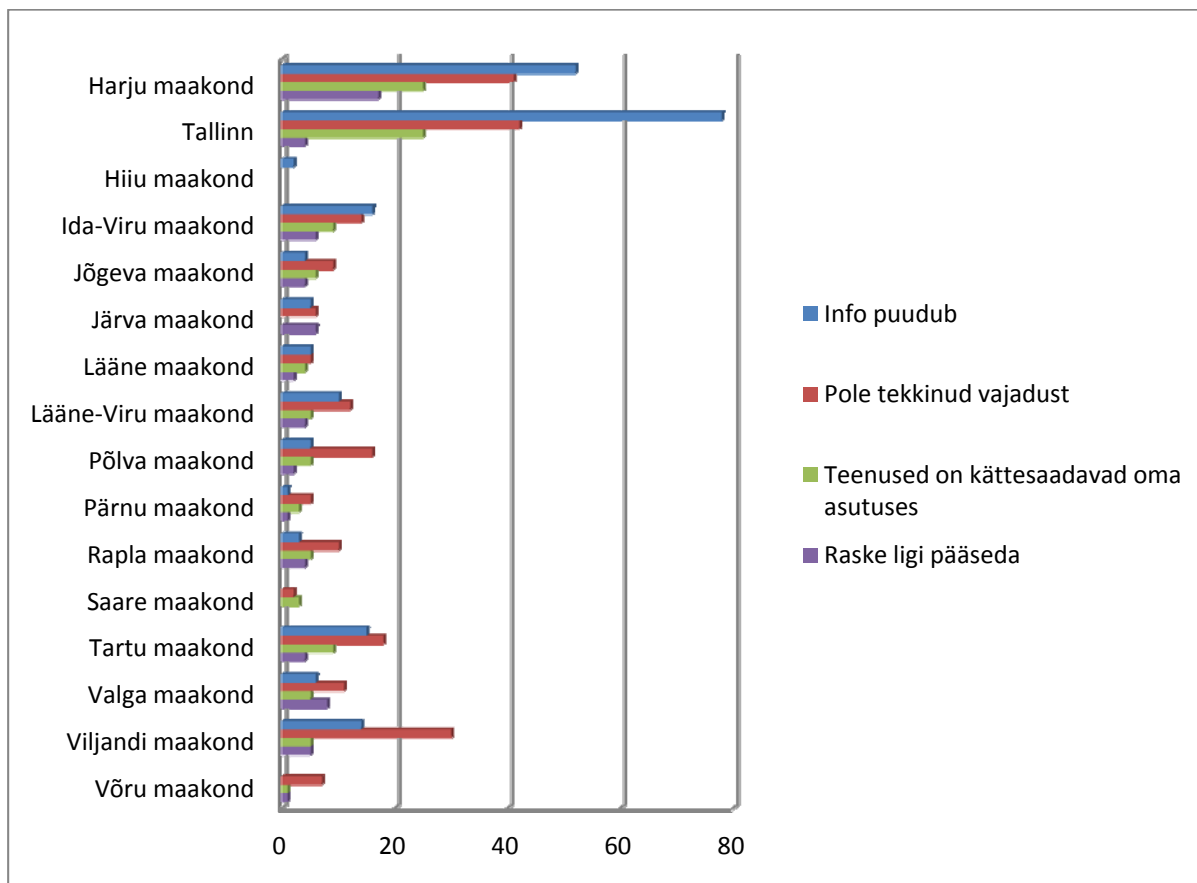
Piirkondliku õppenõustamiskeskuse teenuste mittekasutamise põhjused

Nagu selgub jooniselt 31, nimetatakse piirkondliku õppenõustamiskeskuse teenuste mittekasutamise peamiste põhjustena eelkõige puuduvat vajadust (märgitud 228 korral) ja puuduvat infot (216). Enam kui 100 korda on mittekasutamist põhjendatud ka sellega, et vajalikud teenused on oma koolis või lasteaias kättesaadavad. 68 vastajat on leidnud, et piirkondlikule õppenõustamiskeskusele on raske ligi pääseda.

Joonis 31. Piirkondliku õppenõustamiskeskuse teenuste mittekasutamise põhjused

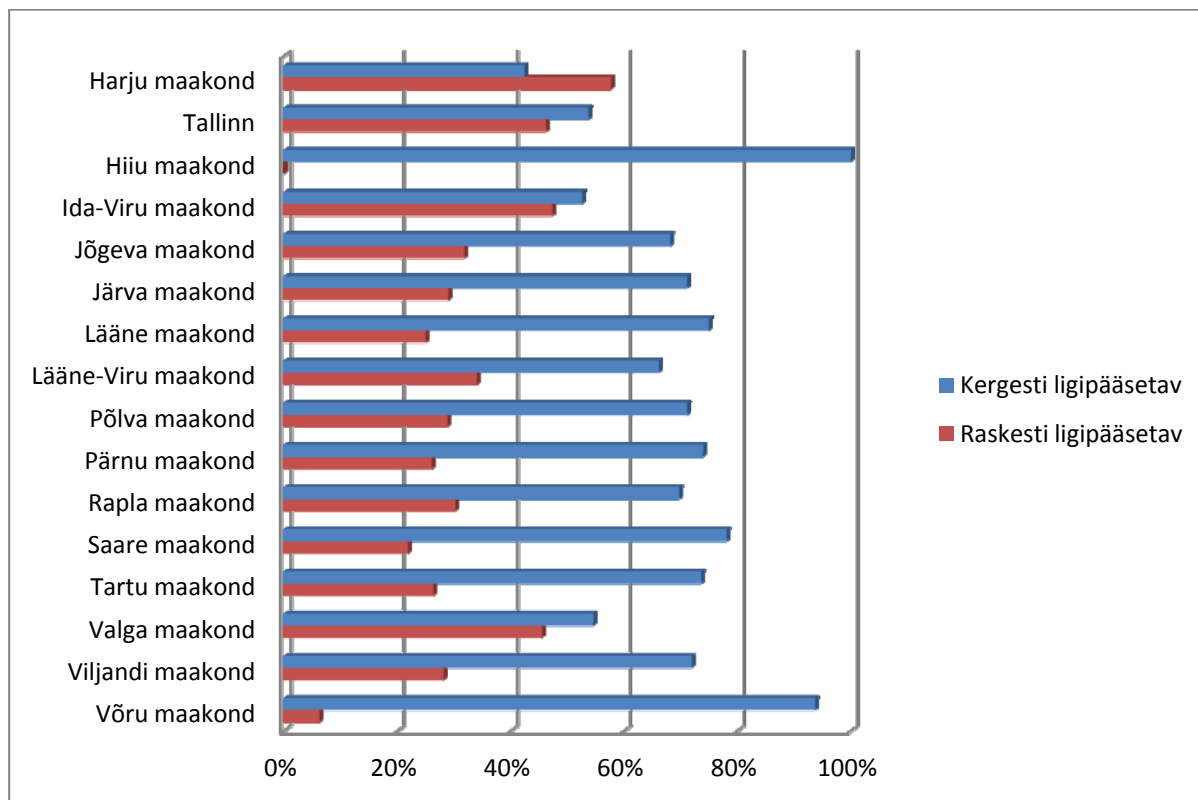
Tallinnas ja Harjumaal (joonis 32) on küsitluse järgi kõige rohkem neid, kes ei kasuta piirkondliku õppenõustamiskeskuse teenuseid, ja nemad on peamiseks põhjuseks märkinud infopuuduse, järgmisel kohal on vajaduse puudumine. Viljandimaal on peamiseks mittekasutamise põhjuseks puuduv vajadus, Ida-Virumaal puuduv info. Kui võrrelda eri õppekeelega koole ja lasteaedasiid, siis vene õppekeelega koolid ja lasteaedad ei kasuta õppenõustamiskeskuste teenuseid peamiselt infonappuse tõttu, eestikeelsed asutused aga vajaduse puudumise tõttu. Seega joonistub siin välja selge vajadus teavitada senisest enam ja paremini just venekeelseid koole ja lasteaedu.

Joonis 32. Piirkondliku õppenõustamiskeskuse teenuste mittekasutamise põhjused maakondade kaupa

Ligipääs piirkondliku õppenõustamiskeskuse teenustele

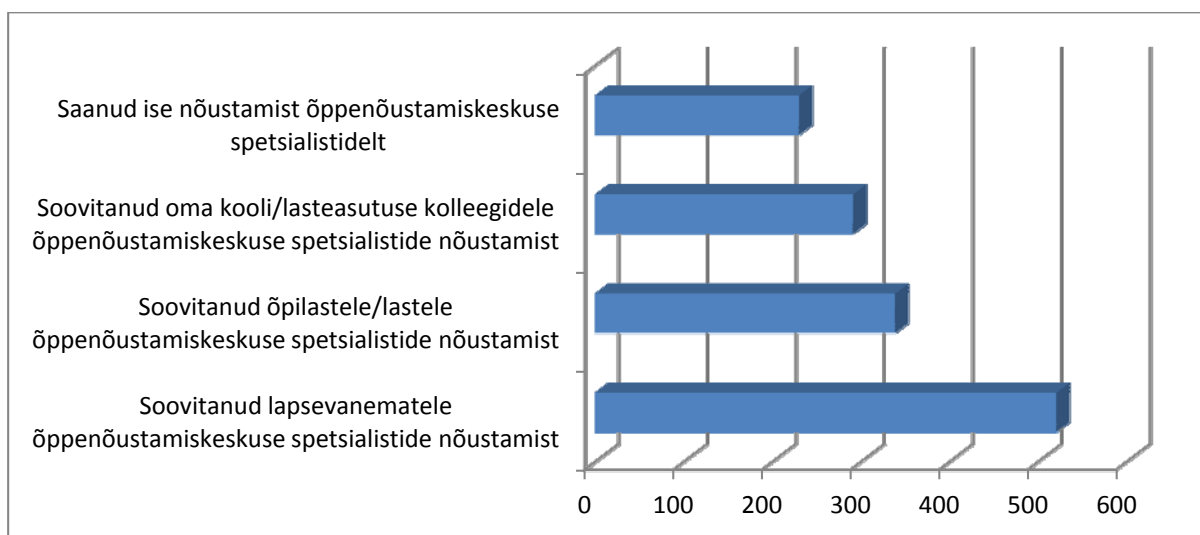
Joonis 33 ilmestab tõika, et piirkondliku õppenõustamiskeskuse teenuste mittekasutamise põhjustest on ligipääsuprobleem väikese kaaluga. Seda kinnitab üldine vastajate hinnang – ligi kaks kolmandikku (63%) vastanutest arvab, et piirkondlik õppenõustamiskeskus on kergesti ligipääsetav, veidi enam kui kolmandik (37%) on vastupidisel arvamusel. Sama hinnangut maakonniti võrreldes on näha, et kõige rohkem hinnatakse ligipääsetavust halvaks Harju maakonnas. Ka Tallinnas, Ida-Viru ja Valga maakonnas on ligipääsetavuse hinnangud kriitilisemad kui teistes maakondades.

Joonis 33. Piirkondliku õppenõustamiskeskuse ligipääsetavus maakondade kaupa

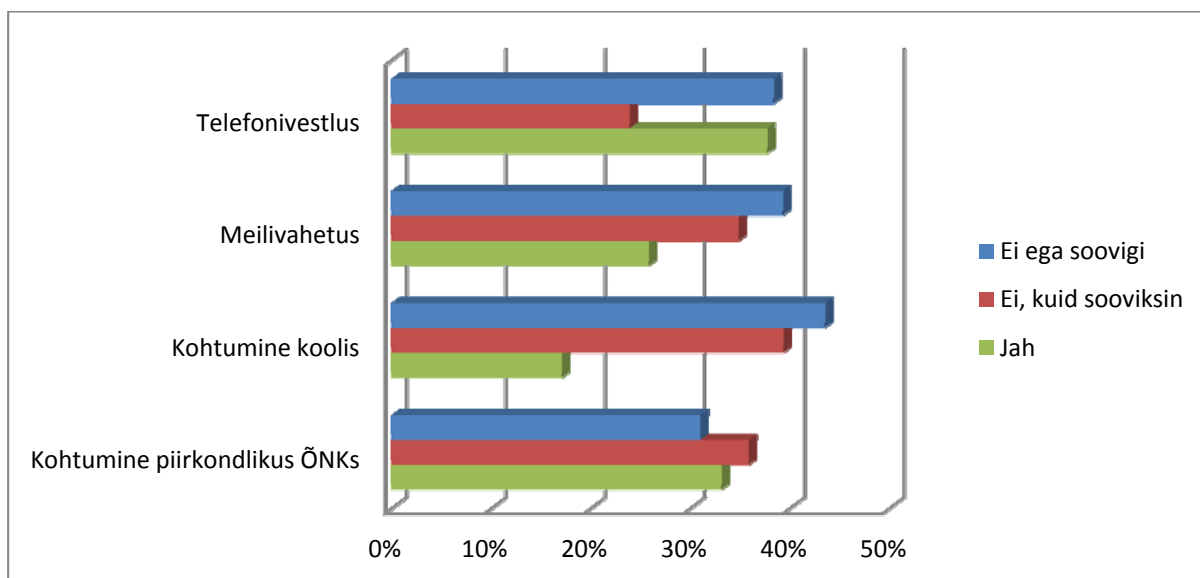
Piirkondliku õppenõustamiskeskuse kasutamine

Piirkondliku õppenõustamiskeskuse teenuste kasutamist alustas 46% vastanutest eelmisel õppeaastal (2009/2010), veerand vastanutest nimetas esmakordse kasutamise ajana käesolevat õppeaastat (2010/2011) ning sama palju üle-eelmist õppeaastat (2008/2009). 7% vastanutest märkis, et nad on õppenõustamiskeskuse teenuseid kasutanud juba veelgi varasemast asjast. Keskuse teenuste kasutamine on peamiselt seisnenud selles, et lapsevanematel on soovitatud minna õppenõustamiskeskuse spetsialistide juurde nõustamisele (märgitud 521 korral). Sellele järgneb keskuse spetsialistide nõustamise soovitamise õpilastele (339) ja kolleegidele (291). Kõige harvem on märgitud otsest nõustamist (230).

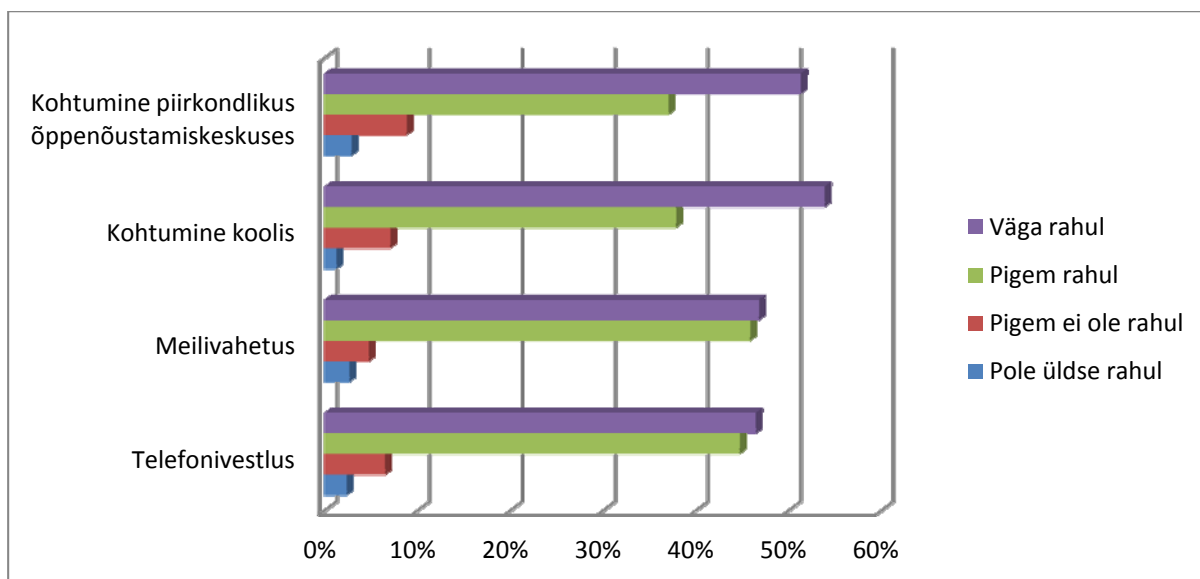
Joonis 34. Piirkondliku õppenõustamiskeskuse teenuste kasutamise viisid

Piirkondliku õppenõustamiskeskuse teenuseid on kõige sagedamini kasutatud telefonivestluse kaudu (38%) ja silmast silma kohtumisel (33%). Kõige vähem on kasutatud koolis kohtumise võimalust (17%). Samal ajal sooviks suur hulk vastajaid (39%) kohtuda õppenõustamiskeskuse spetsialistiga koolis. Samuti soovivad paljud luua kontakte meili ja keskuses kohtumise teel (joonis 35).

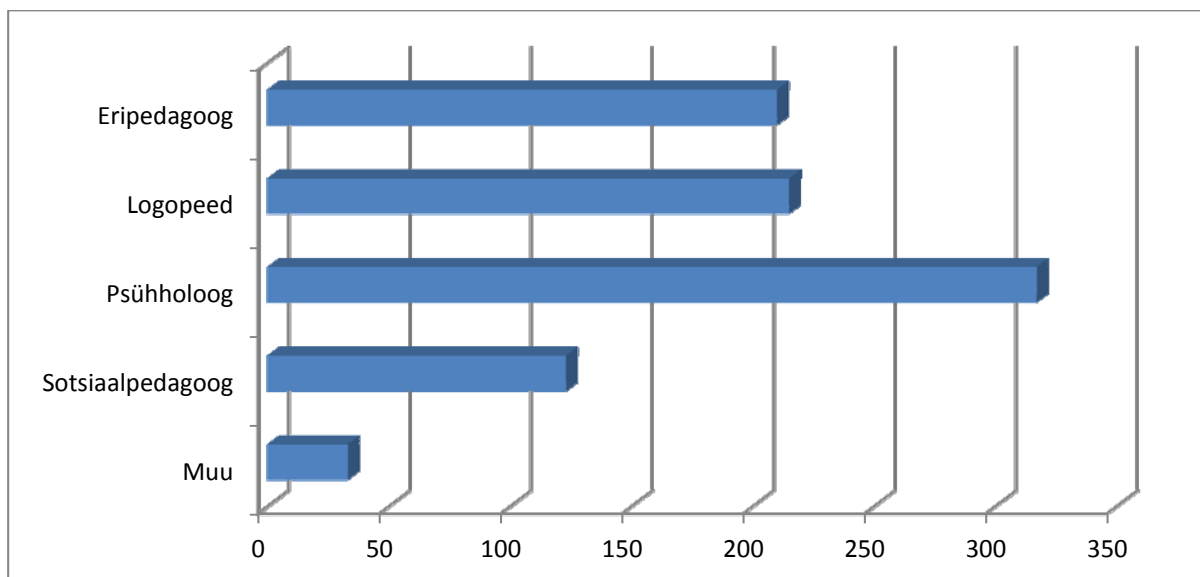
Joonis 35. Kokkupuuted piirkondliku õppenõustamiskeskusega kontakteerumisviiside kaupa

Asutuste juhid ja õpetajad, kes on erineval viisil piirkondliku õppenõustamiskeskusega ühendust võtnud, hindavad neid kontakte positiivselt. Ligi 90% või enam on erinevate kontakteerumisviisidega vastavalt väga rahul või pigem rahul (joonis 36). Otsekontaktid – kohtumine koolis või õppenõustamiskeskuses – on saanud vastajatelt kõige positiivsema hinnangu.

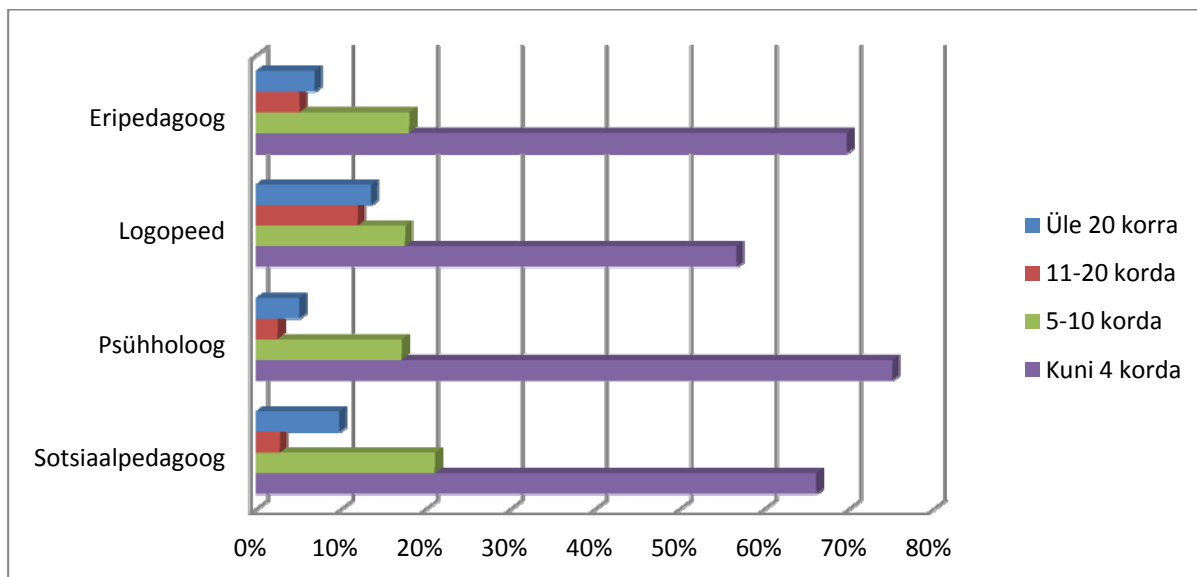
Joonis 36. Rahulolu piirkondliku õppenõustamiskeskusega kontakteerumise viisiga

Jooniselt 37 ilmneb, et kõige rohkem on vastanud kasutanud piirkondliku õppenõustamiskeskuse psühholoogi abi (märgitud 317 korral), sellele järgnevad eripedagoogi ja logopeedi abi ning kõige vähem on kasutatud sotsiaalpedagoogi tuge. 33 korda on nimetatud ka mõne muu spetsialisti (nt psühhiaatri, karjäärinõustaja) abi kasutamist.

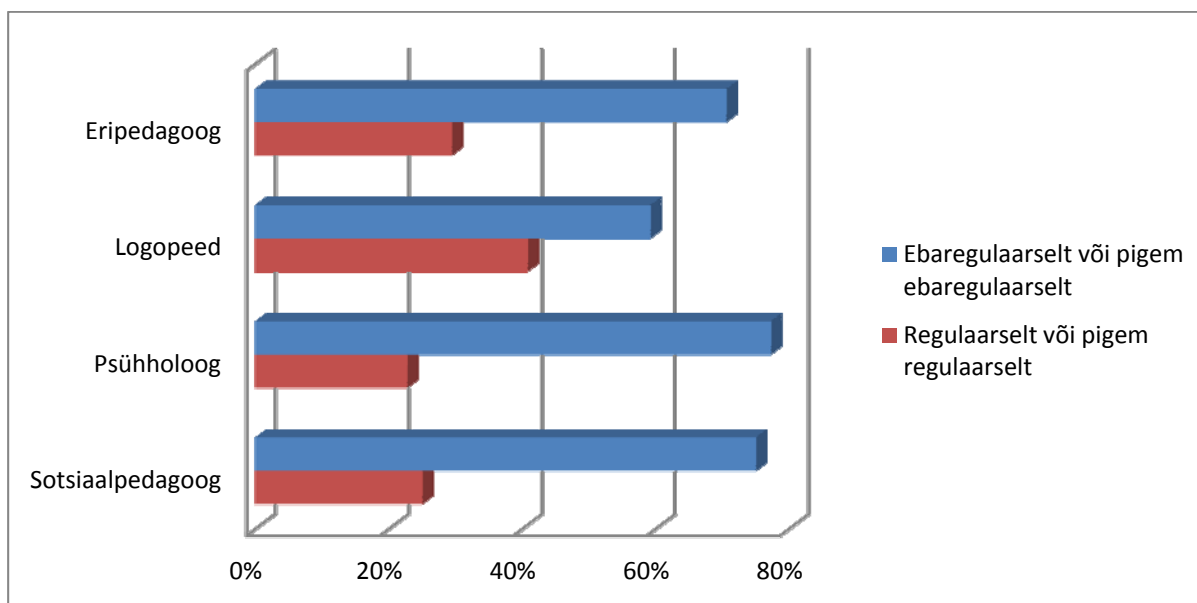

Joonis 37. Piirkondliku õppenõustamiskeskuse spetsialistide kasutamine

Erinevate piirkondliku õppenõustamiskeskuse spetsialistide kasutamise sagedus ei ole olnud väga intensiivne, mis on ka mõistetav, arvestades keskuste lühiajalist tegutsemist. Vastajad, keda õppenõustamiskeskuse spetsialistid on nõustanud, on saanud abi enamjaolt kuni neljal korral (joonis 38). Spetsialistide kasutamise regulaarsusnäitajad on samuti iseloomulikud keskuste algusperioodile – enamik nõustatud on ühendust võtnud ebaregulaarselt. Teistest veidi suuremat korrapärasust esineb logopeedide puhul, kellega on suhelnud korrapäraselt 41% nendest, kes on nõustamist kasutanud (joonis 39).

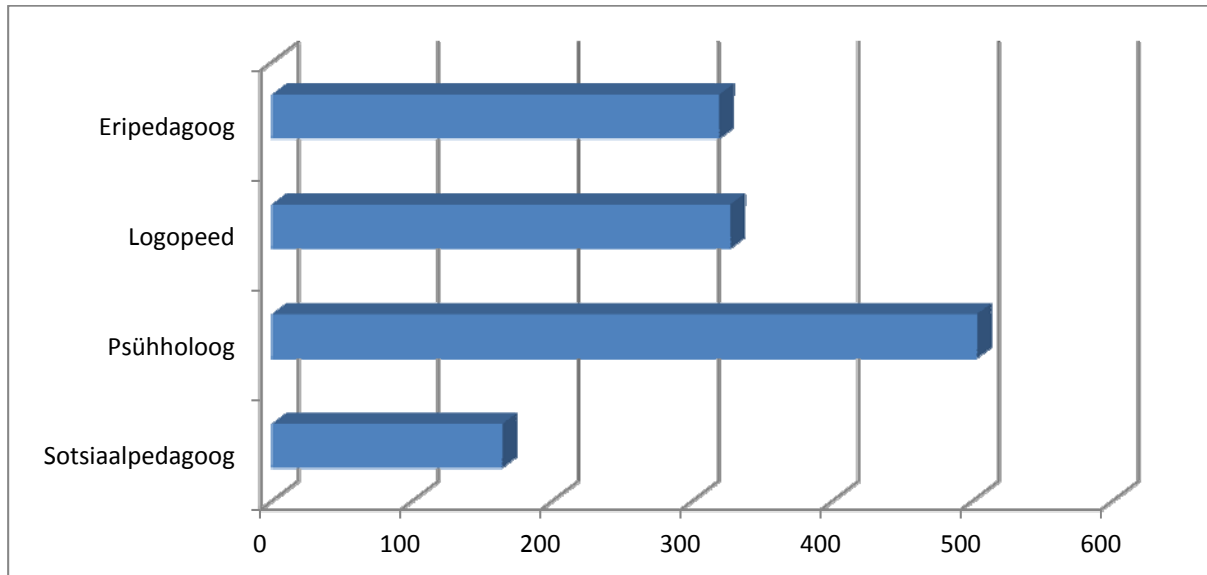

Joonis 38. Piirkondliku õppenõustamiskeskuse spetsialistide kasutamise sagedus

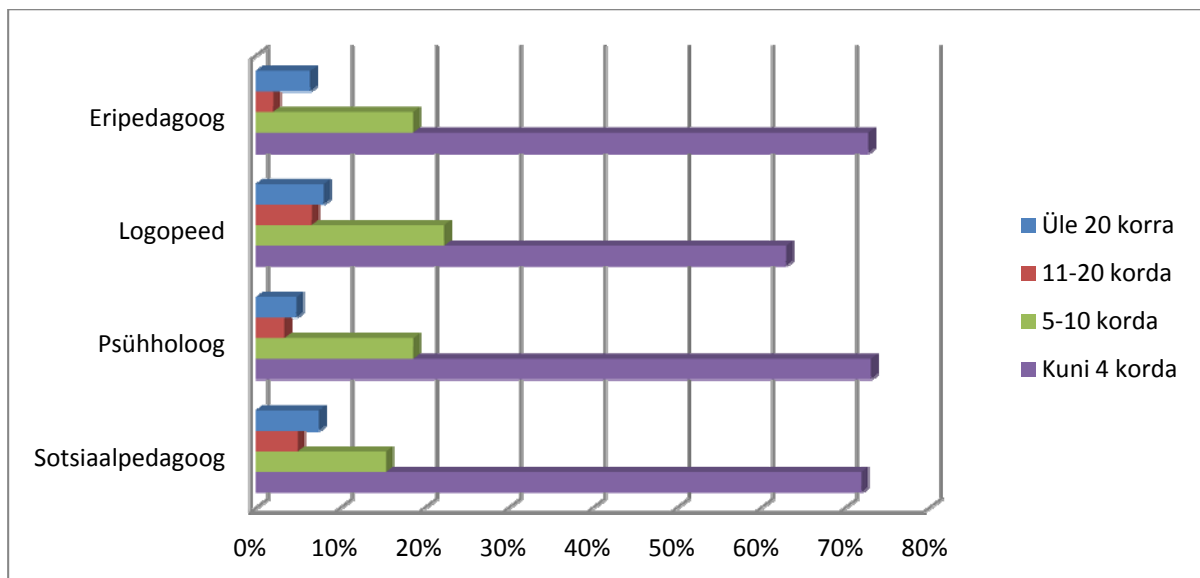

Joonis 39. Piirkondliku õppenõustamiskeskuse spetsialistide kasutamise regulaarsus

Piirkondliku õppenõustamiskeskuse pakutavatest teenustest soovatakse teistele kõige sagedamini psühholoogi teenust – seda on märkinud 503 vastajat. Populaarsuselt järgmised on eripedagoogi ja logopeedi abi ning kõige harvemini on soovitatud sotsiaalpedagoogi teenust (joonis 40). Sarnaselt vastanute enda kasutamisega on ka teistele keskuse teenuste soovitamise sagedus olnud suhteliselt väike, enamasti on teistele teenuseid soovitatud kuni neljal korral (joonis 41). Soovitamine on enamasti olnud juhuslik. Kõige regulaarsemalt on soovitatud logopeedi teenust (joonis 42).

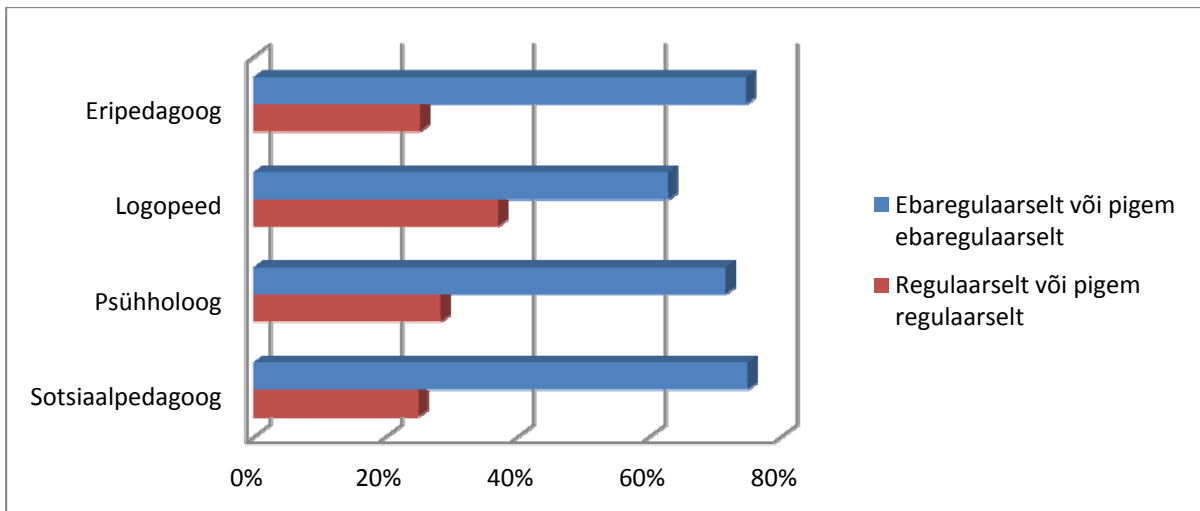

Joonis 40. Piirkondliku õppenõustamiskeskuse teenuste soovitamine teistele

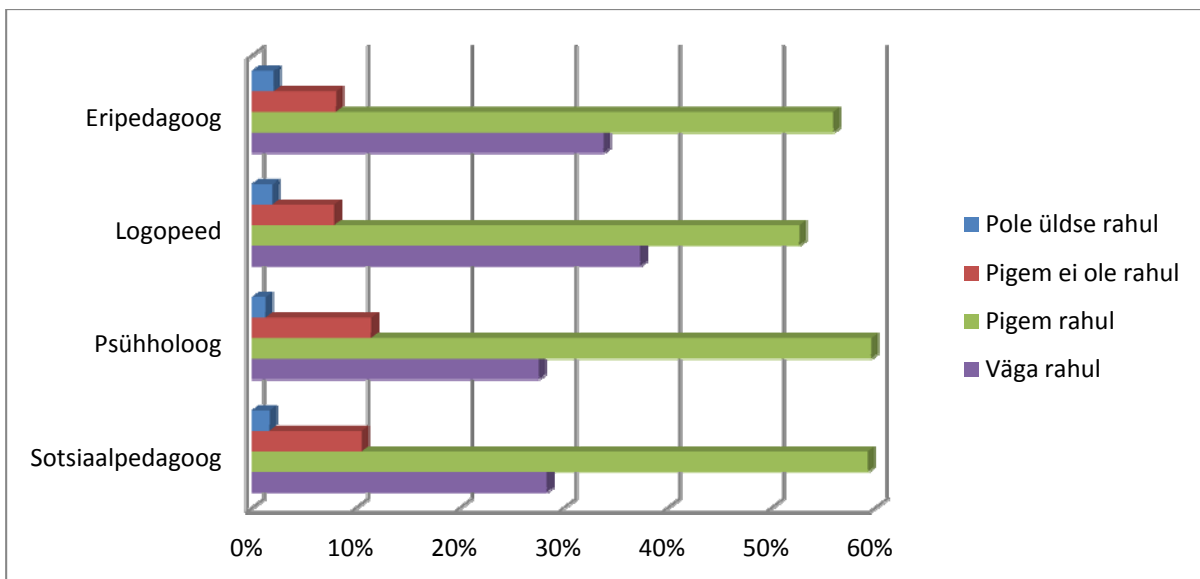
Joonis 41. Piirkondliku õppenõustamiskeskuse teenuste teistele soovitamise sagedus

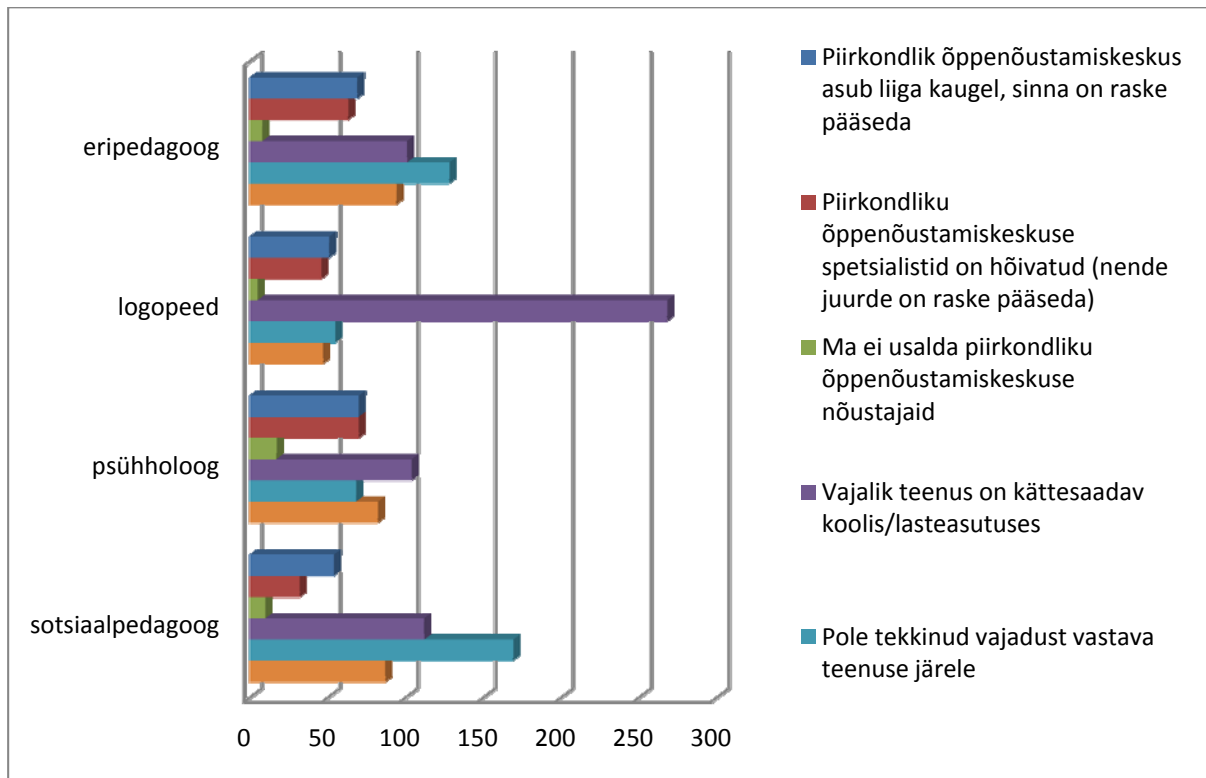
Joonis 42. Piirkondliku õppenõustamiskeskuse teenuste teistele soovitamise regulaarsus

Piirkondliku õppenõustamiskeskuse spetsialistide pakutavate teenustega ollakse rahul, nagu kinnitab allolev joonis 43. Ligi kolmandik vastanutest on õppenõustamiskeskuse spetsialistide teenustega väga rahul, seejuures on mõnevõrra suurem rahulolu seotud eripedagoogide ja logopeedidega. Enam kui pool vastanutest on pakutud teenustega pigem rahul. Teenustega täiesti rahulolematuid on väga vähe ja pigem rahulolematute hulk jääb kümnendiku piiresse.

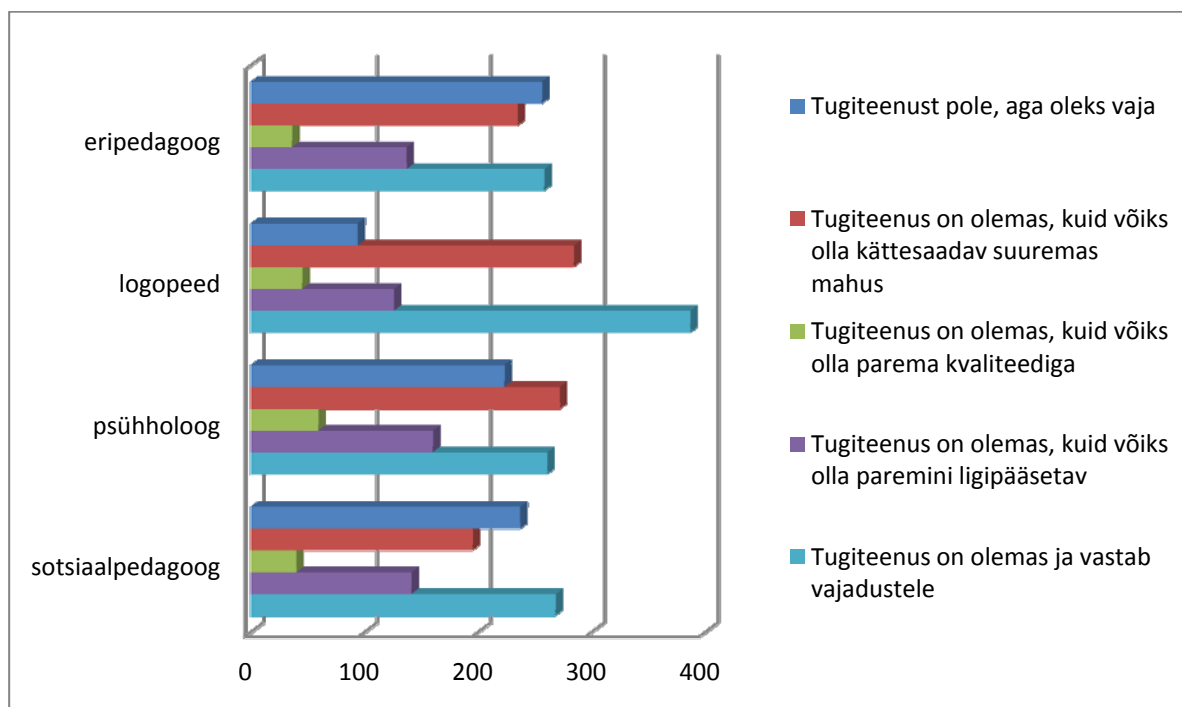
Joonis 43. Kasutajate rahulolu piirkondliku õppenõustamiskeskuse teenustega

Õppenõustamiskeskuse spetsialistide teenuste mittekasutamise või nendega rahulolematuse põhjused on erinevad, lahknedes ka spetsialistiti. Seda näitlikustab joonis 44. Logopeedide teenuseid on kasutatud vähe või pole üldse kasutatud seepärast, et teenus on oma asutuses kättesaadav. Eripedagoogide ja sotsiaalpedagoogide puhul on eelkõige märgitud, et teenuse järele puudub vajadus, järgmisena seda, et teenus on oma asutuses olemas, ja seejärel muid põhjusi. Psühholoogide puhul on esmapõhjuseks nende olemasolu asutuses. Küsitletute vastuste järgi puudub probleem ligipääsuga, kuigi teistest veidi enam on seda mainitud eripedagoogi ja psühholoogi puhul. Positiivse asjaoluna selgub, et tugispetsialiste usaldatakse ja seetõttu ei ole nende abi kasutamine kannatanud.

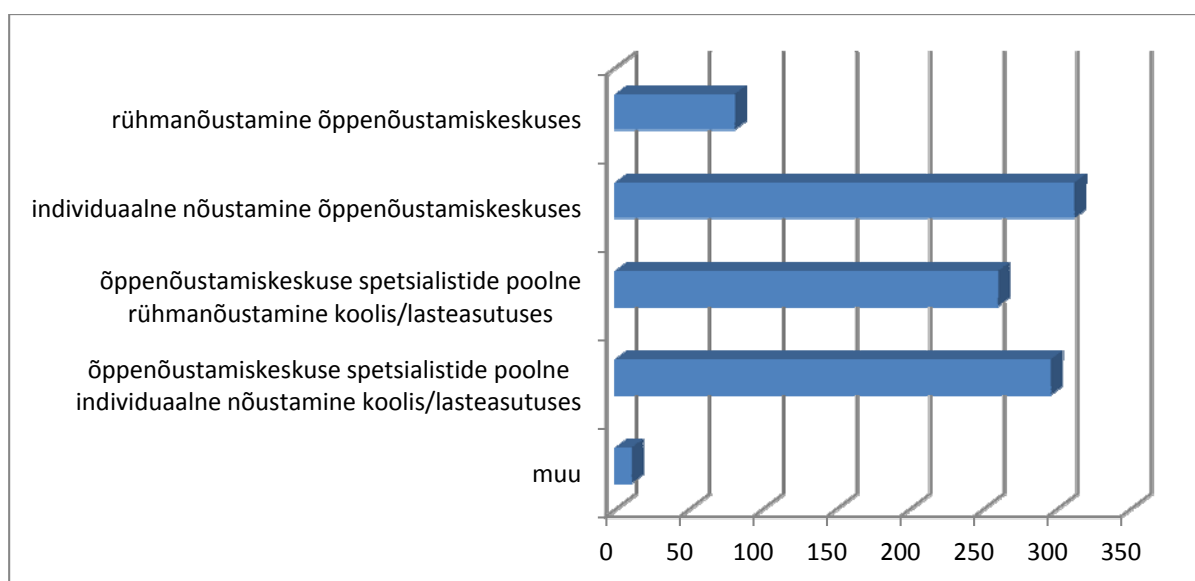
Joonis 44. Piirkondliku õppenõustamiskeskuse teenustega rahulolematuse või nende mittekasutamise põhjused

Uuringu sihtrühmalt küsiti, milliste tugispetsialistide teenuseid nad sooviksid enam või senisele lisaks piirkondlikus õppenõustamiskeskuses kasutada. Joonis 45 näitab, et vastajad tahaksid teenuseid kasutada senisest suuremas mahus, samuti eelistatakse paremat ligipääsu. Kvaliteedi parandamise vajadusele pole vastajad osutanud.

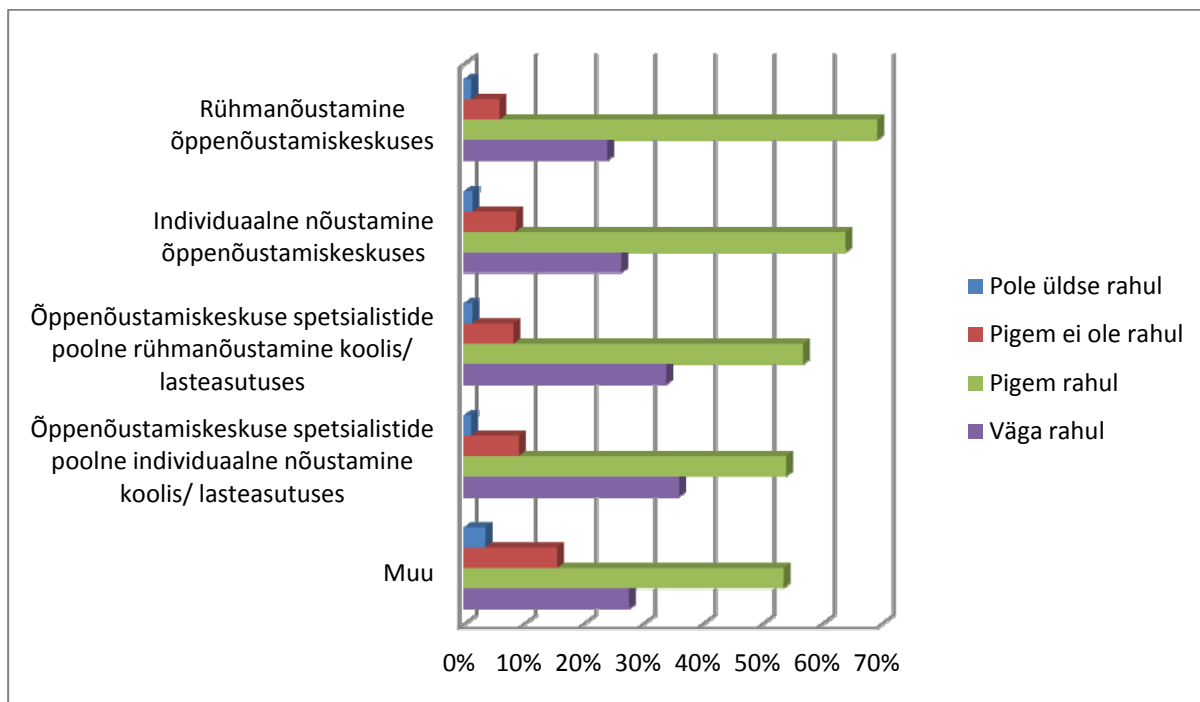
Joonis 45. Vajadus piirkondliku õppenõustamiskeskuse tugiteenuste järele

Joonise 46 põhjal on koolide ning lasteaedade juhid ja õpetajad nõustamisvormidest kasutanud kõige sagedamini õppenõustamiskeskuse spetsialistide pakutatavat individuaalnõustamist nii asutuses kohapeal kui ka õppenõustamiskeskuses. Samuti on levinud õppenõustamiskeskuse spetsialistide korraldatav rühmanõustamine koolis või lasteaias.

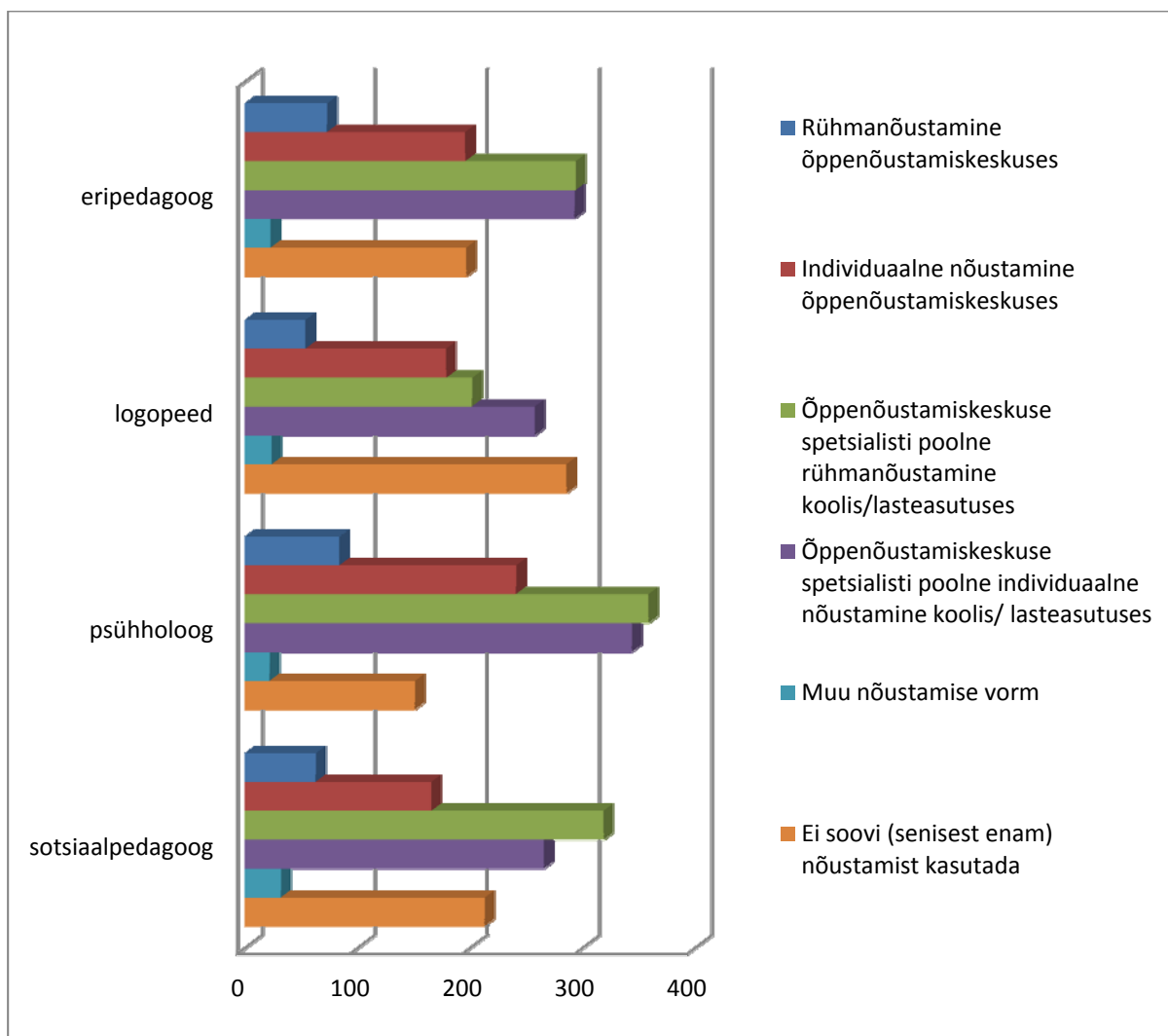
Joonis 46. Piirkondliku õppenõustamiskeskuse eri nõustamisvormide kasutamine

Küsitletud koolide/lasteaedade juhid ning õpetajad on nõustamise eri vormidega väga rahul, nagu näitab joonis 47. Rahulolematute osakaal on kõigi erinevate nõustamisvormide puhul päris väike. Kõige rohkem oldi rahul asutuses kohapeal toimuva nõustamisega – kas rühma- või individuaalnõustamisega. Enam kui kolmandik vastajatest on väga rahul, enam kui pool pigem rahul. Piirkondlikus õppenõustamiskeskuses pakutava nõustamisega väga rahul olevate vastajate osakaal on mõnevõrra väiksem, kaks kolmandikku või enam on sellega aga pigem rahul.

Joonis 47. Rahulolu piirkondliku õppenõustamiskeskuse eri nõustamisvormidega

Nõustamise eri vormidest tuntakse vastanute seas lisavajadust just koolis või lasteaias pakutava individuaalse ja rühmanõustamise järele. Kõige enam tuntakse sellest puudust psühholoogilise nõustamise puhul (joonis 48).

Joonis 48. Lisavajadus piirkondlikus õppenõustamiskeskuses pakutavate nõustamisvormide järele

4. Intervjuud koolide ja lasteaedade juhtidega

Küsitluse eesmärk

Õppenõustamisteenustega rahulolu ja nende kättesaadavuse uuringu teise osa moodustasid intervjuud asutuste juhtidega. Intervjuude eesmärk oli koguda teavet erivajadustega laste ning õpilaste toetamise võimaluste kohta, saada ülevaade kokkupuudetest piirkondliku õppenõustamiskeskusega ja küsida tagasisidet nõustamiskeskuste töö kohta. Intervjuud kui kvalitatiivne uurimismeetod aitab eelkõige leida vastuseid küsimustele „Kuidas?“, „Milline?“ ja „Miks?“, pakkudes võimalust saada süvitsi kirjeldusi olukordadest, sündmustest, kogemustest ja probleemidest.

Metoodika ja valim

Intervjueeritavate valimisse (vt intervjuu kava lisas 4) kuulusid lasteaedad ja koolid kõigist Eesti maakondadest (tabel 3). REKK soovis, et intervjueeritavatega oleks kaetud võimalikult suur piirkond ning et uuringus osaleksid nii linna- kui ka maapiirkondade koolid ja lasteaedad. Veidi suuremat tähelepanu pöörati maapiirkondade asutuste kaasamisele, sest neil on ligipääs tugiteenustele enamasti piiratum kui linnades. Kuna Ida-Virumaa ja Tallinn on suured kakskeelsed piirkonnad, hõlmati nendest uuringusse rohkem asutusi. Kokku tehti 54 intervjuud asutuste juhtidega või õppealajuhatajatega, mõnel intervjuul osales juhi kutsel ka tugispetsialist. Läbiviidud intervjuud transkribeeriti analüüsi jaoks. Analüüsimiseks kasutati tarkvaraprogrammi QSR NVivo. Järgneva analüüsi illustreerimiseks kasutatakse intervjuude väljavõtteid, seejuures on sõnastus jäetud muutmata.

Tabel 3. Ülevaade intervjueeritute valimist

	Lasteaed		Kool	
	linn	maa	linn	maa
Harju				
Hiiu				
Jõgeva				
Järva				
Lääne				
Lääne-Viru				
Põlva				
Pärnu				
Rapla				
Saare				
Tartu				
Valga				
Viljandi				
Võru				
Ida-Viru				
Tallinn (eesti)				
Tallinn (vene)				
Ida-Viru (eesti)				
Ida-Viru (vene)				
KOKKU	13	14	12	15

4.1. Intervjuud lasteaedade juhtidega

Lasteaedade tugispetsialistid

Intervjuudest lasteaedade juhtidega selgus, et lasteaedades töötab tugispetsialistidest enamasti logopeed. Seejuures pole ta alati lasteaia palgal, vaid tegu võib olla ka omavalitsuse juures töötava spetsialistiga, kes teenindab mitut haridusasutust. Teisest küljest saab suur kakskeelne lasteaed endale lubada eraldi logopeedi nii eesti kui ka vene keele jaoks. Harvem on lasteaias palgal ka eripedagoog, kuid ainult siis, kui lasteaias on erirühmi. Spetsiifilise erivajadusega laste rühmade (nt kuulmis- või nägemispuudega lapsed) olemasolul on palgatud ka eraldi spetsialistid (surdopedagoog, silmaarst, meditsiiniõde-ortoptist, ravikehakultuuriinstruktor). Vaid mõnes üksikus lasteaias puudusid tugispetsialistid üldse, seejuures oli nende hulgas ka suurte omavalitsuste asutusi. Vestlustes leidis kinnitust, et tugispetsialistide kasutamisel lähtutakse üldjuhul õigusaktides esitatud miinimumnõuetest lasteaia personali kohta¹⁴.

Meil lähtutakse vallas sellest, et mis on miinimumkoosseis. Kui on võimalik miinimumiga läbi saada, siis on väga hästi.

Spetsialistide koormus varieerub sõltuvalt lasteaedade suurusest ja tugiteenust vajavate laste arvust. Maapiirkondades, kus enamasti on tegemist väikeste või väga väikeste omavalitsustega, on tavaline, et logopeed töötab lasteaias osakoormusega (0,25–0,4 ametikohal), käies kord või paar nädalas kohapeal. Suuremates, enamasti linnalasteaedades, on logopeedid tööl täiskoormusega. Väiksemates lasteaedades tuleb ette, et logopeedi töökoormus ei sõltu otseselt abi vajavate laste arvust, vaid on piiratud tema muude kohustuste tõttu – nt töötab ta samal ajal ka teis(t)es haridusasutus(t)es, mistõttu on tal võimalik vaid piiratud ajal ühes asutuses viibida.

Tal tööd oleks rohkemgi veel, aga kuna ta töötab ka koolis, siis ta ei saa rohkema kohaga käia ja logopeedi lihtsalt ei ole leida meil praegu. Me heameelega tahaks, et ta oleks täiskohaga meil.

Logopeedi töö hõlmab enamasti kõne tavapärasest arendamist (nii individuaalne kui ka rühmatöö) ning lapsevanemate ja õpetajate sellealast nõustamist. Ette tuleb aga ka muude ülesannete täitmist: nt viib logopeed läbi parandusõpet, lahendab spetsialisti puudumisel psühholoogilisi probleeme, teeb sotsiaalnõustaja tööd või abistab õpetajaid laste ettevalmistamisel kooliks (üldvaimne arendav töö).

Logopeedi ülesanne on ikkagi tõesti tegeleda häälrikuseadega, kõnepuuetega lastega. Paraku logopeed peab tegelema tihtipeale ka muude probleemidega. Õpetajad paluvad, et võta enda juurde, et ta vajab niisugust või naasugust eriabi, erivõtteid arendamisel, millega rühmaõpetajal lihtsalt ei ole oskusi ega võimalusi ega aega tegeleda.

Logopeedi olemasolul kasutavad tema abi ka lapsevanemad – osas lasteaedades on logopeedil oma nõustamisaeg või kõnetund, kuhu vanematel on võimalik pöörduda, samuti teavitatakse lapsevanemaid sellest, millele peab kõneravi juures kodus tähelepanu pöörama.

Oma logopeediga lasteaiad hindavad enda spetsialisti tööd üldjuhul kõrgelt ja väärtustavad seda väga. Lasteaiad, kus logopeed töötab väiksema koormusega (enamasti maapiirkondades), soovivad kasutada spetsialisti kohati rohkem, kui see on hetkel võimalik. Kui logopeed on lasteaias tööl ainult kord nädalas, ei paista see lasteaia vajadusi katvat.

¹⁴ Koolieelse lasteasutuse personali miinimumkoosseisu kinnitamine, haridusministri 6. detsembri 1999. a määrus nr 58, <https://www.riigiteataja.ee/akt/13170173?leiaKehtiv>.

See aeg, mis ta töötab lapsega, võiks olla natuke pikem. Praegu on sisuliselt igale lapsele kuskil kümme minutit ja ma arvan, et kord nädalas see kümme minutit on vast natuke vähe, aga kuna ta on põhikohaga [nimi] põhikooli õpetaja, siis ma saan aru ... meil on hea meel, et ta meid kordki nädalas külastab.

Lasteaedade eripedagoogid on põhiliselt hõivatud oma erirühma lastega, mõnikord võivad nad ka logopeedi abistada. Ühes lasteaias täitis eripedagoog logopeedi ülesandeid.

Tugispetsialistide puudumine

Tugispetsialistideta lasteaiad võib jagada üldjoontes kahte rühma. Esimesse kuuluvad lasteaiad, kus on probleeme tugispetsialisti leidmisega – näiteks puuduvad piirkonnas teatud eriala spetsialistid ja tööturult ei ole võimalik vastavat spetsialisti palgata. Kõik olemasolevad spetsialistid võivad olla juba hõivatud – mõnikord ka kahes või kolmes asutuses – ning on tihti ülekoormatud. Üldise spetsialistide puuduse kõrval muudab maapiirkondade lasteaedade olukorra keerulisemaks see, et neil pole oma väiksuse tõttu võimalik enamasti täiskoormusega ametikohta pakkuda. Osakoormusega koht ei ole aga atraktiivne, see sobib ehk ainult mõnele lisatööd otsivale spetsialistile.

Kuna meie lasteaial on raske spetsialisti värvata tänu sellele, et neil on nii väike koormus, siis keegi väga kergesti siia tulla ei soovi. See on pigem kui lisatöö.

Venekeelsetes piirkondades on raske ka vene keele oskusega spetsialistide leidmine.

Probleemiks ongi ka see, et kui emakeel on eesti keel, siis ta ei saa vene keelt kõnelevast inimesest aru ja problemaatiline on suhelda ja abi saada.

Lisaks spetsialistide üldisele puudusele ja piiravatele töökohatingimustele on osa lasteaedade mureks ka rahaliste vahendite vähesus. Väikeste kohalike omavalitsuste võimalused on majanduskriisi tõttu kokku kuivanud, mistõttu ei leita vahendeid lasteaedade lisatoetamiseks.

Meil ei ole esiteks raha rohkem spetsialiste palgata ning teiseks ei ole meie vallas ka eriti valikut, et millist tugiabi palgata. Tugispetsialiste on väga vähe ja ma tean ja näen, et nad on väga hõivatud.

Teise rühma moodustavad lasteaiad, kes ei kasuta tugispetsialiste otsese vajaduse puudumise tõttu. Olukorras, kus laste arv on suhteliselt väike ja erivajadustega lapsi ei ole, ei pruugita otseselt tugispetsialisti järgi tarvidust tunda. Samuti hinnatakse oma personali piisavalt pädevaks, nii et laste erivajaduste täitmisega saadakse omal jõul hakkama.

Kuna meil on väike lasteaed, siis ega praegu meil ei olegi otsest vajadust tugispetsialistide järele olnud. Meil on asi korraldatud nii, et kord aastas sügisel käib logopeed ja vaatab kõik lapsed üle. /.../ Ja kui logopeedile jääb silma keegi, kellel oleks logopeedilist abi vaja, siis me vaatame juba edasi ja teavitame lapsevanemaid ja siis saavad juba lapsevanemad ise lapsega edasi tegeleda.

Mina ise olen erialalt tegelikult sotsiaalpedagoog ühe erialana. Vajadusel saaks erivajadustega lastega hakkama. Et selle poole saan ka ise ära täiendada, et mul poleks vaja seda teenust kuskilt sisse osta või juurde tellida. /.../ Meil on väike maja /.../ me olemegi kõik hästi koos, me näeme, me teeme. Sellel ei ole sellist vajadust, mis on suurel majal.

Õnneks tegelikult meil ei ole olnud siin seda vajadust, et kellelgi puudub mõni häälik või mida iganes. Kõik räägivad selgelt.

Kui mõnes lasteaias ei tunta logopeedi puudumise pärast muret, sest otseselt tugiteenust vajavad lapsed puuduvad, siis teistes tajutakse selgelt, et laste vajadused jäävad rahuldamata. Kord aastas lapsi üle vaatamas käiv spetsialist ei suuda tagada vajalikku tugiteenust ja selle probleemi jätmine lastevanemate õlgadele on samuti keeruline.

Käib üks logopeed, ühe lasteaia logopeed, erilasteaia logopeed, käib vaatab sügisel lapsed kõik üle ja siis, keda on vaja, palub tulla vastuvõtule, aga see on hästi probleem olnud, kuna me asume hästi Tallinna lähedal, siis lapsevanemad käivad tööl, nad ei leia aega, et minna kuskile mujale, võtta seda logopeedilist abi, ja teiseks on see, et ta on tasuline.

Üldise tendentsina märkisid lasteaedade juhid muret tugiteenuste kasvava vajaduse pärast.

Kõneprobleemidega lapsi on tulnud juurde, just häälikuprobleemidega lapsi. Seetõttu on töökoormus neil [logopeedidel] väga suur.

Lisavajadused

Kui lasteaias tekib probleeme, millega logopeed jääb hätta, püütakse leida lahendusteid esmajoones kas koostöös oma personaliga või teisi spetsialiste kaasates, nt kasutades omavalitsuse psühholoogi, sotsiaaltöötajat või perearsti või kutsudes eksperte nõu andma.

Samas on meil olemas valdavalt kõrgharidusega inimesed, kes on pädevad ka erivajadustega lastega tegelemisel. /.../ perearstiga on superhea koostöö. Et noh, kahtlused, köhklused, siis on lastekaitse, sotsiaalspetsialist omavalitsuses, et temaga on väga head kontaktid. Perearst töötab siinsamas majas ja tema tegeleb kõikide lastega mingile maale. /.../ Ühesõnaga, töö toimib, me oleme saanud neid eripedagoogika loenguid personalile.

Ja oleme kutsunud enda juurde [nimi], rääkima sellistest lastest, kes on hästi aktiivsed ja kuidas neid saab paremini ohjeldada. /.../ Kutsusime ta tegelikult siia, et ühes rühmas oli probleeme laste käitumisega, nende erilise keevalise aktiivsusega. Ja tegelikult kutsusime selleks, et ta annaks nõu lastevanematele.

Vaatamata sellele, et lasteaia logopeed täidab vajaduse korral ka oma erialast väljapoole jäävaid ülesandeid ning lasteaiad püüavad oma õpetajaid koolitades suurendada nende suutlikkust tulla toime erinevate probleemidega, vajavad lasteaiad siiski lisaspetsialiste. Näiteks tuntakse puudust psühholoogist, kes aitaks erinevate osaliste suhtlust erapooletuna vahendada või tegeleks sügavamate probleemidega (nt pere- ja suhteküsimused), toetaks teatud oskuste arendamist, nõustaks õpetajaid või pakuks kooliks ettevalmistamise tuge. Mitu intervjuueeritavat tõi esile vajaduse spetsialisti teenuse suurema mahu järele.

Psühholoog oleks hea veel selles mõttes, et vaja on tegelikult sellist kolmandat silma, kes toetaks nii õpetajat selle perega käitumisel kui ka peret ning last. Kui ka neid vestluseid teha, siis on just see koht, et lisaks sellele, et lapsevanem näeb, et meie nii mõtleme ja aru saame, et siis on ka keegi vastava hariduse ja kraadiga objektiivne inimene, kes ka nii arvab.

Aga tegelikult just nimelt näen, et-et asi ei ole tihti ainult selles... no, kõneprobleem, eks ole, vaid on ikkagi laiem asi. Sest lapsed ju elavad läbi kõik oma pereprobleeme ja mis seal vanemate toimetulekuga on paljudel vist probleeme. Ja kui need emade elukaaslased lahkuvad ja ... sünnivad jälle uued pered ja ... Et õpetajatel on, jah, palju selliseid keerulisi ... keerulisi situatsioone vaja lahendada.

Me ei ole ju kõik ideaalsetest peredest pärit ja väga palju on ka allapoole kalduvaid peresid ning oleks küll mingit abi vaja just nende peredega tegelemiseks. /.../ See sotsiaalpedagoog oleks mõttekas siis, kui ta teeks tööd mitte nüüd ainult lasteaias lapsega, vaid et ta kaasaks sinna kogu pere. Mis see annab sellele lapsele, kui ta tuleb ja räägib, et sööma peab nii ja naa ja rääkima peab nii ja teisiti, kui kodus on tegelikult selline olukord, et seal just nii tehaksegi, nagu ei tohi.

Kindlasti vajadus on psühholoogi järgi ja seda teenust oleks vaja ka tihtipeale õpetajatele, kasvatajatele. Et saada nõu ja abi. Kuna meie piirkond on selline, kus on kakskeelsus ja ka peredes on probleemid, siis see kandub edasi ka lastele. Sellest ka probleemid, vägivald, kaklused lasteaias juba väikeste seas ja muud mured.

Logopeed on meil tubli küll, aga ega ta ei jaksa ka kõigega tegeleda, et oleks ka ikka psühholoogilist abi osadele lastele vaja. Just ikka neile, kes näiteks sügisel kooli lähevad ja nii. Psühholoog saaks nad kenasti vast ette valmistada kooliks.

Kuigi mõned lasteaiaid ei tunne lisavajadust tugispetsialistide järele, võib see olla tingitud ka sellest, et õpetajad ei pruugi olla saanud piisavat ettevalmistust, et erivajadusi avastada ja nendega tegeleda. Üks intervjuueeritav osutas probleemile, et õpetajad ei pööra erivajadustele (nt käitumisraskustele) piisavalt tähelepanu.

Ja kahjuks see õpetajate ettevalmistus seal ülikoolis või seminaris ei ole ikkagi selline, et kuidas /.../ kuidas nende lastega käituda.

Probleemide korral olid paljud intervjuueeritavad abi otsinud piirkondlikust õppenõustamiskeskusest.

Piirkondliku õppenõustamiskeskus kasutamine

Suurel osal intervjuueeritutest oli kogemus piirkondliku õppenõustamiskeskuse teenuste kasutamisega. Samal ajal olid kogemused mõnevõrra erinevad – ühte äärmusse jäid lasteaiaid, kellel oli ühekordne põgus kokkupuude tutvumise näol, teisele poole paigutusid pidevat koostööd tegevad lasteaiaid. Õppenõustamiskeskuse kasutamine varieerus sõltuvalt teenuse eesmärgist.

Osa lasteaedade kokkupuude on piirdunud sellega, et õppenõustamiskeskuses on käidud kohal teenusega tutvumas.

Nii palju olen kokku puutunud, et oleme seal majaga tutvunud, nende teenustega tutvunud – nii-öelda külas käinud.

Teised lasteaiaid on õppenõustamiskeskuse spetsialisti vanemate teavitamiseks lasteaia üritusele kutsunud (nt emadepäeva tähistamine) või lapsevanematele ja/või õpetajatele lasteaias loenguid korraldanud (nt loeng aktiivsus- ja tähelepanuhäirega lastest). Õpetajad on osalenud ka õppenõustamiskeskuse koolitusel. Mõned kontaktid on piirdunud ka ainult õppenõustamiskeskuse teenuste soovimisega lapsevanematele.

Ükskord käis meil siis siin rääkimas see psühholoog. Aga eraldi ei ole ühegi lapse jaoks veel siia tugispetsialisti kutsunud. Oleme ise hakkama saanud.

Õppenõustamiskeskusega korra või põgusalt kokku puutunud lasteaedade kõrval on ka selliseid, kellel on välja kujunenud juba tihedam ja regulaarsem koostöö. Näiteks käib õppenõustamiskeskuse

spetsialist lasteaia kokkulepitud aegadel korrapäraselt kohapeal (kord kuus, kord nädalas). Samuti on juhtumeid, kus õppenõustamiskeskuse spetsialistid ei tegele otseselt lastega, vaid nõustavad ja koolitavad lasteaiaõpetajaid (kord kuus õpetajate vestlusring õppenõustamiskeskuses).

Mitu õppenõustamiskeskusega kokku puutunud lasteaeda on kutsunud spetsialistid asutusse kohale, et saada abi mõne esilekerkinud probleemi lahendamisel. Nõustamiskeskuse spetsialiste kutsutakse appi erinevates olukordades, mõnikord suunatakse abivajajad edasi. Intervjuudes kirjeldati erinevaid olukordi, mille korral peeti vajalikuks õppenõustamiskeskuse spetsialistid kohale kutsuda.

Oli terve rühm lapsi, kes täitsa terroriseerisid teisi lapsi. Lapsevanemad kirjutasid, et tuleb midagi ette võtta./.../ Õppenõustamiskeskusest tuli kolm spetsialisti, me eraldasime neile eraldi ruumi meie lasteaia lastega tegelemiseks ja ka lapsevanemate jaoks ja see oli väga hea, ma leian.

Kaks aastat tagasi oli ka üks niisugune juhus, kus ühes rühmas tekkis seksuaalsuse teema probleemid ja siis räägiti terve rühmaga, tuli psühholoog, tegi tegevusi.

Ühesõnaga, kui ma märkan midagi kahtlast, siis ma palun õppenõustamiskeskust, et nad saadaksid siia spetsialistid olukorda üle vaatama ning vajadusel lastevanematega rääkima. Ja kui meie kahtlus peab paika, siis lepatakse kokku aeg, millal laps saab oma lapsevanemaga individuaalselt keskuse spetsialistidega rääkida.

Meil näiteks konkreetselt möödunud kevadel oli üks kurtide perekonnast kuuljast laps ja tal olid ka käitumisprobleemid, mis meie arvates tulenesid lihtsalt nendest erinevatest keskkondadest, kodus olid tal kõik kurdid – nii õed-vennad kui isa-ema.

Mõnel lasteaial oli ka kogemusi õppenõustamiskeskuse lõimitud teenuse kasutamisega.

Möödunud aasta lõpus, kui me tegime kõige probleemsemate lastega, kes meil on. Olenevalt raskusest, et siis olid kõik need spetsialistid, keda meie vajasime. /.../ terve hulk erinevate teemavaldkondadega.

Mõnikord korraldab lasteaed isegi laste vedu nõustamiskeskusse, kui lapsevanemad ei leia võimalust seda teha.

Me ikka küsime ja üritame lapsi suunata ja viia ja kui lapsevanem nõus pole [kohale minema], siis viime ise lapsed nõustamisele ja toome tagasi, mitte et me peaks transporditeenust osutama, ma arvan, et me ei peaks, aga vahel on see ainuke võimalus. Kui lapsevanem on oma nõusoleku andnud.

Intervjuudest selgub, et vaid üksikud intervjuueeritavad kurtsid infopuuduse üle. Palju juhid ütlesid, et nad on üldiselt õppenõustamiskeskuse tegevusest hästi informeeritud – keskus on korraldanud infopäevi, saadab e-posti jm infokandjate vahendusel lasteaiale ja lapsevanematele teavet ning mitmes asutuses on käidud ka kohapeal infot jagamas ja oma tegevust tutvustamas. Kuna aga mõnes lasteaia leiti siiski, et õppenõustamiskeskuse teenustega ei olda täiesti kursis, võiks siiski teabe jagamisega jätkata. Samuti võiks õppenõustamiskeskus oma üritustest ja koolitustest pikemalt ette teatada, et koolidel oleks võimalik need oma ajakavva lisada. Kohati paistab olevat vajaka infot õppenõustamiskeskuse teenuste kasutamise õigusliku poole ja spetsialistide töö täpse sisu kohta. Samuti vajaks ülevaatamist venekeelse info piisavus.

Et tahaks võib-olla uuesti, et võib-olla see õppenõustamiskeskus tuleks ise ennast tutvustama kuskile. Et näiteks mind väga huvitab ikkagi, et kas me peame vanemaga ikkagi selle, vanemalt selle nõusoleku saama, et tema last tuleb keegi vaatama. Et kuidas nüüd see juriidiliselt need asjad käivad, kui vanem ütleb, et tema seda ei taha, eks ole. Et kas siis nii jääbki?

Ma ei tea, mida teeb sotsiaaltöötaja, mida teeb sotsiaalpedagoog, mis vahe on tal lastekaitsjaga, et... ma ei tea seda. /.../ ma pöördun sinna ja nad ise siis selle vastavalt sellele case'ile siis saadavad kellegi, et ma ei oskagi tellida, et nüüd tulge... tulgu see ameti nimene või tulgu teine, eks ole. Ma lihtsalt ei tea seda.

Võib-olla vaid vene keelt kõnelevate lapsevanemate jaoks on natukene liiga vähe informatsiooni vene keeles. Et ma ükskord vaatasin kodulehel ja tundus, et eesti keeles on informatsioonimaht suurem kui vene keeles ja võib-olla jääbki vahel vene keelt kõnelevate isikute jaoks info puudulikuks.

Samas tunnistasid mõned ka enda huvi puudust või õpetajate passiivsust. Küsitlusest tuli välja, et õpetajad kalduvad olema juhtidest vähem informeeritumad. Intervjuud näitasid ka, et lasteaias käib probleemide lahendamine tihti juhi kaudu – õpetajad pöörduvad murega juhi poole, kes otsib lahendusvõimalusi (sh otsustab pöörduda õppenõustamiskeskuse poole). Seega ei peeta alati vajalikuks õpetajaid erineva informatsiooniga koormata.

Intervjueeritavate seas oli ka neid, kellel seni kokkupuude nõustamiskeskusega puudus või see oli olnud väga põgus. Keskuse teenuste **mittekasutamise** või väga vähese kasutamise põhjused olid seejuures erinevad.

- Üks osa lasteaedu leidis, et seni ei ole keskuse teenuse järele vajadust tuntud ja esilekerkinud probleemid on saadud oma jõududega lahendatud.
- Mõnes asutuses on vajaduse korral saadud lühiajalist abi või nõustamist tuttavalt spetsialistilt, mistõttu pole õppenõustamiskeskuse poole pööratud.
- Rühm lasteaedu ei olnud keskuse teenuseid kasutanud vähese teadlikkuse tõttu. Näiteks ei olnud üks eralasteaed kursis sellega, et ka neil on võimalus nõustamiskeskusest tasuta abi saada, teine lasteaed ei olnud teadlik kõigist nõustamiskeskuses pakutavatest teenustest, nt psühholoogi olemasolust. Märgata võis harjumuse puudumist – põhimõtteliselt teati küll, mis on õppenõustamiskeskus, kuid puudus kogemus, millist abi sealt võiks küsida ja saada ning millistes olukordades seda teha.
- Osale sihtrühmast paistab probleemiks olevat ka ligipääs – õppenõustamiskeskuse asukohta peetakse liiga kaugeks ega soovita eraldi reisi ette võtta (see on veidi ka mugavuse küsimus). Mõnele perele valmistab raskusi bussipileti raha leidmine, eriti piirkondades, kus tööpuudus on suur. Nimetati ka õppenõustamiskeskuse piiratud tööaega (lapsevanemad ei saa pärast tööd keskust külastada).
- Paljud intervjueeritavad väitsid, et kohati jääb abi saamata lapsevanemate vastuseisu tõttu. Lapsevanemad keelduvad uskumast ja tunnistamast, et nende laps vajab spetsialisti abi, ega nõustu õppenõustamiskeskuse pöörduma. Mõned intervjueeritavad mõnsid, et Eestis tunnevad paljud vanemad valehäbi ega tunnista oma probleeme.
- Intervjueeritud rõhutasid lapsevanemate kesist informeeritust ja väikest õppenõustamiskeskuse kasutamise kogemust. Tegemist on mõnevõrra tundmatu teenusega ja sellisest kohast pole harjutud abi küsima. Lapsevanemad ei pruugi alati ka teada, et teenuseid saab tasuta.

Üldjuhul olid intervjueeritud lasteaiajuhtide kogemused nõustamiskeskustega väga head ja teenustega oldi väga rahul. Õppenõustamiskeskuse spetsialistide tööd hinnati kõrgelt ja tunnustati riigi algatust nõustamiskeskused luua. Paljud töid teretulnud asjaoluna esile võimaluse kaasata värske

pilk n-ö väljastpoolt.

Emotsioonid on õudselt positiivsed, iga kord, kui mina olen sinna pöördunud, siis iga kord mina olen abi saanud ja seal on väga sümpaatsed inimesed.

Päris kindlasti on näha, et nende töö kannab vilja. Mul on olnud selliseid lapsi, kellega ei oskagi kohe mitte midagi peale hakata. /.../ Tänu nõustamiskeskusele ma saingi abi, et kuhu pöörduda ja kust abi saada. Ja on kohe näha, kuidas laps avaneb ja kuidas laps muutub röömsamaks ning kuidas ta areneb, kui õiged spetsialistid temaga tegelevad.

Nad on hästi vastutulelikud ja meil pole nagu ühtegi probleemi olnud. Meil siin [asukoha nimi] on küll väga hea koostöö, nii kui midagi on, siis nad tulevad kohale, nad aitavad, nad kutsuvad sinna.

Me oleme lihtsalt rahul, et selline asutus on olemas. Me saame sealt abi, kui meil vaja on. Meil on tõesti selline positiivne kokkupuude sellega olnud. Me loodame, et ka edaspidi me saame neid kasutada.

Rahulolu õppenõustamiskeskuse teenustega

Õppenõustamiskeskuse pakutavate **teenuste kvaliteedile** lasteaedadel erilisi etteheiteid ei olnud. Sisulisest küljest leiti, et nõustamine võiks olla lasteaiakesksem, st nõu, näited ja soovitusel võiksid olla asetatud lasteaias, mitte kooli konteksti. Ühe peamise asjaoluna toonitati keskuste suurt töökoormust, mis põhjustab kohati pikki järjekordi ja ootamisaegu. Mõnikord tekitas pahameelt ka keskuse spetsialistide vähenemine süvenemise probleemi ehk pealiskaudsus – ka see võib olla tingitud spetsialistide suurest töökoormusest.

Kuidagi see asi läks väga kiiresti. Oleks rohkem tahtnud süvenemist ... süvenemist sellesse lapsesse. Ühe lapse puhul isegi oli isegi niimoodi, et õpetajad ootasid, et ta tuleb rühma vaatama, kuidas see laps suhtleb teistega jne. Seda aega ei jäänudki, siis ainult õpetaja suusõnalise vestluse põhjal sai [spetsialist] sellest probleemist aru ja läks kohe lapsevanemaga vestlema.

Kohtumised on vaid ühekordsed, ei ole aega, et tegeleda sügavuti probleemi lahendamiseks. /.../ Iga kord ei oska lapsevanemad edasi minna, et see informatsioon, mis on saadud, nad ei oska seda oskust kasutada.

Intervjueeritavad avaldasid ka arvamust, et teenuseid puudutava info levimisega on kasvanud spetsialistide töökoormus, mis tekitab omakorda suuremat nõudlust teenuste järele. Kasutajate teadlikkuse kasvu ja heade kogemustega on kaasnenud aktiivsem pöördumine keskusse, mis tähendab, et kui varem ei teatud, kust abi otsida, siis nüüd on olukord muutunud. Ootejärjekord võib ulatuda mitme kuu kuni poole aastani. Üks õpetaja selgitas, kui kaua võib teenuse saamine aega võtta: /.../ kuna me teadsime, et meil on abi vaja, siis me avalduse ikka tegime kuskil pool aastat enne, et üldse teenust kätte saada. Asja muudab veel keerulisemaks see, et lapsed on sageli haiged ja kauaoodatud teenuse saabumise päeval hoopis puuduvad lasteaiast.

Ma võin tuua ühe näite, et ma kutsusin ühele lapsele psühholoogi, et ta tuleks ja vaataks ja ütleks, mis ta arvab. Aga ma pidin seda psühholoogi ootama nii kaua, et see päev, kui ta pidi tulema, oli laps haige ja ei tulnudki lasteaeda. Et sellega ongi nii, et kuna järjekorrad on nii pikad, siis peab üsna kaua ootama ja tulemuseks võibki olla see, et abi jääbki saamata. Igal juhul on see väga pikk protsess ja aeganõudev.

Kohati valmistab lasteaedadele pahameelt asjaolu, et last või peret õppenõustamiskeskusse suunates ei saada tagasisidet, mida nõustamisel tehti, millised on edasised tegevusjuhised jne. Seega ei tea lasteaed, kas ta peaks nõustamise järel oma töös midagi muutma või mingeid lisasamme astuma, et abivajavat last/peret aidata. Arvestades õppenõustamiskeskuse piiratud tegevusvõimalusi (suur töökoormus), on eriti oluline, et nii pere kui ka lapsevanemad saaksid nõustamise järel juhiseid, tagamaks probleemi lahendamine ja tegevuse tulemuslikkus.

Tegelikult iseenesest lasteaed õppenõustamiskeskusest kasu ei saa. Nemad meile tagasisidet ei tee. Meile ei tee kokkuvõtet laste kohta, vaid lapsevanema jaoks.

Momendil on meil lasteaia üks poiss. Ta on 4-aastane ja ikka veel ei räägi, absoluutne null ja ema temal midagi ei tee. Kui meil lasteaial oleks tagasisidet, /.../ et nad [õppenõustamiskeskus] saaks anda meile tagasisidet, et tõesti laps ei kõlba siia rühma, kus ta momendil on, et ta vajab eripedagoogi, sellega kiirendaks protsessi, et ma saaks kiiremini teatavaks teha sotsiaalosakonnale.

Suhtlusprobleemidest mainiti ka seda, et alati pole erinevate poolte ootused ja rollid täpselt selged. Näiteks ei ole eelnevalt täpselt selgeks räägitud, milles abi vajatakse või mida oodatakse, ning kohale tulles ei ole spetsialistid teinud seda, mida lasteaed neilt esmajoonel ootab (õpetajate asemel nõustati lapsevanemaid).

Intervjuude analüüs näitas kohati vajadust ületada poolte suhtlus- ja koostööprobleeme, et laste erivajadustega paremini tegeleda. Ühest küljest ei tea lasteaed kõike, mis õppenõustamiskeskuses lapse ja/või perega räägitakse, ega saa tagada nõustamisjärgset jätkutegevust ega nõustamise tulemuslikkust. Seega tuleks kuidagi lahendada lasteaia kaasatus probleemi lahendamisse. Seejuures on siiski oluline silmas pidada lapsevanemate õigust nõuda nõustamist puudutava informatsiooni mitteavaldamist kolmandatele osapooltele. Ehk oleks siinkohal kasu ka lapsevanemate täiendavast informeerimisest selles osas, et kuidas lastaiga informatsiooni jagamine võimaldaks lapse probleeme paremini lahendada.

Teisalt on probleemiks abi vajava lapse vanemate vähene koostöötähe ja keeldumine abi otsimisest, mis pärsib laste abistamist. Edaspidi võiks mõelda, kuidas jõuda kõigi osaliste koostöös ikkagi lapse aitamiseni.

4.2. Intervjuud koolijuhtidega

Koolide tugispetsialistid

Koolid vajavad erinevate tugispetsialistide abi olukorras, kus mõne õpilase käitumis- või suhtumisprobleemid hakkavad õppetööd häirima.

Psühholoogi abi on ka ikka vaja, et kui oleme ikka lapsega siin täitsa hädas, et ei taha õppida ja vanemad pöörduvad ka meie poole palvega, et nad lihtsalt ei saa enam ise hakkama, siis oleme saatnud psühholoogi juurde ja enamasti on sellest ikka asjad paremaks läinud.

Kes ei käi alati koolis või jäid vahele suitsetamisega, et perekondlike probleemidega, no vot sellised probleemid, et peresised probleemid, mis vajavad lahendamist, samuti ka distsipliiniküsimus tundides, no vot jah, et selliste probleemidega puutume kokku ja lahendame.

Intervjuudesse kaasatud koolid esindasid väga laia spektrit haridusasutusi, mistõttu olid ka nende

tugisüsteemid väga mitmesugused, peegeldades nii kooli vajadusi kui ka hetkevõimalusi. Suurtes linnakoolides ja maakonnakeskuste koolides on enamasti mitu spetsialisti – enamikul intervjueeritustest on koolis logopeed, psühholoog, sotsiaalpedagoog (sotsiaaltöötaja) ja tihti veel parandusõppe õpetaja(d) ja abiõpetaja(d). Mõnikord on tööl ka eripedagoog. Paljudes suurtes koolides töötavad tugispetsialistid täiskoormusega, kohati osakoormusega, sõltuvalt kooli ja õpilaste vajadustest-võimalustest. Maakoolid, keda iseloomustab enamasti väike õpilaste arv ja kelle seljataga on tihti pisike omavalitsus, saavad endale harva mitut tugispetsialisti lubada. Kui mõned suuremad maagümnaasiumid välja arvata, on väikeses maakoolis tavaliselt palgal logopeed (koormus sõltuvalt olukorrast), keda toetavad parandusõppe õpetajad ja/või abiõpetajad. Psühholooge ja sotsiaalpedagooge saavad maakoolid endale lubada üsna harva – nende ülesandeid peavad täitma teised kooliliikmed vastavalt olukorrale ja võimetele. Mõni omavalitsus on spetsialistide probleemi lahendanud õppenõustamiskeskuse teenuste sisseostmisega, teised pakuvad tuge koostöös kohaliku omavalitsuse spetsialistidega (lastekaitse, sotsiaaltöötaja). Intervjuude põhjal leidub Eestis ka selliseid koole, kus tugispetsialistid puuduvad täiesti. Need on üldjuhul väga väikesed maakoolid, erandiks ka üks väike erakool linnas. Nii ei olnud ebatavaline, kui väikese maakooli klassijuhataja või õpetaja teatas, et ta peab täitma korraga nii sotsiaalpedagoogi, eripedagoogi kui ka logopeedi ülesandeid. Järgnevad väljavõtted intervjuudest ilmestavad väikese maakooli olukorda tugispetsialistidega.

Meil ei ole koolis sotsiaalpedagoogi ja ei ole psühholoogi. Sotsiaalpedagoogi töö on jaotatud ära klassijuhatajatele, kes teevad koostööd kohaliku omavalitsuse lastekaitse spetsialistiga. Ja meil on väga hea koostöö ka oma valla lastekaitse spetsialistiga, kes aeg-ajalt koostöös klassijuhatajaga täidab ka sotsiaalpedagoogi ülesandeid.

0,25 kohaga logopeed ja tegelikult antud juhul isegi vähem kui 0,25 kohta. See on võimalus antud meil kasutada, aga kuna tal on mujal nii suur koormus, siis tegelikult ta käib meil praegu kaks korda kuus neli-viis tundi, teenindades nii lasteaeda kui ka kooli.

Maaõpetaja ongi kõik – sa oled perenõustaja ja siis sa oled lastenõustaja ja üksteise nõustaja ja siis oled veel politseinik ka vahepeal ja kõikisugu asjad kokku.

Maakoolid ei saa tihti endale tugispetsialiste lubada ja piirkonna suhteliselt kehvem sotsiaal-majanduslik olukord võimendab omakorda probleeme koolis, luues lisavajaduse tugispetsialistide järele.

Kui sul on üheksa last klassis, neist viis käivad logopeedilisel ravil, siis seal on veel lisaerivajadused juures veel mitmel, et miks see nii on, et siis minu meelest on see just see, et kõik on siin ümberringi nii rabe. Lapsevanemad ei tea, kas neil homme tööd on, kas neil on homme raha, lapsele toit laua peale panna või siis on emad-isad kõik hoopis välismaal tööl ja siis mingi vanavanaemad kasvatavad neid lapsi kodus või siis ema ja isa on nii lahus, et tullakse siis, kui tahetakse, et noh, mis kindlustunne siis lapsel on, et kuidas ta saabki koolis tubli olla, ta ei saagi ju koolis tubli olla. Probleemseid lapsi on ikka juurde tulnud, ei olnud siin kümmekond aastat selliseid probleeme. Võib öelda, et suures mahus vajatakse tugispetsialistide abi.

Tugispetsialistid täidavad üldjuhul oma tavapäraseid ülesandeid. Logopeedid töötavad eri vanuses lastega. Õppeaasta algul vaadatakse olukord üle, selgitatakse abivajajad välja ja siis tegeletakse nendega vastavalt probleemi olemusele.

Logopeedi kohapealt, et tema sügisene ülesanne on lapsed läbi testida, võtab need esimesed, teised klassid uuesti, siis ta teeb nendega etteütluseid ja töid, vaatab, mis maal nad on, siis

vanemad klassid samamoodi, vaatab nad üle, kas nad on tagasi läinud või edasi arenenud, et sügisel ta tegeleb sellega ja siis ta hakkab iga lapsega täpsemalt tegelema tema probleemidega. Et on selliseid, kus neid on klassis siis mitu tükki korraga ja on siis selliseid, mis on siis ... täiesti individuaalselt tegeletakse lapsega, kellel on mingi oma probleem.

See algab peale alates kõnetust..., alates häälikupuudega, alates alakõnest kuni nii-öelda tekstiloomeni välja. Vahele veel mahub õigekiri. See on see logopeedi töö. Nii suuline kui kirjalik tekstiloom.

Psühholoogide töö on erinevate käitumisprobleemide lahendamine, kutse- ja karjäärinõustamine, aineõpetuse läbiviimine (inimeseõpetus) ning õpilaste testimine. Koostöös logopeediga tegeletakse täpsemalt ka probleemide olemuse ja erivajaduse sisu väljaselgitamisega.

Käitumisraskusega ikkagi see on, et psühholoog aitab käitumisraskusega õpilastel, neil on kindlad ajad, nad käivad ka tema juures. See kuulub ka tegelikult sinna juurde.

Psühholoogil on oluline kutsenõustamine, kutsesuunitlus ja töö koordineerimine, küsitluste korraldamine ja ka nende, mis väljastpoolt kooli tulevad /.../ Kõikidele üheksandikele ja kaheteistkümnendikele tehakse test ja kõik saavad individuaalset tagasisidet.

Erivajaduse väljaselgitamine on ikka logopeedi ja psühholoogi töö ikka küllalt suures mahus oli ja on ka praegu. /.../ siis käitumisraskus, siis lastevanemate nõustamine, lisaks karjääritöö. Nii et tegelikult see töövaldkond on rohkem, kui üks koht kannataks.

Sotsiaalpedagoog peab samuti käitumisprobleemidega tegelema, aga tema ülesanne on ka koolikohustuse täitmise jälgimine ja õppetööl puuduvate laste vanematega kontakteerumine. Samas leiti, et sotsiaalpedagoog tegeleb ka sügavamate probleemidega, püüdes vältida õpilaste sotsiaalset tõrjutust ja tagades ligipääsu kvaliteetsele haridusele (sh osavõtt koolivälisest tegevusest). Sisuliselt on tegemist väga olulise ja haridussüsteemist väljalangemist vältiva ennetustegevusega, mis vääriks hea tavana levitamist kõikide koolide seas.

Sotsiaalpedagoogil on samuti palju erinevaid funktsioone, kuidas erivajadustega lastega tegeleda. Need võivad siis olla ajutised või vähem ajutised käitumisprobleemid, õpiprobleemid või muud sellist. Hommikuti näiteks käib ta kõik klassid läbi ja kirjutab üles puudujad. Lapsed, kelle puudumise põhjus pole teada, selle vanematele helistatakse kohe ja teatatakse lapse puudumisest. Sotsiaalpedagoog korraldab ka ümarlaudasiid.

Sotsiaalpedagoogi töö, et see, mis ühiskonnas toimub, see ... /.../ tuleb kõik kooli ... Et küll ... alates nii-öelda siis sellest, et kodude majanduslik olukord on ääretult raske ja hakkab nii-öelda kooli tööd häirima. Sest laps ei saa näiteks osa võtta kas kõikidest üritustest, mis ei ole nii-öelda otseselt õppetöoga seotud ja kus kool ka kasutab seda, et võtab ka lastevanematelt mingisuguse alustasu. Et siis tuleb vaadata, et kas me saame vallast või kuskilt toetusi nendele peredele, et need lapsed ei jääks kõrvale klassi üldistest tegemistest. Kõik, mis puudutab koolikohustuse täitmist, haakub ka kohe sotsiaalpedagoogi tööga, tema on ... noh, ütleme, et ... tema ülesanded on siis täna jagatud nii, et ... number üks on eelkõige ikka klassijuhataja, see, kes peab fikseerima selle, et midagi on nagu käest ära ... /.../ Nii et kui on tekkinud juba seal näiteks üle ühe päeva põhjuseta puudumist kokku, siis rakendub kohe automaatselt sotsiaalpedagoog, kes ... kellel on siis e-kooli kaudu võimalik nagu näha, mis seal on. Ja siis tekib see võimalus, kus nad siis räägivad klassijuhatajaga ... [jne].

Omavalitsuste suhtelise vaesuse ja spetsialistide puuduse tõttu tuleb maakoolides ja vahel ka mõnes

linnakoolis rahuldada vajadused tihti oma olemasolevate ressurssidega. See tähendab sageli, et tugispetsialistide amplituud on laiem, kui nende ametijuhend ette näeb.

Meil koolis on täiskohaga logopeed ja temal toimuvad siis kõneravi tunnid. Lisaks kõneravi tundidele on logopeed ka algklassides, liitklassides keeleõpetuses, emakeeleõpetuses nii-öelda abiõpetaja rollis, kus ta tegeleb nendega paralleelselt – tõsi küll, mitte küll samas klassiruumis, vaid oma ruumis, olles enne õppekavad aineõpetajaga ühtlustanud.

Logopeed on kindlasti aidanud ja üks konkreetne näide on mul ühe praegu kuuendasse klassi jõudnud neiuga, kellel olid algklassides suured probleemid matemaatikaga ja ta tegelikult käis aasta aega kolmandast kuni neljandani. Viiendas seda enam vaja ei olnud. Tegelikult oli see /.../ suunatud tema matemaatilistele võimetele, see, millega logopeed temaga tegeles, sest keelelised võimed olid tal väga head olemas. /.../ Üks väga selge näide, et tegelikult logopeed on igati aidanud. Nagu näha, siis logopeedil on väga multifunktsionaalsed ülesanded.

Me oleme ise vahetevahel logopeediga vestlusele palunud mõnesid lapsevanemaid /.../ ja on üksikud juhtumid, kus ta, nagu ta ka ise ütleb, on nn perenõustaja, et kellel on vaja olnud, et väga üksikutel juhtudel on kasutatud sellisel moel, et on käidud temaga individuaalselt vestlemas.

Nagu üks intervjuueeritav ütles, on tugispetsialistide ülesanne õpetaja koormuse vähendamine õpilastega seotud probleemide lahendamisel – aineõpetajatel pole korraga võimalik keskenduda väga hästi oma aine õpetamisele ja õpilaste erinevate murede ja kasvatusprobleemide lahendamisele.

Võtavad ikkagi päris palju maha koormust aineõpetajatelt ja klassijuhatajatelt, sest klassijuhatajad on üldjuhul aineõpetajad. Fakt on see, et kui tal on hommikul tunnid näiteks ja kui ta on aineõpetaja ja ta tahab seda asja hästi teha, siis ta ei saa joosta mööda maja ringi ja otsida, miks see laps koolis ei käi, miks ta seda tegi, siis saabki tugispetsialist sellega tegeleda.

Kooli tugispetsialistide abi kasutavad peale koolipersonali ja õpilaste ka lapsevanemad. Intervjuude põhjal võib siiski öelda, et lapsevanemad puutuvad tugispetsialistidega kokku pigem kooli või spetsialisti algatusel. Siiski väitsid mõned intervjuueeritavad, et lapsevanemad on ka oma algatusel spetsialistide poole nõu saamiseks pöördunud.

Spetsialistide puudumine

Olukord, kus õpetajaid toetab terve tugispetsialistide meeskond, iseloomustab siiski pigem linnakoole, kelle selja taga on suuremad ja ka sotsiaal-majanduslikult paremal järjel omavalitsused. Väiksemates omavalitsustes on olukord tihti hoopis teine. Spetsialistide puudumise põhjused sarnanevad lasteaegade omadega – puudub vastav ametikoht, rahalisi vahendeid ei ole, spetsialisti leidmine on keerukas (osakoormusega töö, madal palk), mõnikord puudub ka otsene vajadus. Vahel pole omavalitsus spetsialistide tarviduses veendunud.

Keegi ei rahasta seda sotsiaalpedagoogi või psühholoogi, et ta oleks siin olemas, sest arvatakse, et tal pole tööd. Aga tegelikult ta just peaks olema, sest neid muredega lapsi on, aga ega lapsed kodumuresid niisama lihtsalt õpetajale igal hetkel ja igal juhul rääkima ei lähe.

Samas näitasid intervjuud, et suuremad omavalitsused suudavad tugispetsialiste palgata seetõttu, et nende palgafond võimaldab suuremat paindlikkust.

Neile on kõige lihtsam lahendus panna see psühholoog õpetajate palgafondi. Meil on kõik need spetsialistid sellest fondist, nii sotsiaalpedagoog, logopeed kui ka abiõpetajad.

Rahulolu kooli tugispetsialistidega

Kooli olemasolevate tugispetsialistidega ollakse intervjuude põhjal rahul ja nende tehtud tööd hinnatakse kõrgelt. Mitmed intervjuueeritavad kirjeldasid märgatavaid muutusi, mida spetsialisti palkamine on endaga kaasa toonud. Spetsialistide tööd kirjeldatakse isegi kui eluliselt olulist: *see arv, mis on nii-öelda normaalsesse ellu tagasi saadud või ühiskonna jaoks päästetud lapsi, neid on ikkagi palju-palju.* Näha on ka seda, et õpetajad on tugispetsialistide rolli aktsepteerinud ja hindavad nende tööd kõrgelt.

Eelmisel aastal sain ma sotsiaalpedagoogi töö kohta väga palju positiivset tagasisidet. Õpetajad ütlesid, et see oli üks väga õige otsus selline inimene tööle võtta ja temast on väga palju abi olnud.

Logopeedi oma on kindlasti väga tulemuslik ja väga hea. Algklasside õpetajad on rääkinud, et kui see logopeed nüüd tuli umbes neli aastat tagasi, siis toimus kardinaalne muutus. Ta on õppinud inimene ja ta teeb spetsiifilist logopeedi tööd. Parandusõppe õpetajad võivad ju ka proovida lapsi panna häälilikuid paremini häälutama ja nii edasi, aga see oli ikkagi hoopis teine asi, kui logopeed tööle tuli.

No ma arvan sedasi, et kõik see töö, mis nagu tehtud on, et see ilmselgelt on tulemuslik. Need lapsed saavad abi ja noh, et see töö, mida me selle tööpäeva sees teha saame, see on tulemuslik, sellel on mõte...

Mitmed koolijuhid leidsid, et nende peamised vajadused on rahuldatud ja kuigi ideaalis saaks alati paremini, ollakse üldiselt rahul ja saadakse hakkama.

Mõned intervjuueeritavad tunnistasid siiski, et tugispetsialistide töö ei saa olla lõpuni tulemuslik, kui sellele ei aita kaasa kõik seotud osalised. Kõige sagedamini tuntakse õpilase probleemide lahendamisel puudust kodu ja lapsevanemate toest.

Kui sealt [kodust] ei tule mingit tuge, siis laps üksinda ei suuda selle probleemiga hakkama saada. Ta ilmselt saab aru ja mõistab, et tal on raske, aga selline õpilane iseseisvalt sellest raskusest üle ei tule.

Lisavajadused

Ehkki koolid hindavad ja väärtustavad oma tugispetsialistide tööd, väljendati kohati muret, et praegused spetsialistid ei kata tegelikke vajadusi. Ühelt poolt ei jagu spetsialistidel piisavalt töökoormust, teisalt tuuakse esile katmata erivajadusi. Tõstatati ka teema, et tugispetsialistil pole võimalik koolis oma töös süvitsi minna – peale õpilaste ja tema vanemate nõustamise tuleb pidada aru ka õpetajatega, et teha muutusi nt tunniandmises või muus tegevuses. Tugispetsialistide kõrval tuntakse kohati puudust ka (eripedagoogilise ettevalmistusega) abiõpetajatest ja andekatega tegelevatest spetsialistidest.

Teha seda nõustamist klassiõpetajaga. Leida see ühine aeg [psühholoogi ja õpetaja jaoks], võib-olla vaadata, mida tegelikult selles tunnis võiks teistmoodi teha, planeerida. Seda osa jääb küll väheks. Sest et tunnid tulevad ju kogu aeg peale, kogu aeg veel mingisugune teema.

Aga psühholoogi järgi oleks vajadus. Just selle tõttu ka, et meil on need lihtsustatud õppekavaga lapsed hulgas ja kahel neil on niisugune kerge käitumishälve ka. Nad ärrituvad väga kergesti, lähevad endast välja. Vahel oleks siis just nende jaoks vaja seda psühholoogi. Nooremates klassides seda ei olnud, aga nüüd nad on 5. klassi jõudnud ja seal juba on niisugused probleemid.

Veel võiks olla psühholoog kindlasti. Ja võiks olla näiteks sotsiaalpedagoog. Aga siis mitte ainult meie koolis, vaid näiteks kogu valla peale. Sellepärast, et mulle tundub, et valla sotsiaalhooldajal on nagu tööd liiga palju ja ta on rohkem kaldunud vanuritega tegelemise poole. Aga võikski olla keegi, kes aitaks meid kodu ja kooli vahel, et just neid suhteid reguleerida. See võikski siis olla see sotsiaalpedagoog.

Käitumisprobleemide lahendamiseks. Sageli tekivad need, kui kodus on probleem. Et õpetada lapsi hakkama saada nende probleemidega, mis neile kodust kaasa tulevad ja mingis vanuses on neid probleeme võimalik lahendada nii, et see laps sellest murest räägib ja võib-olla selliste lühikeste vestluste käigus anda nõu, kuidas iseendaga toime tulla ...

Need lapsed, kes vajaksid seda psühholoogi teenust, nende vanemate poolt pole tuge sinna minna. Need on suure pere lapsed, materiaalselt mitte väga kindlustatud, lapsevanemad ei ole eriti edasipüüdlid.

Et tugispetsialistid töötavad ja ma võiks öelda, et nende poolt pakutava teenusega võib jääda rahule. Kuid kindlasti saaks paremini, peaks pingutama, spetsialiste võiks olla enam ja nende poolt pakutav abi peaks olema enam kättesaadavam.

Et näiteks vajadus on just perenõustaja järele. Et see on valdkond, kus oleks vaja nõustajat ja me tunneme vajadust ja on just puudu. Sest see on meie piirkonnas ja meie koolis äärmiselt vajalik.

Meil on vaja abiõpetajaid just keskendumisraskustega lastele.

Ma näen ... kui valdki ütleb, et tegelikult hoopis laekumised kogu aeg vähenevad ... kui ka räägitakse selliseid asju aeg-ajalt, et vaatame miinimumkoosseisu ja nüüd, kuna me oleme napilt nibin-nabin alla 600 õpilase, siis miinimumkoosseis on minu kooli peale ainult 1,5 kohta. Mul on täna kaks korda rohkem ... kolm... Millest me räägime siis? Et kuidas need võimalused on ... Kui ühel hetkel vald ütleb, aga midagi teha ei ole, me ei ole oma taskust nõus seda ... ja suutelised seda kinni maksma sellist olukorda. Õnneks praegu nad sellist seisukohta võtnud ei ole. Aga kui ma vaatan seda, et mida siis riik ette näeb, siis ... noh, andke andeks ... 570 õpilase peale poolteist kohta. Ja mul on praegu kolm inimest ja töötavad nagu elektrijänesed, üks ole... Siis ma ei ole küll rahul selle asjaga.

Intervjuudest ilmnest veel, et kuna tugispetsialistid on enamasti üsna uus nähtus koolis (v.a logopeed), siis alles õpitakse nende tööd tundma ja avastatakse, millist kasu nad võivad koolile pakkuda. Teisisõnu tekib nende kasutamise käigus ka nõudlust juurde, sest vajadused saavad selgemaks.

Vahest mulle tundub, et mida rohkem tugispetsialiste me loome ja mida rohkem tugivõrgustikku me loome, seda rohkem selgub, et abi oleks veel vaja.

Tugispetsialiste soovitakse kooli kohapeale abiks, sest seal on võimalik kohe probleemidele reageerida, spetsialist tunneb konteksti ja õpilased on kergesti ligipääsetavad. Nõustamiskeskusse

õpilasi saates ei ole alati kindel, et sinna kohale jõutakse.

Piirkondliku õppenõustamiskeskuse kasutamine

Koolide kokkupuuted piirkondlike õppenõustamiskeskustega olid intervjuude põhjal erinevad. Koostöö laad ja intensiivsus varieerub sõltuvalt kooli ja keskuse eripärast ning kooli informeeritusest. Üks intervjuueeritav tõi välja koostöö erisused eri maakondades.

Näiteks [kohanimi] on sootuks teine süsteem, nende koostöö ongi suur sellepärast, et õppenõustamiskeskusest käivad neile tööle psühholoog ja sotsiaalpedagoog. Et [kohanimi] linna eripära ongi võib-olla see, et meil on pigem koolisisest tugisüsteemid üsna tugevalt olemas, noh enamikes koolides tegelikult, aga [kohanimi] teistmoodi, et need tugisüsteemid kuuluvadki nõustamiskeskuse alla, kes käivad koolides siis teenust pakkumas.

Seega suuremates linnakoolides, kus on tööle hakanud toimivad tugisüsteemid, ei pruugi piirkondliku nõustamiskeskuse kasutamise intensiivsus olla kuigi suur. Seevastu üsna minimaalse tugisüsteemiga koolides on vajadus rohkem õppenõustamiskeskuse teenuseid kasutada. Nii näiteks ostetakse ühes intervjuueeritud maakoolis õppenõustamiskeskusest sisse nii logopeedi, eripedagoogi kui ka psühholoogi teenus, et tagada spetsialistide pidev kättesaadavus koolis. Teisalt on koole, kus vähese teadlikkuse ja/või otsese vajaduse puudumise tõttu pole nõustamiskeskuse teenuseid üldse kasutatud.

Vestlustest koolide esindajatega ilmnevad mitmesugused õppenõustamiskeskuse teenuste kasutamise eesmärgid: üldine nõustamine, nõu palumine erijuhtumite lahendamisel, õpilaste ja lapsevanemate nõustamine, koolituste pakkumine (õppepäevad, loengud) õpetajatele ja lapsevanematele, kooli ümarlaual osalemine, karjäärinõustamine jne.

[nimi] on mitmetel aastatel kohtunud meie laste, õpetajatega, teinud õppepäevi /.../ käinud rääkimas väärtushinnangutest ja praegust nagu on ... võtavad kaks klassi koos oma klassijuhatajatega osa /.../ väärtushinnangute koolitusest, mis käib ka lastevanematele /.../ Et jah, nii palju oleme kasutanud pigem selliseid ennetavaid meetmeid.

Me oleme oma koolis palunud nende abi kahel korral ehk kahe konkreetse juhtumi lahendamisel. Sellistest väikestest probleemidest olen ma küll tihedamini telefoni teel nendega rääkinud ja jooksvat nõu küsinud /.../ Ühel korral käis meil eripedagoog ja koordinaator. See oli see kord, kui me soovitasime lõpuks lapsevanemal pöörduda nõustamiskomisjoni koduõppe loa saamiseks. Teine juhtum oli see, kus õpilasel olid juba 1. klassis õpiraskused ja oli näha, et põhjuste kompleks on keerulisem kui tavalistel juhtudel. Et lisaks sotsiaalsetele põhjustele oli näha ka neuroloogilisi põhjuseid. Tegemist oli väga suure vanematepoolse vastuseisuga, et nad ei tahtnud näha, et lapsel on probleemid, ning siis me kutsusime jällegi nii-öelda neutraalsed spetsialistid väljastpoolt appi. Teisel korral käis siin siis logopeed ja vanemad olid nõus ka psühholoogi juures käima koos lapsega seal õppenõustamiskeskuses.

Oleme ühele samale perele mitmeid kordi soovitanud osavõttu, et just teil on oma lapsega probleem, et meie saame siin koolis temaga hakkama, aga tundub, et teie ei saa temaga kodus hakkama, et minge, te saate tuge ja abi, saate küsida, õppida selleks, et olla parem lapsevanem.

Et nüüd nad on mul jälle tulemas. 3. mail on nõustamiskeskuse inimesed meie majas ja tehakse ära nendele, kes sügisel kooli tulid, siis niisugused kooliküpsuskatsed, et nad vaatavad kõik meie seitse kooliastujat üle /.../ et siis saab juba nõu anda, et mida on, kus vaja seada. Lisaks

sellele käisid nad 8. märtsil ja vaatasid üle meie seitse last, kellel olid siis muudsugused probleemid, kellel seal ... noh, kahte last tahame lihtsustatud õppekavale viia.

Ja see psühholoog käib meil siiani, ta käib praegu kord nädalas ja võtab õpilasi vastu ja kuulab neid. Graafik on enne koostatud ja meili teel selle graafiku kooskõlastame, siis saab tema ka ette valmistada ja saada infot, mis vahepeal juhtunud on.

Kui õpetaja arvab, et tal on vaja, siis ta enne pöördub ikka meie maja oma spetsialisti juurde ja siis, kui spetsialist ütleb, et siin vist on vaja midagi muud, et siis lähme edasi. Noh, vanemaid ka on otse läinud soovitusel.

Mõnikord soovitatakse õppenõustamiskeskust ka selleks, et pakkuda lapsevanematele võimalust kuulda n-ö teist arvamust.

Minu enda kokkupuude on olnud pigem selline, et ma olen soovitanud, kui ma olen arenguveestluste juures olnud, olen soovitanud lapsevanematele, et nad saavad pöörduda sinna õppenõustamiskeskusesse kui neutraalsesse kohta. Sest esiteks ma ei arva, et mina isiksusena peaksin kõigile sobima nõustajana, et noh, neil peab olema võimalus teiseks psühholoogiks igal juhul.

Intervjueeritavatel oli kogemusi ka lõimitud teenuse kasutamisega.

No see, eks see ongi peaaegu kõikidel selline lõimitud tegevus, et üks testib ja teine ja siis pärast võtame siis kokku ja kuidas siis ühe nägemus ja teise, nii et ega ei saagi ühe spetsialisti põhjal otsustada.

Intervjuude põhjal võib välja tuua neli tüüpi kontakteerujaid /teenuse kasutajaid: aktiivsed kasutajad, passiivsed kasutajad, informeeritud mittekasutajad ja mittekasutajad.

Aktiivsed kasutajad on koolid, kes on õppenõustamiskeskuse teenuste sagedased tarbijad, neil on tihedad isiklikud suhted, neil on teenustega kogemusi, nad tunnevad hästi pakutavaid teenuseid ning oskavad vajaliku abi saamiseks keskusse pöörduda. Seda tihedat koostööd on soosinud mitmel juhul isiklik varasem kontakt õppenõustamiskeskusega (endine koolipsühholoog töötab nüüd keskus, tugispetsialistid on ühtlasi keskusel tööl, isiklik tuttav on seal ametis).

Selle nõustamiskeskusega me oleme töötanud kogu aeg käsikäes. Ja varem oli meil teistsugune koostöö, me palusime neid õpilastele esinema teatud teemadel. Nad esinesid lastevanematele lastevanemate koosolekutel. Läbi aegade on olnud lõpuklassi õpilastel elukutsete testimine. Nüüd on nimetatutele lisandunud need, millest meil siin varem juttu on olnud [spetsialist käib pidevalt kohapeal ja õpilasi ning lapsevanemaid suunatakse vajaduse korral nõustamisele].

Kui vaja, siis kontaktivõimalus on pidev. Ja logopeediga oleme nii-öelda ühiseid juhtumeid arutanud, infot oleme vahetanud.

Nüüd, kus juba keskus töötab, suhtleme me tihedalt nii meili teel kui telefoni teel ja kuna ma tegelikult neid inimesi väga hästi tunnen isiklikult, kes seda asja juhivad, siis me ka kohtume üsna tihti ja suhtleme tihedalt. Ma olen ka nõustamiskeskuse nõukoja liige, nii et olen aidanud seal arengukavasid luua ja muid asju ajada ning olen asjadega väga hästi kursis.

Passiivsed kasutajad on koolid, kes on küll nõustamiskeskusest ja nende teenustest üldiselt teadlikud, kuid kes pole otsest koostööd seni teinud. Siiski on lapsi ja vanemaid nõustamise

saamiseks keskusse suunatud või on soovitatud sealt probleemide korral abi otsida.

Kõik kokkupuude on momendil n-ö infotasandile jäänud. Et õppenõustamiskeskusega ei ole otsest kokkupuudet olnud /.../ teistele küll olen soovitanud. Et soovitada on saanud nii psühholoogi abi, tema poole pöördumist kui ka eripedagoogi.

Informeeritud mittekasutajad on koolid, kellel on teadlikkus ja info olemas, kuid koostööni pole veel jõutud.

Otsest koostööd meil aga nendega ei ole. Me oleme teadlikud, et on olemas selline asutus ja teadlikud nende poolt pakutavatest teenustest, kuid otsene koostöö ja tihe suhtlemine puudub.

Mittekasutajad on koolid, kellel info puudub või on väga vähene ja kes pole õpilasi või vanemaid õppenõustamiskeskusse suunanud.

Ma pean ütlema, et ma võib-olla ei ole ise otsinud, ega ma ei ütle, et nad on pahad – ei ole endast teavitanud, aga ma ei ole ise otsinud ilmselt.

Rahulolu õppenõustamiskeskuse teenustega

Intervjuude põhjal võib öelda, et piirkondlike õppenõustamiskeskuste tööd hinnatakse üldiselt hästi ja olulisi etteheiteid intervjuueeritavad välja ei toonud. Nagu lasteaedades, hinnatakse ka koolides spetsialistide tööd heaks ja saadud abi eest ollakse tänulikud.

Meil on tõesti hea koostöö [kohanimi] nõustamiskeskusega. Nad on meid aidanud rohkemgi, kui nende projekti tingimused ette näevad.

On aidanud meid raskemate juhtumitega, pakub toetust ja abi, et pole nende probleemidega üksi.

Ma ei ole seni üldse nagu leidnud midagi, millega ei peaks rahul olema. Et see on tõesti niisugune väga avatud keskus. Alati, kui sinna minna, siis tervitavad kui igapäevast tuttavat ja küsivad kohe, et mis mure ja mis vaja, kas saame aidata.

Nad siiski kergendasid märksa minu [psühholoogi] tööd siin üks aasta, kui lasteaed tellis kooliküpsusuuringu, lapsi läbi vaatama nende spetsialisti. See tähendas seda, et minul vabanes siis ressursi rohkem siin.

Ühel juhul toodi intervjuus välja, et õppenõustamiskeskuse spetsialistid ei tundnud Waldorfi pedagoogika eripära ja seetõttu ei oldud keskuse tööga päris rahul.

Õpetaja kohtas natukene sellist eelarvamuslikku suhtumist kooli suhtes tegelikult, noh, et sellist, et sinna kanti, et nagu üldse ei õpetatagi lapsi, et pange oma laps teise kooli, et seal üldse ei õpetatagi selles koolis. Et see oli siis negatiivne kogemus.

Kui spetsialistide töö sisu kohta suuri etteheiteid pole, siis teenuse mahu ja kättesaadavuse suhtes ollakse kriitilisemad. Kuna õppenõustamiskeskused on mõeldud pakkuma II tasandi teenuseid, ei suuda nad täita nende õppeasutuste soove, kelle puhul ei ole I tasandi vajadused kaetud. Esimese tasandi vajaduste rahuldamiseks jääb õppenõustamiskeskuse teenustest selgelt väheks, sest võimaldatav maht on siiski väga piiratud ega lase tegeleda suurte ja järjepidevat tähelepanu vajavate probleemidega. Kui aga põhiliseks kujuneb keskuste I tasandi töö, tekib kiiresti ülekoormus ja ligipääs

halveneb, tekivad pikad ooteajad ja järjekorrad.

Selles mõttes on asjaga nagu hästi, ainult et see maht on selline väike, selles mõttes ei saa nagu ... Asi jääb selle taha pidama, et kui õppenõustamiskeskus tänasel päeval meie koormusega pakub ikkagi seda II tasandi teenust, eks ju, peamiselt, siis hästi palju tööd on vaja teha ju tegelikult I tasandiga. Aga maakoolides ei ole seda I tasandi tegemise võimalust, ei ole inimest seal kohapeal ju, kes teeb, aga meie selle koormuse sisse ei mahu kuidagi mingi I tasandi töö.

See nõustamine jääb ikkagi väheseks, sest seda on tarvis pidevalt ja järjepidevalt, järjepidevalt teha. See on võib-olla väike, tõesti piisakene meres. /.../ Nad võivad nõustamist anda, aga nad ei tee tööd selle lapsega. Lapsega on vaja tööd teha. /.../ Et kui nüüd see vundament ka saaks täis topitud, siis see II tasandi nõustamine toimikski ju. Aga kui seda vundamenti ei ole, siis sellest II tasandi nõustamisest on vähe abi.

Muidu olen nende tööga väga rahul, aga leian, et spetsialiste on ikkagi väga vähe. Neid on vähe ja järjekorrad on väga pikad. Nii et ideaalist, kus ühe lapsega tegelevad mitu spetsialisti korruga ja igaüks saab öelda, mis ta arvab ja mis võiks olla, ning et ükski laps ei peaks mitu nädalat ootama, on asi väga kaugel.

Ma leian, et see on äärmiselt kasulik ja vajalik [kohanimi] jaoks, kuna tegelikult on vajadus väga suur. Kuna me asume sellises piirkonnas, kus on suur tööpuudus ja muresid on inimestel palju seoses majandusliku olukorra, tööpuuduse, perekonnas on võib-olla vaid üks lapsevanem või kasvatavad lapsi üldse vanavanemad, see kõik mõjutab äärmiselt palju lapsi ja nende olukorda ja vaimset seisundit ja sellest tulenevalt on sellised nõustamiskeskused vajalikud. Nende ligipääs ja võimalused abistamiseks on aga tihtipeale piiratud. Neid lapsi ja tegelikult lapsi koos vanematega, kellel oleks seda abi vaja, on väga palju, aga järjekorrad on pikad ja kuna meil asub keskus vaid [kohanimi], siis transport ja kohalejõudmine võib saada ka takistuseks, et see kättesaadavus ehk ei ole nii hea.

Peale ligipääsuprobleemi selgus intervjuudest, et õpilaste ja vanemate suunamisel keskusse ei järgne mingisugust tagasisidet kooli jaoks – ei teata, kas käidi abi saamas, mida nõustamisel tehti või otsustati. Koolid tunnevad olevat end kohati infosulus, sest nemad peavad õpilasega endiselt edasi tegelema, kuid neil puudub teave, kas ja mida oleks ehk koolis vaja muuta.

Praegu olemegi seisus, et lihtsalt loodame, et sealne asi toimib ja laps ikka läheb ilusti edasi ja lõpetab kenasti kooli ära. Kuid nagu ma ennist ütlesin, me ei saa ka kindlad olla, kas laps üldse seal kohal käib.

Sellega on nüüd selline asi, et me ei tea ju, mis nende noortega seal tehakse. Nii palju kui vahest vanemad meile midagi räägivad, nii palju me teame. Muidu me ju sealt nõustamiskeskusest tagasisidet ei saa. Meie vaid suuname õpilase vanemaga sinna, kuid ega me ka selles ei saa kindlad olla, kas õpilased iga kord sinna kohale lähevad. Klassijuhatajad aeg-ajalt ikka helistavad või lihtsalt küsivad vanematelt, et kuidas läks ja kas õpilane käis üldse kohal, kuid ega pole eriti viisakas kogu aeg ka selle küsimusega vanema poole pöörduda. See on nagu selline negatiivne koht õppenõustamiskeskuse juures.

Lisaks nimetati transpordiprobleemi, mis on eriti päevakohane vaesemates piirkondades.

Aga ma pean ütlema, et kuna me oleme siit enam kui 30 km linnast ja meil pole väga head bussiühendust ja mitte kõikidel ei ole autot, siis ma pean ütlema, et tegelikult meie inimesed seal käinud ei ole.

Kui pakume minna [kohanimi], siis vanemad küsivad, et kas teate, et on vaja osta pilet sinna ja tagasi ja kui läheme koos, et on suured rahad. Kui on vaja konsultatsioonid paar-kolm korda, et tekivad rahalised kulud.

Meil on nüüd, ütleme, see asukoht ka hästi tobe, kui päris aus olla. Sinna ei vii ju näiteks meilt ühtegi bussiliinigi mitte.

Õppenõustamiskeskus ja kohe saamegi psühholoogi juurde või mis ... sellist võimalust ei ole, siis tuleb jälle kokku leppida aeg psühholoogi juurde, jälle minna mitme nädala pärast, sellist asja, et kohe, nii meil pole küll võimalik olnud.

Ida-Virumaal on probleemiks ka spetsialistide keeleoskus.

Meil on siin Ida-Virumaal üks suur probleem, kui on tippspetsialist, siis ta ei valda või halvasti valdab vene keelt. Kui on raskusi ja mingid probleemid, siis ta tahab infot oma emakeeles. Meil ka vanemad inimesed ei oska eesti keelt.

Kohati tuntakse vajadust spetsiifilisema spetsialisti (nt lastepsühholoog, psühhoterapeut) järele.

5. Kokkuvõte ja soovitused

Piirkondlikud õppenõustamiskeskused loodi põhjusel, et pedagoogilis-psühholoogilise nõustamise teenuse pakkumine oli Eesti killustatud ja ligipääs kvaliteetsetele nõustamisteenustele erines maakonniti märkimisväärselt. Erialainimeste vähesus ja väikeste haridusasutuste probleemid osakoormusega spetsialistide palkamisel ajendasid spetsialiste koonduma piirkondlikesse õppenõustamiskeskustesse, et tagada igas piirkonnas vähemalt teatud tasemel teenuste olemasolu ja kättesaadavus.

Õppenõustamisteenustega rahulolu ja nende kättesaadavuse uuring kinnitas, et piirkondlike õppenõustamiskeskuste asutamine oli õige otsus, sest koolide ja lasteaedade võimalused toetada oma erivajadustega lapsi on endiselt selgelt piiratud. Koolide ja lasteaedade küsitluse järgi arvab peaaegu pool vastanutest, et nende asutuse võimalused erivajadustega laste toetamiseks on kas täiesti või pigem ebapiisavad. Lasteaedade töötajad on seejuures eriti kriitilised kõigi teenuste, välja arvatud logopeediline abi, piisavuse osas. Samas on just koolieelses eas tugiteenuste roll varajase märkamise ja sekkumise seisukohalt kriitilise tähtsusega. Maapiirkondades on tugiteenuste olukord mõnevõrra kehvem kui linnaasutustes. Ka intervjuud kinnitasid maapiirkondade asutuste keerulisemat seisut, mille taga on enamasti rahalised raskused, mis omakorda tihti tulenevad omavalitsuste väiksusest, ja spetsialistide leidmise probleem. Maakondadest hindavad oma asutuse võimalusi teistest kesisemalt Rapla, Järva, Lääne, Valga ja Viljandi maakonna juhid ja õpetajad.

Tugispetsialistidest on koolid ja lasteaedad kõige sagedamini varustatud logopeedidega, teiste tugispetsialistide kasutamise võimalusi hinnatakse märksa kriitilisemalt ja nende järele tuntakse selget vajadust. Samal ajal soovitakse ka logopeedilise abi kasutamist senisest suuremas mahus. Ka intervjuud näitasid, et spetsialistide abi vajatakse praegu suuremas mahus, kui seda on võimalik kasutada. Mitmed koolijuhid leidsid, et vajadus tugispetsialistide järele kasvab järjest, sest lastel ning õpilastel on varasemast rohkem probleeme, mis nõuavad nõustaja sekkumist. Eriti ilmneb tugispetsialistide vajadus sotsiaal-majanduslikult kehvel järjel piirkondades, kus perede probleemid väljenduvad õpilaste ning laste õpi- ja käitumiskeskustes. Intervjuud tõid esile, et tugispetsialistide (just psühholoog, sotsiaalpedagoog) abi vajadus ilmneb juba lasteaia tasemel. Suurenev tarve tugispetsialistide järele võib olla seotud ka teenuste parema tundmaõppimisega, mis tähendab, et kasutajate teadlikkus on tinginud ka suurema nõudluse. Samuti on üha kasvanud õpetajate ning juhtide oskus paremini märgata tugiteenuseid vajavaid lapsi ning õpilasi. Seejuures on näha, et osatakse eri laadi probleeme (lisaks logopeedilisele probleemile ka eripedagoogilised, psühholoogilised, sotsiaalpedagoogilised probleemid) juba ka üksteisest eristada ning näha vajadust terviklikuma probleemide lähendamise järele.

Uuringu järgi on piirkondliku õppenõustamiskeskuse tegevusest ja teenustest teadlik kolmveerand vastanutest, sealjuures on õpetajate teadlikkus väiksem kui juhtide oma. Piirkondi vaadates kerkib väikseima teadlikkusega esile Tallinn. Vene õppekeele koolid ja lasteaedad on halvemini informeeritud kui eesti õppekeele koolid ja lasteaedad. Kohati ei mõistnud koolide ja lasteaedade juhid täpselt ka õppenõustamiskeskuse teenuste sisu – näiteks ei olnud selge, millises mahus on võimalik õppenõustamiskeskuse teenuseid tasuta kasutada ning kes ja kuidas katab õppenõustamiskeskuse spetsialistide sõidukulud. Analüüs viitab vajadusele jätkata ka edaspidi info levitamist, sh võiks seda teha teiste peredega kokku puutuvate institutsioonide kaudu (nt perearst), et tagada lapsevanemate suurem teadlikkus. Samuti vajaksid koolid aeg-ajalt meeldetuletust õppenõustamiskeskuse teenuste võimaluse kohta.

Lisaks üldisele informeerimisele võiks haridusasutuste töötajaid teavitada sellest, mis puhkudel võiksid lapsed või õpilased tugispetsialisti abi vajada. Mitu asutust viitas tugispetsialistide kasutamise vajaduse puudumisele – kuigi ka vajadus võib tõesti puududa, võib tegu olla hoopis asjaoluga, et

juhid või õpetajad ei tea, millistel juhtidel tugispetsialistide poole tuleks pöörduda. Teadlikkuse probleemi peaks edaspidi aitama leevendada haridusliku erivajadusega õpilase õppe koordineerija, kelle ametikoht on alates 1. septembrist 2011 koolides kohustuslik.

Teavitustegevuses tuleks tähelepanu osutada ka sellele, et informeerida sihtrühmi eri spetsialistide töö olemusest ehk sellest, millega üks või teine spetsialist tegeleb või millise murega tuleks millise spetsialisti juurest abi otsida. Analüüs näitab, et eelkõige tuleks senisest rohkem selgitada sotsiaalpedagoogi töö olemust, aga samuti on oluline teabe levitamine teiste spetsialistide töö kohta.

Analüüsist selgus, et piirkondlikul õppenõustamiskeskusel on tähtis roll nõustamisteenuste lisavajaduse rahuldamisel. Ligi pool vastanutest on piirkondliku õppenõustamiskeskuse teenuseid kasutanud – kas siis ise nõustamist saanud või kellelegi teenuseid soovitanud. Rohkem on olnud teistele soovitamist kui otsest kasutamist (nõustamise saamine). Maakoolides ja lasteaedades on õppenõustamiskeskuse teenuste kasutamine veidi sagedasem, mis on ka mõistetav, sest nende kohapealsed võimalused on piiratumad. Kuna koolide ja lasteaedade juhid on piirkondliku õppenõustamiskeskuse tegevusest ja teenustest paremini informeeritud, on ka nende seas teenuste kasutamine sagedasem kui õpetajate hulgas. Eesti õppekeelega koolid, olles paremini teenustega kursis, tarbivad teenuseid rohkem kui vene õppekeelega asutused. Nõustamiskeskusest otsitakse abi erinevate probleemide korral, samuti osalevad koolid nõustamiskeskuste loengutel-koolitustel ning kutsuvad sealseid spetsialiste lapsevanemaid informeerima.

Piirkondliku õppenõustamiskeskuse teenuseid mittekasutanud viitavad peamiselt infopuudusele (Tallinn ja Harjumaa) ja vajaduse puudumisele. Samuti leiavad spetsialistide teenuseid mittekasutanud, et nende oma asutuse võimalused on piisavad.

Vastanute rahulolu õppenõustamiskeskuse teenustega on suur, rahulolematuid on väga vähe. Ligipääsuprobleemid teravalt esile ei tule. Siiski lubavad intervjuud väita, et suuremates piirkondades, eriti nendes, kus elanike sotsiaal-majanduslik olukord on kehvem, on perede jaoks keeruline õppenõustamiskeskuse teenustele ligi pääseda (kallis bussipilet, väga kauge vahemaa, kehv transpordiühendus). Hea on aga see, et teenuste mittekasutamise põhjuseks ei ole näiteks usaldamatus õppenõustamiskeskuse spetsialistide vastu.

Uuringust selgus, et koolid ja lasteaedad sooviksid edaspidi tugiteenuseid suuremas mahus kasutada, eeskätt tahaksid õpetajad kasutada koolis/lasteaias kohapeal rohkem rühma- või individuaalnõustamist. Õppenõustamiskeskuse töötajad võiksid käia korrapäraselt lasteaedades/koolides, et olla üldiselt olukorrast informeeritud. Intervjuud tõid selgelt esile keskuse spetsialistide kättesaadavuse probleemi, mis on põhjustatud inimeste vähesusest ja suurest koormusest (pikad järjekorrad).

Suurem mure on I tasandi teenuste üldise kättesaadavuse pärast. Õppenõustamiskeskus on loodud eelkõige pakkuma tasuta II tasandi teenust, kuid sealt on omavalitsustel võimalik ka I tasandi teenust osta, kui kohapeal spetsialistid puuduvad. Kui aga kohalikel omavalitsustel puuduvad vahendid I tasandi tugiteenuste rahastamiseks, tekibki küsimus, kuidas sel juhul muuta tugispetsialistide teenused kättesaadavaks. Seega vajab esmajärjekorras lahendust I tasandi spetsialistide rahastamisprobleem. Uuring näitab selgelt vajadust tagada parem ja kiirem ligipääs tugispetsialistide teenustele. See sõltub omakorda aga teenuse rahastamise võimalusest ja spetsialistipuuduse probleemi lahendamisest (vajadus spetsialiste rohkem koolitada, lahendada nende palgaküsimus).

Haridusasutused ootavad õppenõustamiskeskuselt nõustatud laste ja vanemate kohta senisest enam tagasisidet, et nad saaksid ka ise vajaduse korral lapsi järeltegevusega toetada, tagades sel viisil tugiteenuste suurema tulemuslikkuse. Samuti tuleks rohkem tähelepanu pöörata koostööle kõigi

osaliste – õpetaja, lapsevanema, lapse ja õppenõustamiskeskuse – vahel, et lapse vajadusi hinnataks järjepidevalt ja talle pakutaks vajalikke teenuseid. Seejuures on tähtsal kohal kõigi osaliste toetamine ja nõustamine, et tugiteenus oleks süsteemne ning terviklik (ei piirduks ühekordsete lühiajaliste nõustamiskordadega).

Tugiteenuste süsteemi toimimiseks on oluline selle pidev seire. Tugiteenuste olukorrast lasteaedades ja koolides võimaldab ülevaadet EHISe statistika, mis annab infot asutustes töötavate logopeedide, eripedagoogide ning koolide puhul ka koolipsühholoogide kohta. Samas ei koguta EHISes andmeid sotsiaalpedagoogide kohta – see lünk andmetes vajaks kindlasti ka täitmist, et tekiks terviklik ülevaade asutuste töötavatest tugispetsialistidest.

Lisa 1

Tabel 1. Tavalasteaiad ja nende tugispetsialistid maakonniti 2010/2011. õa

Maakond	Lapsed	Lasteaiad	Lasteaiad, kus on eripedagoog	Osakaal lasteaedadest, kus on eripedagoog	Lasteaiad, kus on logopeed	Osakaal lasteaedadest, kus on logopeed
Harju	29 732	210	19	9%	78	37%
Hiiu	342	6		0%	3	50%
Ida-Viru	6 994	63	5	8%	48	76%
Jõgeva	1 286	24		0%	12	50%
Järva	1 413	22	1	5%	5	23%
Lääne	1 062	18	3	17%	8	44%
Lääne-Viru	2 663	31	2	6%	15	48%
Põlva	1 060	18		0%	10	56%
Pärnu	3 962	45	8	18%	12	27%
Rapla	1 557	29	3	10%	4	14%
Saare	1 492	21	1	5%	5	24%
Tartu	7 722	68	5	7%	52	76%
Valga	1 314	23	1	4%	6	26%
Viljandi	2 019	38	1	3%	19	50%
Võru	1 550	19	1	5%	10	53%
Kogu Eesti	64 168	635	50	8%	287	45%

Allikas: EHIS.

Tabel 2. Tavakoolid ja nende tugispetsialistid maakonniti 2010/2011. õa

Maakond	Õpilased	Koolid	Koolid, kus on kooli- psühholoog	Osakaal koolidest, kus on kooli- psühholoog	Koolid, kus on eri- pedagoog	Osakaal koolidest, kus on eri- pedagoog	Koolid, kus on logopeed	Osakaal koolidest, kus on logopeed
Harju	52 445	126	66	52%	15	12%	77	61%
Hiiu	986	6	2	33%	1	17%	3	50%
Ida-Viru	14 322	42	22	52%	12	29%	20	48%
Jõgeva	3 763	24	4	17%	2	8%	17	71%
Järva	3 470	20	4	20%		0%	7	35%
Lääne	2 913	23	1	4%	2	9%	12	52%
Lääne-Viru	7 117	35	7	20%	4	11%	24	69%
Põlva	3 098	20	2	10%	2	10%	12	60%
Pärnu	9 536	48	5	10%	5	10%	19	40%
Rapla	3 853	21	1	5%	1	5%	13	62%
Saare	3 444	20	4	20%	2	10%	9	45%
Tartu	16 692	48	21	44%	5	10%	32	67%
Valga	3 473	20	5	25%	5	25%	13	65%
Viljandi	5 448	32	8	25%	5	16%	23	72%
Võru	4 092	19	4	21%	4	21%	10	53%
Kogu Eesti	134 652	504	156	31%	65	13%	291	58%

Allikas: EHIS.

Lisa 2

Tabel 3. Programmi „Õppenõustamissüsteemi arendamine” raames toetatud õppenõustamiskeskused, 2008–2011

Piirkond	Partner	Eraldis kroonides
Harjumaa	MTÜ Koostöökoda	1 872 435
Tallinn	Tallinna Haridusamet	2 954 202
Hiiumaa	Kärdla Linnavalitsus	1 317 956
Ida-Virumaa	Ida-Virumaa Omavalitsuste Liit	1 886 135
Jõgevamaa	MTÜ Jõgevamaa Nõustajate Ühendus	1 494 202
Järvamaa	SA Kesk-Eesti Noortekeskus	1 429 876
Läänemaa	MTÜ Läänemaa Õppenõustamiskeskus	1 407 229
Lääne-Virumaa	Lääne-Virumaa Omavalitsuste Liit	1 598 249
Põlvamaa	Põlva Linnavalitsus	340 855
	Põlva Maavalitsus	1 076 447
Pärnumaa	Pärnu Õppenõustamiskeskus	1 694 844
Raplamaa	SA Raplamaa Info- ja Nõustamiskeskus	1 447 675
Saaremaa	Kuresaare Linnavalitsus	1 432 153
Tartumaa	Tartu Linnavalitsuse Haridusosakond	2 020 345
Valgamaa	Valgamaa Omavalitsuste Liit	1 430 551
Viljandimaa	MTÜ Viljandimaa Nõustamis- ja õpiabikeskus Vasem-parem	1 521 800
Võrumaa	Võru Linnavalitsus	1 471 685
Tartu Emajõe Kool	Tartu Emajõe Kool	321 213
Tartu Hiie Kool	Tartu Hiie Kool	642 420
KOKKU		27 360 274

Allikas: REKK.

Tabel 4. Õppenõustamiskeskuste spetsialistid* piirkonniti

Piirkond	Töötajate arv	Ametikoha koormus
Harjumaa	9	3,0
Tallinn	26	Koormus sõltub töö hulgast
Hiiumaa	8	2,7
Ida-Virumaa	5	2,0
Jõgevamaa	5	2,2
Järvamaa	7	1,8
Läänemaa	6	2,2
Lääne-Virumaa	5	1,8
Põlvamaa	4	2,2
Pärnumaa	16	2,8
Raplamaa	7	2,6
Saaremaa	5	1,6
Tartumaa	16	6,6
Valgamaa	7	1,8
Viljandimaa	5	1,9
Võrumaa	8	1,0
Tartu Emajõe Kool	9	Koormus sõltub töö hulgast
Tartu Hiie Kool	11	Koormus sõltub töö hulgast
Kokku	160	36,0

* Spetsialistide arv peegeldab ainult õppenõustamissüsteemi arendamise programmist rahastatavaid spetsialiste.
Allikas: REKK, õppenõustamiskeskuste poolt esitatud andmed.

Tabel 5. Õppenõustamiskeskuste spetsialistid* erialati ja piirkonniti

Piirkond	Eripeda- goog	Sotsiaal- peda- goog	Logo- peed	Psühho- loog	Eripeda- goog- logo- peed	Koordi- naator- eripeda- goog	Koordi- naator	Koordi- naator- sotsiaal- peda- goog	Kokku
Harjumaa		1	1	3	2		2		9
Tallinn	7	2	8	7			2		26
Hiiumaa	1	1		2	1		3		8
Ida- Virumaa	1		1	2			1		5
Jõgevamaa	1			2			2		5
Järvamaa		1		2	2		2		7
Läänemaa	1	1	2	1			1		6
Lääne- Virumaa	2		1	1			1		5
Põlvamaa		1		1	1		1		4
Pärnumaa	1	3		7	2	1		1	15
Raplamaa	2	1	1	2			1		7
Saaremaa	1	1	1	1			1		5
Tartumaa	6	2	3	4			1		16
Valgamaa	1	1	2	1			2		7
Viljandimaa	1	1	1	1			1		5
Võrumaa	1	1	1	3			2		8
Tartu Emajõe Kool	7	1		1					9
Tartu Hiie Kool	3	1	5	1	1				11
Kokku	36	20	27	42	9	1	23	1	159

* Spetsialistide arv peegeldab ainult õppenõustamissüsteemi arendamise programmist rahastatavaid spetsialiste.

Allikas: REKK, õppenõustamiskeskuste poolt esitatud andmed.

Tabel 6. Õppenõustamiskeskuste nõustamistegevus 2009. aasta jaanuarist 2011. aasta juunini

	2009			2010			2011		
	mees	naine	kokku	mees	naine	kokku	mees	naine	kokku
Nõustamise juhtumite arv kokku	72/61*			937/742*			3260/2708*		
- gruppideta	47	59	63*¹	714	808	852*¹	891	1188	2859*¹
Nõustamise juhtumite arv: grupid	9			85			401		
Nõustamise kordade arv kokku	151/153*²			1746/1754*²			4906/4972*²		
Nõustatud laste arv	65	35	100	1303	906	2209	3098	1970	5068
- neist grupis	19	16	35	677	650	1327	1299	1101	2400
Nõustatud lapsevanemate arv	8	93	101	113	1089	1202	258	3805	4063
Nõustatud haridusasutuste töötajate arv	3	78	81	10	882	892	98	2534	2632
Nõustatud ametnike arv	1	1	2	6	35	41	87	228	315

*Esimene arv väljendab liitjuhtumite arvu (näiteks 1 juhtum aga nõustas logopeed ja eripedagoog), teine arv juhtumite reaalselt arvu.

*¹ Kordade koguarv. Sisaldab nii meeste, naiste kui ka ühiseid kordi.

*² Teine arv erineb nende juhtumite puhul esimesest, kui eriala ei ole võimalik üheselt määrata.

Allikas: REKK.

Lisa 3

Õppenõustamisteenuste küsitluse ankeet

VASTAJA TAUST

1. Te olete...

- 1 õpetaja
- 2 direktori asetäitja õppe- ja kasvatustöö alal (õppealajuhataja)
- 3 koolidirektor
- 4 lasteaiaõpetaja
- 5 lasteasutuse õppealajuhataja
- 6 lasteasutuse direktor

2. Te õpetate peamiselt (st põhikoormusega) ...

Vaid kooliõpetajatelt

- 1 I kooliastmes
- 2 II kooliastmes
- 3 III kooliastmes
- 4 gümnaasiumis

3. Mis valdkonna õpetaja Te olete?

Vaid kooliõpetajatelt

- 1 klassiõpetaja
- 2 keele ja kirjanduse
- 3 võõrkeelte
- 4 matemaatika
- 5 loodusainete
- 6 sotsiaalainete
- 7 kunstiaainete
- 8 tehnoloogia
- 9 kehalise kasvatuse

4. Kui kaua olete töötanud praegusel ametikohal?

Märkige palun täisaastates

_____ aastat

5. Kui pikk on Teie pedagoogiline staaž?

Märkige palun täisaastates

_____ aastat

6. Mis aastal omandasite pedagoogilise hariduse?

Märkige palun kooli lõpetamise aasta

_____ aastal

7. Kas olete osalenud eripedagoogika alastel täiendkoolitustel/kursustel?

- 1 jah
- 2 ei

8. Teie sugu:

- 1 mees
- 2 naine

9. Teie vanus:

Märkige palun täisaastates
_____ aastat

TUGITEENUSTE KÄTTESAADAVUS JA ERIVAJADUSTEGA LASTE TOETAMINE HARIDUSASUTUSES

10. Millised võimalused on Teie koolis/lasteasutuses erivajadustega laste toetamiseks?

Märkige palun kõik sobivad vastusevariandid.

- 1 eripedagoogiline abi
- 2 õpiabirühma tunnid
- 3 logopeediline abi
- 4 psühholoogiline abi
- 5 sotsiaalpedagoogiline abi
- 6 muu (palun täpsustage)

11. Kui sageli olete käesoleval õppeaastal Teie kooli/lasteasutuse tugispetsialistide abi kasutanud?

Märkige palun üks vastusevariant igal real. Vaid õpetajatelt

		Mitte kordagi	Kuni 4 korda	5-10 korda	11-20 korda	Üle 20 korra	Tugiteenus puudub
1	eripedagoog	6	5	4	3	2	1
2	logopeed	6	5	4	3	2	1
3	psühholoog	6	5	4	3	2	1
4	sotsiaalpedagoog	6	5	4	3	2	1

12. Palun hinnake, millised on Teie kooli/lasteasutuse võimalused erivajadustega laste toetamiseks tervikuna.

- 1 täiesti piisavad
- 2 pigem piisavad
- 3 pigem ebapiisavad
- 4 täiesti ebapiisavad

13. Palun hinnake oma kooli/lasteasutuse võimalusi erivajadustega laste toetamiseks järgmiste tugiteenuste lõikes.

Märkige palun üks vastusevariant igal real.

		Täiesti piisavad	Pigem piisavad	Pigem ebapiisavad	Tugiteenus on olemas, kuid täiesti ebapiisav	Tugiteenus puudub
1	eripedagoogiline abi	5	4	3	2	1
2	psühholoogiline abi	5	4	3	2	1
3	logopeediline abi	5	4	3	2	1
4	sotsiaalpedagoogiline abi	5	4	3	2	1

14. Milliseid erivajadustega laste toetamise tugiteenuseid oleks Teie koolis/lasteasutuses senisest enam või lisaks vaja?

Märkige palun üks vastusevariant igal real.

		Tugiteenust pole, aga oleks vaja	Tugiteenus on olemas, kuid võiks olla kättesaadav suuremas mahus	Tugiteenus on olemas, kuid võiks olla parema kvaliteediga	Tugiteenus on olemas, kuid võiks olla paremini ligipääsetav	Tugiteenus on olemas ja vastab vajadustele
1	eripedagoogiline abi	5	4	3	2	1
2	psühholoogiline abi	5	4	3	2	1
3	logopeediline abi	5	4	3	2	1
4	sotsiaalpedagoogiline abi	5	4	3	2	1

15. Juhul, kui Teie koolis/lasteasutuses on mõne tugiteenuse pakkumine soovitud vähesem või puudub üldse, siis mis on selle põhjuseks?

Märkige nende tugiteenuste lõikes, mis Teie asutuses puuduvad või on soovitud vähem pakutud.

Ainult asutuste juhtidele/õppealajuhatajatele

		Puudub vastav ametikoht	Puudub vajalik spetsialist, st ametikoht on täitmata	Puuduvad vajalikud vahendid spetsialisti palkamiseks	Spetsialist on küll olemas, kuid vajalikust väiksema koormusega	Muu põhjus
1	eripedagoogiline abi	5	4	3	2	1
2	toetus õpiabirühmas	5	4	3	2	1
3	psühholoogiline abi	5	4	3	2	1
4	logopeediline abi	5	4	3	2	1
5	sotsiaalpedagoogiline abi	5	4	3	2	1

16. Mil viisil peaks Teie hinnangul olema korraldatud järgnevate tugiteenuste pakkumine?
Märkige palun üks vastusevariant igal real.

	Teenus peaks olema kättesaadav...	...koolis/ lasteasutuses	...linnas/ vallas	...maakonnas	...riigis	Teenus pole vajalik
1	eripedagoogiline abi	5	4	3	2	1
2	psühholoogiline abi	5	4	3	2	1
3	logopeediline abi	5	4	3	2	1
4	sotsiaalpedagoogiline abi	5	4	3	2	1

INFO PIIRKONDLIKE ÕPPENÕUSTAMISKESKUSTE (ÕNK) TEENUSTE KOHTA

17. Kas olete teadlik piirkondlike õppenõustamiskeskuste (ÕNK) teenustest ja tegevusest?

- 1 jah
 2 ei → *jätka küs 20*

18. Millal kuulsite esimest korda ÕNK tegevusest?

- Ainult teadlikele*
 1 käesoleval õppeaastal (2010/2011)
 2 eelmisel õppeaastal (2009/2010)
 3 üle-eelmisel õppeaastal (2008/2009)
 4 varem, (palun täpsusta) _____ õppeaastal

19. Millistest allikatest olete saanud infot ÕNK teenuste ja tegevuse kohta?

- Märkige palun kõik sobivad vastusevariandid. Ainult teadlikele*
 1 teabepäevadelt
 2 infovoldikutest
 3 ajakirjandusest
 4 piirkondliku ÕNK kodulehelt
 5 REKK-i kodulehelt, programmi "Õppenõustamissüsteemi arendamine" info
 6 interneti postilistidest
 7 kolleegidelt
 8 kooli/lasteasutuse juhtkonnalt
 9 mujalt _____

20. Kas info piirkondliku ÕNK tegevuse kohta on...

- 1 täiesti piisav
 2 pigem piisav
 3 pigem ebapiisav
 4 täiesti ebapiisav

21. Milliste piirkondlike ÕNK tegevuse tahkude kohta sooviksite saada rohkem infot?

Märkige palun kõik sobivad vastusevariandid.

- 1 pakutavate teenuste kohta
 2 teenuste kasutamise võimaluste kohta ÕNKs
 3 teenuste kasutamise võimaluste kohta väljaspool ÕNKd
 4 ÕNKs töötavate spetsialistide kohta
 5 ei soovi saada rohkem infot
 6 muu (palun täpsustage) _____

PIIRKONDLIKE ÕNK TEENUSTE KASUTAMINE, OOTUSED JA RAHULOLU

22. Kas olete kasutanud piirkondliku ÕNK teenuseid (nt pöördunud ise, suunanud või soovitanud teistel pöörduda konsultatsiooniks ÕNK spetsialistide poole)?

1 jah

2 ei → jätkka küs 25, 26, 35, 37, 39, 40 ning järgmine küsimusteblokk (taust)

23. Millal kasutasite esimest korda piirkondliku ÕNK teenuseid?

1 käesoleval õppeaastal (2010/2011)

2 eelmisel õppeaastal (2009/2010)

3 üle-eelmisel õppeaastal (2008/2009)

4 varem (palun täpsusta) _____ õppeaastal

24. Kas Te olete....

Märkige palun kõik sobivad vastusevariandid.

1 ...saanud ise nõustamist ÕNK spetsialistidelt

2 ...soovitanud oma kooli/lasteasutuse kolleegidele ÕNK spetsialistide nõustamist

3 ...soovitanud õpilastele/lastele ÕNK spetsialistide nõustamist

4 ...soovitanud lapsevanematele ÕNK spetsialistide nõustamist

25. Millised on olnud Teie kontaktid piirkondliku ÕNKga?

Märkige palun üks vastusevariant igal real.

		Jah	Ei, kuid sooviksin	Ei ning ei soovi
1	telefonivestlus	3	2	1
2	meilivahetus	3	2	1
3	kohtumine koolis	3	2	1
4	kohtumine piirkondlikus ÕNKs	3	2	1

26. Palun hinnake, kui rahul olete erinevate kontaktiviisidega.

Märkige palun üks vastusevariant igal real.

		Väga rahul	Pigem rahul	Pigem ei ole rahul	Pole üldse rahul	Pole seda kontaktiviisi kasutanud
1	telefonivestlus	6	5	4	3	1
2	meilivahetus	6	5	4	3	1
3	kohtumine koolis	6	5	4	3	1
4	kohtumine piirkondlikus ÕNKs	6	5	4	3	1

27. Milliste piirkondliku ÕNK spetsialistide teenuseid olete ise kasutanud (nt pöördunud konsultatsiooniks vastava spetsialisti poole)?

Märkige palun kõik sobivad vastusevariandid.

1 eripedagoog

2 logopeed

3 psühholoog

4 sotsiaalpedagoog

28. Kui sageli olete ise kasutanud piirkondliku ÕNK teenuseid (nt pöördunud konsultatsiooniks spetsialisti poole)?

Märkige palun üks vastusevariant igal real.

		Mitte kordagi	Kuni 4 korda	5-10 korda	11-20 korda	Üle 20 korra	Teenus puudub
1	eripedagoog	6	5	4	3	2	1
2	logopeed	6	5	4	3	2	1
3	psühholoog	6	5	4	3	2	1
4	sotsiaalpedagoog	6	5	4	3	2	1

29. Kui regulaarselt olete ise kasutanud piirkondliku ÕNK teenuseid (nt pöördunud konsultatsiooniks spetsialisti poole)?

Märkige palun üks vastusevariant igal real.

		Regulaarselt või pigem regulaarselt	Ebaregulaarselt või pigem ebaregulaarselt	Ei ole kasutanud
1	eripedagoog	3	2	1
2	logopeed	3	2	1
3	psühholoog	3	2	1
4	sotsiaalpedagoog	3	2	1

30. Milliste piirkondliku ÕNK spetsialistide teenuseid olete Te teistele soovitanud (nt suunanud õpilasi, lapsevanemaid või kolleegi konsultatsiooniks spetsialisti poole)?

Märkige palun kõik sobivad vastusevariandid.

- 1 eripedagoog
- 2 logopeed
- 3 psühholoog
- 4 sotsiaalpedagoog

31. Kui sageli olete teistele soovitanud piirkondliku ÕNK teenuseid (nt suunanud õpilasi, lapsevanemaid või kolleegi konsultatsiooniks spetsialisti poole)?

Märkige palun üks vastusevariant igal real.

		Mitte kordagi	Kuni 4 korda	5-10 korda	11-20 korda	Üle 20 korra	Teenus puudub
1	eripedagoog	6	5	4	3	2	1
2	logopeed	6	5	4	3	2	1
3	psühholoog	6	5	4	3	2	1
4	sotsiaalpedagoog	6	5	4	3	2	1

32. Kui regulaarselt olete teistele soovitanud piirkondliku ÕNK teenuseid (nt suunanud õpilasi, lapsevanemaid või kolleege konsultatsiooniks spetsialisti poole)?

Märkige palun üks vastusevariant igal real.

		Regulaarselt või pigem regulaarselt	Ebaregulaarselt või pigem ebaregulaarselt	Ei ole soovitanud
1	eripedagoog	3	2	1
2	logopeed	3	2	1
3	psühholoog	3	2	1
4	sotsiaalpedagoog	3	2	1

33. Kui rahul olete piirkondlike ÕNK spetsialistide pakutavate teenustega?

Märkige palun üks vastusevariant igal real.

		Väga rahul	Pigem rahul	Pigem ei ole rahul	Pole üldse rahul	Teenust küll pakutakse, kuid pole kasutanud	Teenust ei pakuta
1	eripedagoog	6	5	4	3	2	1
2	logopeed	6	5	4	3	2	1
3	psühholoog	6	5	4	3	2	1
4	sotsiaalpedagoog	6	5	4	3	2	1

34. Juhul, kui Te ei ole rahul piirkondliku ÕNK poolt pakutavate teenustega või ei ole osasid neist kasutanud, mis on selle põhjuseks?

		Piirkondlik ÕNK asub liiga kaugel, sinna on raske pääseda	Piirkondliku ÕNK spetsialistid on hõivatud (nende juurde on raske pääseda)	Ma ei usalda piirkondliku ÕNK nõustajaid	Vajalik teenus on kättesaadav koolis/laste asutuses	Pole tekkinud vajadust vastava teenuse järele	Muu põhjus
1	eripedagoog	6	5	4	3	2	1
2	logopeed	6	5	4	3	2	1
3	psühholoog	6	5	4	3	2	1
4	sotsiaalpedagoog	6	5	4	3	2	1

35. Milliste spetsialistide teenuseid sooviksite senisest enam või lisaks piirkondlikus ÕNKs kasutada?

		Tugiteenust pole, aga <u>oleks vaja</u>	Tugiteenus on olemas, kuid võiks olla kättesaadav <u>suuremas mahus</u>	Tugiteenus on olemas, kuid võiks olla <u>parema kvaliteediga</u>	Tugiteenus on olemas, kuid võiks olla <u>paremini ligipääsetav</u>	Tugiteenus on olemas ja <u>vastab vajadustele</u>
1	eripedagoog	5	4	3	2	1
2	logopeed	5	4	3	2	1
3	psühholoog	5	4	3	2	1
4	sotsiaalpedagoog	5	4	3	2	1

36. Milliseid piirkondliku ÕNK poolt pakutava nõustamise vorme olete kasutanud?

Märkige palun kõik sobivad vastusevariandid.

1 grupinõustamine ÕNKs

2 individuaalne nõustamine ÕNKs

3 ÕNK spetsialistide poolt läbiviidud grupinõustamine koolis/lasteasutuses

4 ÕNK spetsialistide poolt läbiviidud individuaalne nõustamine koolis/lasteasutuses

5 muu (palun täpsustage) _____

37. Milliseid nõustamise vorme sooviksite veel või senisest enam kasutada?

		Grupinõustamine ÕNKs	Individuaalne nõustamine ÕNKs	ÕNK spetsialisti poolt läbiviidud grupinõustamine koolis/lasteasutuses	ÕNK spetsialisti poolt läbiviidud individuaalne nõustamine koolis/lasteasutuses	Muu nõustamise vorm	Ei soovi antud valdkonnas (senisest enam) nõustamist kasutada
1	eripedagoog	6	5	4	3	2	1
2	logopeed	6	5	4	3	2	1
3	psühholoog	6	5	4	3	2	1
4	sotsiaalpedagoog	6	5	4	3	2	1

38. Kui rahul olete piirkondliku ÕNK poolt pakutavate nõustamise vormidega?*Märkige palun üks vastusevariant igal real.*

		Väga rahul	Pigem rahul	Pigem ei ole rahul	Pole üldse rahul	Teenust pakutakse, kuid ei ole kasutanud	Teenus puudub
1	Grupinõustamine ÕNKs	6	5	4	3	2	1
2	Individuaalne nõustamine ÕNKs	6	5	4	3	2	1
3	ÕNK spetsialistide poolt läbi viidud grupinõustamine koolis/ lasteasutuses	6	5	4	3	2	1
4	ÕNK spetsialistide poolt läbi viidud individuaalne nõustamine koolis/ lasteasutuses	6	5	4	3	2	1
5	Muu	6	5	4	3	2	1

39. Millistel põhjustel Te ei ole kasutanud piirkondliku ÕNK teenuseid?*Märkige kõik sobivad vastusevariandid.**Vastavad ainult need, kes ei ole kasutanud*

- 1 puudub info piirkondliku ÕNK poolt pakutavate teenuste kohta
- 2 pole tekkinud vajadust vastavate teenuste järele
- 3 vajalikud teenused on kättesaadavad koolis/lasteasutuses
- 4 piirkondlik ÕNK asub liiga kaugel, sinna on raske pääseda
- 5 piirkondliku ÕNK spetsialistid on hõivatud
- 6 piirkondlik ÕNK ei paku vajalikku teenust
- 7 ma ei usalda piirkondliku ÕNK nõustajaid
- 8 eelnev negatiivne kogemus piirkondliku ÕNK nõustamisega/nõustajatega
- 9 muu põhjus (palun täpsustage) _____

40. Kas Teie hinnangul piirkondlik ÕNK...

- 1 asub koolile/lasteasutusele lähedal ning on kergesti ligipääsetav
- 2 asub koolile/lasteasutusele lähedal, kuid on raskesti ligipääsetav
- 3 asub koolist/lasteasutusest kaugel, kuid on kergesti ligipääsetav
- 4 asub koolist/lasteasutusest kaugel ning on raskesti ligipääsetav

41. Millises maakonnas asub Teie kool/lasteasutus?

- 1 Harju maakond (v.a. Tallinn)
- 2 Tallinn
- 3 Hiiu maakond
- 4 Ida-Viru maakond
- 5 Jõgeva maakond
- 6 Järva maakond
- 7 Lääne maakond
- 8 Lääne-Viru maakond
- 9 Põlva maakond
- 10 Pärnu maakond
- 11 Rapla maakond
- 12 Saare maakond
- 13 Tartu maakond (s.h. Tartu linn)
- 14 Valga maakond
- 15 Viljandi maakond
- 16 Võru maakond

42. Kas Te töötate linna- või maakoolis/lasteasutuses?

- 1 linnakoolis/lasteasutuses
- 2 maakoolis/lasteasutuses

43. Mis tüüpi haridusasutuses Te töötate?

- 1 lasteaed
- 2 lasteaed-alkkool
- 3 põhikool
- 4 gümnaasium
- 5 põhikool ja gümnaasium, mis tegutsevad ühe asutusena
- 6 muu (palun täpsustage) _____

44. Mis on Teie haridusasutuse õppekeel?

- 1 eesti
- 2 vene
- 3 muu

45. Mitu õpilast/last on teie koolis/lasteasutuses?

_____õpilast/last

Lisa 4

INTERVJUU KAVA

Uuringu eesmärkide tutvustus

- 1. Palun iseloomustage oma lasteaeda/kooli paari sõnaga.**
(soojendusküsimus)
- 2. Palun kirjeldage oma lasteaia/kooli võimalusi erivajadustega laste/õpilaste toetamiseks.**
  - a. Millised tugispetsialistid Teie asutuses töötavad?
  - b. Mis koormusega nad töötavad?
  - c. Mis on teie lasteaia/kooli tugispetsialistide ülesanded?
  - d. Kui suures mahus erinevate tugispetsialistide abi vajatakse?
  - e. Kas teie asutuse tugispetsialistide abi on kasutanud ka lapsevanemad?
  - f. Juhul, kui tugispetsialist(id) puudub, mis on selle põhjuseks?
  - g. Kui lasteaias/koolis ei ole tugispetsialiste, siis kuidas on korraldatud nende teenuste (logopeediline, eripedagoogiline, psühholoogiline ja sotsiaalpedagoogiline nõustamine) kättesaadavus?
  - h. Juhul, lasteaias/koolis ei ole tugispetsialiste, siis kas seda teenust ostetakse sisse?
- 3. Kuidas Te hindate oma lasteaia/kooli võimalusi erivajadustega laste/õpilaste toetamiseks?**
  - a. Kuidas vastavad olemasolevad tugiteenused Teie asutuse vajadustele?
  - b. Milline on teie arvates tugispetsialistide töö tulemuslikkus?
  - c. Milliseks hindate tugispetsialistide kättesaadavust?
  - d. Kuidas vastavad olemasolevad tugiteenused Teie asutuse vajadustele?
  - e. Milliste tugispetsialistide järel on lasteaed/kool tundnud täiendavat vajadust?
  - f. Milliste probleemide lahendamiseks on täiendavalt tugispetsialistide teenuseid vaja?
- 4. Palun kirjeldage oma kokkupuuteid piirkondliku õppenõustamiskeskusega.**
  - a. Millised on olnud Teie kontaktid (nt telefonivestlus, kohtumine jne) nõustamiskeskusega?
  - b. Milliste tugispetsialistide abi olete Teie või on Teie õpetajad kasutanud?
  - c. Milliste tugispetsialistide nõustamist olete teistele (nt kolleegid, õpilased lapsevanemad) soovitanud?
  - d. Milliseid nõustamise vorme olete kasutanud?
  - e. Kas Te olete kasutanud lõimitud teenust (so erinevate teenuste/tugispetsialistide samaaegne kasutamine)?
  - f. Kui sageli olete nõustamiskeskusega kokku puutunud?
- 5. Kui teadlikud on Teie arvates Teie lasteaia/kooli õpetajad piirkondlikust õppenõustamiskeskusest ja selle teenustest?**
  - a. Kellelt saite infot õppenõustamiskeskuste töö kohta?
  - b. Kuidas olete Teie oma õpetajaid nõustamiskeskuste võimalustest teavitanud?
  - c. Kas Teie asutuse õpetajad on ise omal initsiatiivil pöördunud õppenõustamiskeskusesse?
  - d. Kas õppenõustamiskeskus on käinud Teie asutuses oma teenuseid tutvustamas?
  - e. Milliseid nõustamisteenuseid on pakutud?
  - f. Millist infot Te keskuste töö kohta veel vajate?
- 6. Kuidas olete rahul piirkondliku õppenõustamiskeskuse pakutavate teenustega?**
  - a. Millega olete rahul, millega mitte?
  - b. Milliseks hindate nõustamiskeskuse tugispetsialistide tulemuslikkust?

- c. Milliseks hindate nõustamiskeskuse tugispetsialistide kättesaadavust?
- d. Kas Teie hinnangul jõuavad täna tugispetsialistide teenused nendeni, kes seda kõige enam vajavad?
- e. Kuidas vastavad nõustamiskeskuse teenused teie asutuse vajadustele?
- f. Milliste tugispetsialistide / teenuste järele tunnete täiendavat vajadust?

7. Kas ja mida peaks õppenõustamiskeskuse töös muutma?

- a. Kuidas peaks ettetulnud probleeme lahendama?
- b. Mida peaks senisest teisiti tegema?
- c. Milliseid teenuseid oleks vaja lisaks olemasolevatele?
- d. Kas soovite veel midagi lisada?